

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Ústavy Církve československé husitské
The Constitutions of The Czechoslovak Hussite Church

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:
prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek

Autor:
JUDr. Jiří Sedlák

Praha 2018

Poděkování

Rád bych poděkoval profesoru ThDr. Janu Blahoslavu Láškovi, nejen za odborné vedení práce, ale i za cenné rady, trpělivost a pochopení. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mě podporovali během celého mého studia, zejména manželce Monice a synovi Filipovi.

Prohlášení o samostatném zpracování

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Ústavy Církve československé husitské“ napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 31. 5. 2018

JUDr. Jiří Sedlák

Anotace

Diplomová práce je rozdělena do dvou základních okruhů, ve kterých pojednává ve stručném přehledu o vzniku a vývoji konfesního a církevního práva obecně a o vývoji a vzájemného vztahu konfesního a církevního práva na území českých zemí od příchodu věrozvěstů Cyrila a Metoděje do vzniku Církve československé. Dále předkládá v časovém přehledu prameny "První" Ústavy Církve československé. Tyto prameny jsou rozděleny na časový úsek před vznikem Církve československé, počínaje reformním programem Františka Náhlavského a na časový úsek po vzniku Církve československé, počínaje Poznámkami doktora Karla Farského k zatímnímu řádu Církve československé ze dne 8.1. 1920 do schválení textu "První" Ústavy Církve československé na I. řádném sněmu ČČS v roce 1924.

Klíčová slova

Církev československá

Církev československá husitská

církevní právo

konfesní právo

zatímní řád

zatímní statut

zatímní ústava

ústava

sjezd

sněm

církevní výbor

ústřední výbor

náboženská obec

diecéze

biskup

patriarcha

Annotation

The diploma thesis is divided into two basic topics, in which it deals in a brief outline with the origin and development of confessional and ecclesiastical law in general and with development and mutual relation between confessional and ecclesiastical law in the territory of Czech lands since the arrival of the Cyril and Methodius until the establishment of the Czechoslovak Church. Further on it presents the timeline of sources of the "First" Constitution of the Czechoslovak Church. These sources are divided into the period before the establishment of the Czechoslovak Church starting with the reform program of František Náhlavský and into the period after the Czechoslovak Church establishment. This second period begins with the Notes on the Provisional Order of the Czechoslovak Church of 8.1. 1920 by Dr. Karel Farský and ends with the approval of the "First" Constitution of the Czechoslovak Church at the First General Assembly of the CCH in 1924.

Keywords

The Czechoslovak Church

The Czechoslovak Hussite Church

church law

confessional law

pre-constitutional order

pre-constitutional status

pre-constitutional constitution

constitution

congress

assembly

church committee

central committee

religious community

diocese

bishop

patriarch

Obsah

Obsah	6
Seznam zkratk	8
Úvod	9
1. Církevní a konfesní právo.....	11
1.1. Pojem a předmět církevního práva.....	11
1.2. Pojem a předmět konfesního práva.....	12
1.3. Vztahy církevní a světské obce.....	13
1.4. Konfesní právo v českých zemích do roku 1918	15
1.4.1. Od Cyrila a Metoděje do roku 1620	15
1.4.2. Pobělohorská rekatolizace 1620 až 1740.....	17
1.4.3. Osvícenský a policejní absolutismus 1740 až 1848.....	19
1.4.4. Od revolučního roku 1848 do roku 1918.....	20
1.5. Konfesní právo v českých zemích 1918 až 1924.....	25
1.5.1. Recepční norma 1918.....	25
1.5.2. Série "protikatolických" norem.....	27
1.5.3. Ústava Československé republiky 1920	28
2. Vznik Církve československé.....	30
2.1. Náhlovského reformní program	30
2.2. Přerovský reformní program	35
2.3. Obnova církve katolické v Československé republice	38
2.4. Memorandum delegace Jednoty do Říma	42
2.5. Program Ohniska	45
2.6. Založení Církve československé	46
2.7. Provolání Národu československému	48
3. Církevní právo Církve československé.....	52
3.1. Zatímní řád CČS	52
3.1.1. Poznámky k zatímnímu řádu CČS.....	52
3.1.2. Schůze církevního výboru CČS.....	54
3.1.3. Pracovní sjezd CČS	59
3.1.4. Státní souhlas se založením CČS	62
3.2. Zatímní statut CČS	63

3.3. Zatímní ústava CČS	70
3.4. Ústava CČS	90
Závěr.....	94
Použitá literatura	97
Abstrakt.....	100

Seznam zkratek

CČS – Církev československá

CČSH – Církev československá husitská

ř. z. - Říšský zákoník (Rakousko 1848-1867, Předlitavsko 1867-1918)

Sb. z. a n. - Sběrka zákonů a nařízení Československé republiky; (ČSR 1918-1939, Protektorát Čechy a Morava 1939-1945)

Sb. - Sběrka zákonů (ČSR, ČSSR a ČSFR 1945-1992, ČR 1993-dosud)

ÚAMCČSH - Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha

Úvod

Církevní právo je v dnešním světě, stejně jako v minulosti, jednou z klíčových otázek života každé církve a jeho studium, promýšlení, znalost a správná aplikace v činnosti náboženské společnosti je nezbytná pro existenci a fungování církve v rámci světské společnosti i v církevním společenství. Přestože se výuce církevního práva Církve československé husitské a konfesního práva Československého státu do jisté míry věnuje studium na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy, v praktickém životě církevním není mnoho materiálů, ze kterých by duchovní či angažovaný laik mohli čerpat své právní znalosti, doplnit je o průvodní výklad a tak kvalitativně prohloubit svou práci pro církev a její členy.

Zpravidla uvažujeme o právu obecně a to i o právu církevním; v kontextu této práce o právu Církve československé husitské s vědomím, že určité právní předpisy existují a jaksi "sami od sebe fungují" i bez ohledu na to, zda je členové církve znají či nikoliv. Tak tomu ovšem není, naopak je nezbytně nutné, aby alespoň duchovní a členové rad starších, diecézních rad i rady ústřední, včetně zaměstnanců těchto orgánů, měli odpovídající znalost právních norem, kterými se řídí naše církve a to minimálně v rozsahu své profesní působnosti.

V tomto směru považuji za nutné doplnit mezeru v literatuře CČSH o práci, která se zabývá historií i součastností církevního práva naší církve zarámovaného právem konfesním, včetně souborné právní čítanky, odborného vysvětlujícího komentáře a průvodcem právním studiem.

Cílem mé diplomové práce je přinést počáteční přehled konfesního a především církevního práva Církve československé husitské stručnou a srozumitelnou formou. Vzhledem k tomu, že církve musí respektovat právo státu, ve kterém působí - právo konfesní, bude součástí mé práce i stručný exkurz do práva konfesního včetně jeho vývoje. Stručný zejména proto, že již existuje řada kvalitních publikací, které se konfesním právem v českých zemích zabývají. Naopak pokud se jedná o církevní právo Církve československé husitské, je mu v těchto publikacích věnováno málo prostoru a informace jsou velmi chudé.

Hlavním centrem pozornosti bude období od vzniku CČS v roce 1920 do I. řádného sněmu v roce 1924. Budu se soustředit na vyhledání pramenů a pramenů, které se v běhu času postupně slily v základní a nejdůležitější právní normu naší církve, kterou je "První" Ústava Církve československé. Moje práce všechny nalezené zdroje představí pokud

možno v plném a původním znění přímo v samotném textu práce, nikoliv odděleně v části s přílohami. Tato koncepce je nutná z důvodu jasnosti a přehlednosti předmětných textů co do rozsahu, obsahu, vnitřní struktury a kvality "právního" zpracování. Vzhledem k nesporné návaznosti na církevní modernistické hnutí půjde práce před vymezené časové období a jako první pramen bude prezentován reformní program Františka Náhlavského z roku 1848.

Základní rámec práce bude zachovávat historický ráz v tom smyslu, že dokumenty budou řazeny v časové souslednosti svého vzniku a zveřejnění, přičemž budou stručně doplněny o dobově-historické začlenění. Hlavním cílem je však pohled zaměřený na vznik, vývoj a stabilizaci vlastního právního systému Církve československé, konkrétně na "První" Ústavu Církve československé, neboť bez ní by naše církev nikdy nevznikla jako legitimní součást života Československé republiky.

1. Církevní a konfesní právo

1.1. Pojem a předmět církevního práva

Ubi societas, ubi ius (kde je společnost tam je právo), je starou zásadou přirozeného práva, kterou vyjádřili již dávní římsí juristé. Od samotného počátku své existence vytvářelo křesťanské náboženské společenství, zvané církví, svůj vlastní právní řád.

Ve 4. století se pro právní systém církve (v té době ještě jediné) ustálil název církevní právo (*ius ecclesiasticum*) a také kanonické právo (*ius canonicum*), a to ve významu synonymním.¹

Postupem času získávalo církevní právo na významu i směrem do světského práva. V raném středověku a v jeho průběhu získávalo církevní právo převahu nad právem světským, což se projevilo i ve výuce církevního práva na univerzitách. Od vrcholného středověku dochází k vyrovnání významu mezi právem církevním a světským. Na univerzitách se v té době rozvíjí výuka dvou učených práv (*iura docta*), kanonického a římského, vedle sebe, až došlo k jejich postupnému spojování ve studium obojího práva (*ius utrumque*).²

Od několikerého dějinného rozdělení světového křesťanstva pokračují staré orientální církve a pravoslavné církve v užívání vlastního církevního práva. Také evangelické církve od 16. století používají vlastní právní systémy.³

Církevní právo (*ius ecclesiasticum*) je právní systém, který je účinný v náboženských společenstvích, zvaných církvemi, a který je vytvářen jejich vlastním zákonodárstvím.

Právní systémy jednotlivých církví se ovšem navzájem mezi sebou liší, což je dáno jejich odlišnou ekleziologií. Rozdílily se projevují zejména v rozličném rozsahu těchto právních systémů, v existenci či absenci jednotlivých podoborů, v odlišném názvosloví, v nestejném pojetí jednotlivých institutů, ba dokonce v některých základních principech církevních ústav.⁴

1 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 28.

2 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 29.

3 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 29.

4 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 29.

1.2. Pojem a předmět konfesního práva

Konfesní právo jsou různé právní systémy odvozené od států jako zákonodárců. Jako souhrn právních norem upravuje konfesní právo postavení příslušníků církví a těchto církví, které působí na území státu. Každý stát má své *vlastní konfesní právo*, tj. vydává své vlastní předpisy, které se týkají záležitostí náboženských společenství, včetně mezinárodně-právních předpisů a smluvních závazků státem převzatých.⁵

Konfesněprávní předpisy vydával a vydá takřka výlučně stát (proto je konfesní právo historicky označováno jako "státní právo církevní"), podíl církví a náboženských společností na výsledné podobě konfesněprávních předpisů je možný pouze tehdy, pokud to stát umožní.⁶

Konfesní právo vychází z ustanovení ústavního práva jako všechna ostatní právní odvětví. Má s ním část společné materie, pokud jde o ustanovení o základních náboženských svobodách jednotlivců i jejich kolektivů. Pro nás je důležité zdůraznit, že konfesní právo je:

- a) blízké s právem správním, kdy uznání náboženských společenství – církví má ráz správního řízení,
- b) propojené s právem občanským, pokud jde o postavení právnických osob odvozených od církví,
- c) synchronizované s právem rodiným, zejména pokud se týká ustanovení sňatkových obřadů a záležitostí právní ochrany dětí ve věcech náboženského vyznání, výchovy a jejich členství v církvích,
- d) dotčené finančním právem v oblasti daňových předpisů, které upravují daňové povinnosti církví způsobem odchylným od ostatních daňových poplatníků ve státě,
- e) ovlivněné právem církevním, neboť to mu dodává část pojmového materiálu – jde o termíny, které se týkají církevního života a nejsou ve světském právu definovány.

Z výše uvedeného vyplývá, že odborník ve světském právu, hlavně však v právu konfesním, proto nutně potřebuje k dobrému pochopení vlastního oboru také znalost církevního práva⁷ a naopak.

5 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 34.

6 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 12.

7 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 40.

1.3. Vztahy církevní a světské obce

Vztahy církevní a světské obce měly svůj historický vývoj od antiky až do současnosti:

a) Až do vstupu křesťanství do dějin neznal antický svět žádný komplex společensko právních vztahů na způsob vztahů mezi státem a církvemi. V antické veřejné obci řecké *polis* i v římské *res publica* – byl totiž kult úzce spjat s její veřejnou funkcí, byl jednou ze složek její činnosti. Náboženství bylo občanskou záležitostí, s občanskou společností se stotožňovalo, a proto nebylo zapotřebí žádných samostatných náboženských společností. Dokonce ani vlastní výkon kultu nemusel být vždy svěřován jen zvláštní kastě kněží a kněžík (případně panen – vestálek), ale mohli se na něm přímo podílet i veřejní úředníci.⁸

b) Jiná byla situace ve **starověkém Izraeli**. Tam se sice občanská společnost ztotožňovala s náboženskou, ale v obráceném pořadí. Izraelská pospolitost chápala sama sebe jako lid stojící pod přímou vládou jediného Boha a její společenské zřízení bylo v důsledku toho **teokratické** (bohovládné) v pravém slova smyslu. Občanská pospolitost byla tedy v Izraeli jakoby „pohlčena“ náboženskou pospolitostí.⁹

c) Po vzniku křesťanství v 30 letech prvního století našeho letopočtu dochází postupně v rámci pronásledování křesťanů ke vzniku prvních právních "projevů" státní moci vůči křesťanské církvi. Nepočítáme-li soudní proces Pilátův proti Ježíši z Nazareta, byl prvním větším zásahem římského státu proti křesťanské církvi **edikt císaře Claudia proti Židům** z roku 49, kterým byli (na čas) vypovězeni z Říma všichni Židé kvůli sporům o "jakéhosi *Chresta*".¹⁰ Spolu s nimi byla postižena i římská křesťanská obec, složená především z křesťanů židovského původu.

Za jeden z prvních dochovaných právních aktů, jímž říský stát vzal existenci církve na vědomí, je považován **Traianův reskript**.¹¹

Na počátku třetího století vydal císař **Septimius Severus** výnosy, které bychom mohli s nadsázkou označit za jakési první předpisy "*konfesního práva*". Výnosem z roku

8 TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 55.

9 TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 55.

10 TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 57.

11 Kolem roku 112 se dotázal římský místodržitel v **Bithýnii Plinius** císaře, jak má postupovat vůči křesťanům. Císař Pliniovi odpověděl, že má zahajovat trestní řízení jen na podepsané udání a nemá brát na vědomí udání anonymní. Tam, kde byla žaloba na křesťany podle uvedených pravidel podána, má nejprve vyšetřit, zda obvinění jsou opravdu křesťany, a potom je vyzvat, aby přinesli oběť bohům a vzdali úctu obrazu císaře. Pokud tak učiní, má je propustit, pokud odmítnou, má je dát popravit.

201 zakázal obyvatelům říše přestupovat k židovství a dalším z roku 202 jim zakázal přestupovat ke křesťanství.¹²

Císař **Gallienus** (260-268) vydal při svém nástupu **toleranční edikt**, na jehož základě zavládl vůči církvi čtyřicetiletý mír. Součástí Gallienova ediktu byla *restituce majetku* církevních obcí.¹³

Ediktem milánským z roku 313 vyhlásil císař **Konstantin** se spoluvladařem **Liciniem** toleranci státu vůči křesťanství. Ve skutečnosti nešlo o pouhou toleranci (ta byla uzákoněna poprvé roku 260 a znovu pak roku 311), ale o **rovnoprávnost** s pohanským náboženstvím, na jejímž základě se poprvé začal rozvíjet mezi římským státem a církví vztah **kooperace**.¹⁴

Zákonem ze dne 24.2. 391 zakázal císař Theodosius již na trvalo pohanské kultury a křesťanství se *de facto* stalo státním náboženstvím v říši.¹⁵

Zásadní význam pro polarizaci vztahu moci církevní a světské má teoretické zpracování, jehož původcem je **Augustin** (354-430), biskup v severoafrickém Hippo Regio, zejména ve svém ekleziologickém a současně státovědném díle **O obci Boží** (*De civitate Dei*), kterým byl položen teoretický základ budoucí středověké *dvojí obce*.¹⁶ Titíž lidé tedy vytvářeli *dvě obce*, lišící se navzájem cílem svého působení. Obě obce byly na sobě závislé, a při určitém napětí a soutěžení mezi sebou vlastně kontrolovaly jedna druhou. Reprezentanti světské a církevní moci bezděčně i záměrně působili proti chybám a omylům na druhé straně a zabraňovali tím zneužívání moci.¹⁷

Ukončení vlády Římanů, v roce 476, germánským vojskem přivedilo v západní

12 TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 59.

13 "Aby požehnané působení mé milosti rozšířilo se po celé říši, rozkázal jsem, aby všechna místa určená pro náboženské účely byla uvolněna." (Eusebius: *Ecclesiae historia*, VII, 13)

14 Tato kooperace se projevovala v mnoha oblastech. Křesťanští kněží byli osvobozeni od veřejných úřadů a daňové povinnosti. Církvi se dostalo hmotné podpory při stavbě kostelů. Roku 321 vyhlásil císař pod vlivem církve *neděli za den pracovního klidu*, také pro otroky. Šlo o revoluční změnu v sociální oblasti, neb do té doby žádný den pracovního klidu neexistoval. Křesťanství ovlivnilo zákonodárství římské říše i v dalších oblastech: zákaz vraždění dětí, trýznění otroků či zákony na ochranu manželství. Prostupování světského církevního života; konfesního a církevního práva se projevilo i v uvolňování církevních právnických osob z daňových břemen.

15 TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 62.

16 TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 62.

17 Polarizace moci mezi obcí světskou a církevní (náboženskou) a náboženská jednota – jsou typické pro dějiny evropských národů přibližně v mezidobí 500-1500, které se označují jako evropský středověk.

Evropě situaci, kdy se jediným jednotícím prvkem stala katolická církev – jednotné společenství křesťanů (*Corpus Christianorum*).

1.4. Konfesní právo v českých zemích do roku 1918

1.4.1. Od Cyrila a Metoděje do roku 1620

Počátky křesťanství v českých zemích jsou spojeny s příchodem řeckých bratří Cyrila a Metoděje, kteří zde působili od roku 863. Do slovanského jazyka přeložili nejen Bibli a bohoslužebné texty, ale rovněž přeložili a upravili **právní prameny**: nejprve *Zakon sudnyj ljudem*, a posléze Metoděj sám, již jako arcibiskup diecéze panonsko-moravské, přeložil *Nomokánon*, sbírku církevněprávních předpisů.¹⁸ *Zakon sudnyj ljudem* vypracovali Cyril a Metoděj podle byzantské předlohy (Ekloga privata). Při vytvoření tohoto díla přihlídlí autoři také ke znění knih pokání (penitenciály), běžně používaným jako pomůcka při zpovědi při udělování kajících skutků za spáchané hříchy.¹⁹ *Zakon sudnyj ljudem* byl silně inspirován zásadami kanonického práva a jeho snahou bylo prosazení elementárních principů křesťanské morálky v dosud polopohanské společnosti (regulace nejdůležitějších mezilidských vztahů – manželství, krádeže, sexualita, vraždy, znesvěcení svátostí a bohoslužebných předmětů apod.). Neznal trest smrti, což byla pro raný středověk anomálie.²⁰

Nařízením z roku 1092 proti dosud přežívajícím předkřesťanským praktikám (úcta k posvátným hájům, pohřby mimo křesťanské hřbitovy) dokončil po právní stránce kníže Břetislav II. (1061-1100) christianizaci Čech. Současně vypověděl ze země všechny pohanské kněze, čaroděje a šarlatány. Roku 1096 provedl Břetislav II. druhou deportaci (první dočasnou inicioval roku 1056 kníže Spytihněv II.) slovanských benediktýnských mnichů z kláštera Sázava, čímž skončila v českých zemích éra staroslověnštiny jako liturgického jazyka.²¹

Papež Inocenc III. (1198-1216) roku 1204 výslovně uznal Přemysla Otakara I. jako krále, předchozí krále nebral Svatý stolec na vědomí. Současně však Inocenc III. odmítl českou žádost o zřízení české církevní provincie (arcibiskupství).²²

18 TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 68.

19 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 65.

20 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 65.

21 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 71.

22 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 72.

Král Přemysl Otakar I. udělil roku 1207 kapitule při katedrálním kostele sv. Václava v Olomouci právo volit biskupa. Zřejmě ve stejné době toto oprávnění získala i pražská svatovítská kapitula. Fakticky ovšem volitelé brali ohled na vůli panovníka a jím preferovaného kandidáta bez větších problémů téměř vždy akceptovali.

Systém kanonické volby biskupů pražských trval do roku 1344, kdy papežství povýšilo pražskou diecézi na arcidiecézi a vyhradilo si právo obsazovat jejího správce jmenováním.²³

V roce 1344 vzniká **samostatná česká církevní provincie**. Papež Klement VI. (1342-1352) povýšil bulou, na žádost českého krále Jana Lucemburského a jeho prvorozeného syna Karla, markraběte moravského, pražské biskupství na arcibiskupství. Prvním metropolitou pak jmenoval dosavadního pražského biskupa Arnošta z Pardubic a jemu podřídil jednak už existující biskupství olomoucké, jednak nově zřízené biskupství litomyšlské. Tím byla ukončena dosavadní jurisdikce mohučského arcibiskupa a země české získaly nezávislou církevní organizaci, bezprostředně podřízenou papeži.²⁴

Husitská revoluce roku 1419 sebou přinesla i rychlou sekularizaci církevního majetku. Církevního majetku se zmocnila jak kališnická šlechta, tak katolická (pod záminkou jeho ochrany před kacíři) vyšší i nižší šlechta. V důledku toho přestal mít duchovní stav svůj vliv na správu věcí veřejných a zcela zmizel z českého zemského sněmu.

Kutnohorský náboženský mír 1485 vyřešil náboženské třenice katolíky a kališníky, neboť výslovně garantoval **rovnost katolické a kališnické konfese a svobodu víry**, a to nejen pro příslušníky tří privilegovaných stavů, ale i pro jejich poddané. Kutnohorská dohoda se stala zemským zákonem.²⁵

Ve snaze získat pro katolickou církev alespoň umírněné kališníky požádali Ferdinand I. a arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice papeže o schválení **přijímání podobojí**. Papež Pius IV. jim svým breve ze dne 17. dubna 1564 vyhověl a připustil tuto formu přijímání eucharistie pro arcidiecéze Praha a Salcburk. Aby věřící mohl využívat této výsady, byl povinen složit apoštolské vyznání víry, přijmout svátost smíření a prohlásit, že respektuje učení katolické církve o eucharistii.

Císař Maxmilián II. akceptoval, aby český zemský sněm, který se sešel roku 1575,

23 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 65.

24 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 76.

25 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 76.

jednal o garanci náboženských práv nekatolíků. Na **Českou konfesi** navazoval církevní řád, upravující v 11 člancích hlavní rysy organizace evangelické církve. Císař však odmítl Českou konfesi podepsat a pouze ústně přislíbil, že ji bude respektovat a kvůli vyznání nebude nikoho utiskovat. Později však vydal soubor nařízení, kterým Českou konfesi úplně eliminoval: a) zakázal vydávat ji tiskem; b) vyloučil změny v církevní správě.

Císař Rudolf II. podepsal v roce 1609 - **Majestát o náboženské svobodě**, který téměř ve všech bodech splňoval požadavky českých nekatolických stavů:

- a) uznání České konfese z roku 1575,
- b) nekatoličtí stavové převzali kontrolu nad dolní konzistoří a pražským vysokým učením,
- c) svoboda svědomí byla zaručena i pro poddané, což ve Svaté říši římské nemělo obdoby, neboť zde platila zásada - *cuius regio, eius religio*,
- d) všechny právní předpisy, které Majestátu odporovaly byly prohlášeny za neplatné.

Český zemský sněm přijal roku 1615 **usnesení o ochraně českého jazyka**. Týkalo se i církví; pro bohoslužby - česká kázání a vzdělávání v českém jazyce. Důvodem byla postupující germanizace českých zemí zejména v pohraničních oblastech.

Česká konfederace 1619 - v tomto roce přijal generální sněm všech zemí Koruny české - Českou konfederaci, která upravovala základní principy fungování státu, jednoznačně preferujícího evangelickou (původně podobojí) konfesi;

- a) potvrdila vyhnání jezuitského řádu,
- b) katoličtí páni nemohli zastávat zde vypočtené nejdůležitější úřady ve státní správě,
- c) v královských městech se členy správy mohli stát pouze evangelíci,
- d) vyššími hodnostáři katolické církve se nemohli stát cizozemci,
- e) katolické církevní právnické osoby nesměly nabývat nemovitosti.

1.4.2. Pobělohorská rekatolizace 1620 až 1740

Krátce po bělohorském střetnutí došlo k obsazení Prahy a vítězové se zmocnili souboru **privilegií Českého království** včetně Majestátu Rudolfa II. Tento dokument byl neprodleně předán do Vídně a ještě roku 1620 zrušen. Nekatolická většinová šlechta v Čechách se tak ocitla mimo zákon a bylo jasné, že její zapojení do proti habsburského odboje bude rychle a tvrdě potrestáno:

a) došlo k odsouzení několika desítek uprchlých či již mrtvých představitelů odboje,

b) všem byl konfiskován majetek; tím začaly obrovské přesuny nemovitého majetku na královskou korunu odkud byl distribuován jako odměna za věrné služby katolické šlechtě domácího i cizího původu,

c) došlo k obnově katolické organizace,

d) proběhlo vyhoštění všech duchovních České konfese, bratrských i kalvinistických kazatelů a uvolněné kostely zabrala katolická církev.

Zákaz nekatolických konfesí - Patent císaře Ferdinanda II. z dubna 1624 zakázal činnost všech nekatolických církví na území Českého království a jejich členům nařídil přijmout katolickou víru,²⁶ na základě několika formálních úkonů:

a) vyznání víry,

b) zpověď,

c) přijetí eucharistie pod jednou způsobou.

Dne 15. května 1627 bylo ve Vídni vydáno - **Obnovené zřízení zemské** pro české země; obnovení zásady *cuius regio, eius religio*. Obnoveným zřízením zemským došlo:

a) k potvrzení opatření uplatněných proti nekatolíkům z let 1620-1627 a k uzákonění zásady jediné povolené, a to katolické konfese - všechny ostatní odmítl stát tolerovat,

b) k označení pachatelů činů proti katolické víře za rušitele obecného pokoje, za což byl stanoven trest ztráty cti, hrdla a statků,

c) k posílení pozice duchovního stavu, který byl prohlášen za nadřazený měšťanstvu, nižší i vyšší šlechtě.

Na druhé straně omezilo Obnovené zřízení zemské dispozice s církevním majetkem (katolická církev potřebovala k jeho prodeji, zástavě nebo darování souhlas krále)

Placetum regium (1641) Ve snaze podřídit katolickou církev, co nejvíce státním zájmům a eliminovat vliv Svatého stolce vydal roku 1641 císař Ferdinand III. (1637-1657) placetum regium, tj. zákaz publikace papežských dokumentů bez panovnického souhlasu. Další Habsburkové v této tradici pokračovali a ke zrušení placeta regia a obnovení volného styku s papežstvím došlo až roku 1850.²⁷

26 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 100.

27 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 100.

Ukončení třicetileté války znamenalo obnovení dočasně pozastavených rekatolizačních opatření a procesů. V letech 1651-1654 byly obnoveny veškeré zákony z předešlých let namířených proti nekatolíkům. Církev a stát si zhotovily evidenci náboženské poslušnosti obyvatelstva. V důsledku všech proti nekatolických opatření byly roku 1654 **Čechy prohlášeny za katolickou zemi**.

Třebaže byli Habsburkové katolická dinastie, katolickou církev využívali jako politický nástroj a nezřídka zasahovali do její činnosti, přičemž největší zájem měli o její statky.

1.4.3. Osvícenský a policejní absolutismus 1740 až 1848

V roce 1773 zrušil papež Klement XVI. bulou *Dominus ac Redemptor noster* **Tovaryšstvo Ježíšovo**. V důsledku toho zanikly v českých zemích všechny koleje tohoto řádu a majetek jezuitského řádu byl Marií Terezií soustředěn do studijního fondu, ze kterého byla financována tereziánská reforma školství.

Toleranční patent - vydal roku 1781 císař Josef II., čímž došlo ke změně přístupu státu k nekatolickým církvím, přesto však zůstala katolická církev i po roce 1781 církví státní. Toleranční patent zaručil možnost vyznávat konfesi luterskou, kalvínskou a pravoslavnou; a vycházel z koncepce, že nekatolický pastor je podřízen místnímu katolickému faráři. Příslušníci tolerovaných konfesí byli zrovnoprávněni v soukromoprávní oblasti a v přístupu k úřadům, hodnostem a zaměstnáním.²⁸

Matriční agenda byla císařem Josefem II. upravena roku 1784 **patentem o matrikách** narozených, sezdaných a zemřelých osob. Úkolem vést tuto agendu byly pověřeny katolické farní úřady (pro katolíky i nekatolíky) a představení židovských obcí.

Z iniciativy císaře Josefa II. došlo v letech 1784-1785 k **restrukturalizaci diecézí v českých zemích**. Od rozsáhlé arcidiecéze pražské byly roku 1784 odtrženy kraje žatecký a mladoboleslavský a dále také kraj čáslavský a chrudimský. Ve stejné době byly upraveny také hranice arcibiskupství olomouckého a biskupství brněnského.²⁹

Obecný občanský zákoník - Císař František I. vydal patentem č. 946/1811 Sbírky zákonů soudních - obecný občanský zákoník, platný na území českých zemí až do roku 1950, obsahoval celou právní úpravu manželského práva, vycházející z kanonického práva. Jako závaznou stanovil církevní formu sňatku a zakázal rozluky katolických manželů.

28 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 109.

29 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 65.

Obecný občanský zákoník dále potvrdil rovnost věřících ve všech konfesích při soukromoprávních úkonech.

1.4.4. Od revolučního roku 1848 do roku 1918

Kvalitativních legislativních změn doznal vztah státu a církví u nás až v souvislosti s revolučním rokem 1848.³⁰

Odvoláním kancléře Meternicha v březnu 1848 dočasně skončila v habsburské monarchii éra absolutismu a císař Ferdinand I. slíbil přetvoření rakouského císařství v konstituční stát. V dubnu 1848 byla vydána **dubnová - ústava**, která zaručovala všem občanům svobodu svědomí, náboženského vyznání a jeho výkonu. Ústava ve svém § 31 zavádí místo pojmu *tolerance* kategorii státem uznaných vyznání: "Všem v monarchii zákony uznaným křesťanským věrovyznáním a izraelskému kultu se zaručuje svobodný výkon bohoslužby."³¹ Zhruba po třech týdnech byla tato ústava odvolána.

Císař František Josef I., který nastoupil po abdikaci svého strýce Ferdinanda I., vydal roku 1849 novou **ústavu - březnovou**. I tato ústava zaručila svobodu vyznání všem občanům říše a církve; náboženské společnosti rozdělila do dvou kategorií:

- a) státem uznané - s právem na veřejný výkon náboženství a určitou autonomií ve správě vlastních záležitostí,
- b) státem neuznané - s garancí neveřejného výkonu bohoslužeb.

Výnosem ministra vnitra - č. 107/1849 ř. z.³² se rozšiřuje právo vést samostatné matriky na evangelické duchovní a zrušují se jakékoliv dávky evangelíků ve prospěch Katolické církve, a upravuje se přestup z jedné církve do druhé.

Císařský patent - č. 151/1849 ř. z. ve svém § 2 stanovil: "Každá zákonně uznaná církev a náboženská společnost má právo na společný veřejný výkon náboženství, řídí a spravuje svoje záležitosti samostatně, zůstává v držbě a užívání ústavů, nadací a fondů, pro její účely kultové, vyučovací a dobročinné, je však, jako každá společnost podřízena všeobecným zákonům státním."³³

Na uvedených změnách v konfesním právu je zřetelně vidět, že *vídeňská revoluce*

30 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 15.

31 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 15.

32 zkratka **ř. z.** znamená **Říšský zákoník**, což byla úřední sbírka císařských patentů, zákonů, nařízení a státních smluv vydávána v letech 1849–1918.

33 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 16.

v roce 1848 do značné míry osvobodila církve ze státního područí a začalo se hledat vyváženější uspořádání vztahů mezi státem a církvemi. Uvedený vývoj charakterizují slova profesora Vratislava Buška: "Veliká hesla svobod a práv občanských, ražená velkou francouzskou revolucí, vynucují si u nás své ústavní zaručení a provedení. Jsou to v první řadě církve a náboženské společnosti, které se těší z hesel svobodomyslných a domáhají se rozsáhlé autonomie a samosprávy ve svých věcech církevních a majetkových."³⁴ Revoluční vzepětí a touha po změnách směrem k demokracii se projevila i uvnitř katolické církve, kdy v Českých zemích byly tyto snahy materializovány již v roce 1848 v **Reformním programu Františka Náhlavského**, kterému bude dále věnována samostatná kapitola.

Konec ústavního systému - nastal již v roce 1851, kdy císař František Josef I., sérií patentů (silvestrovské patenty) rázně zlikvidoval tuto iluzi ústavního zřízení a obnovil panovnický absolutismus, tj. Rakousko se vrátilo před rok 1848.

V roce 1855 podepsali zástupci Rakouského císařství a Svatého stolce mezinárodní smlouvu - **konkordát o právním postavení katolické církve v Rakousku**:

- a) svěřil katolické církvi dozor nad manželstvím svých věřících a nad veřejným školstvím,
- b) potvrdil všechny dosavadní svobody církve,
- c) umožnil biskupům označovat podle své vůle knihy za škodlivé víře či morálce a požadovat na vládě jejich zákaz,
- d) umožnil katolické církvi nabývat svobodně jakýkoliv movitý i nemovitý majetek,
- e) potvrdil, že katolická církev je vlastníkem studijních a náboženských fondů, zřízených Marií Terezií a Josefem II., a že stát tyto fondy jménem církve pouze spravuje,
- f) umožnil katolíkům svobodně vytvářet spolky vyňaté z dohledu státu,
- g) stát se zavázal nezasahovat do vnitřních záležitostí katolických řádů a kongregací,
- h) císaři zůstává právo jmenovat katolické biskupy.

Díky tomuto konkordátu se tvoří těsná spolupráce církve a státu (unie "trůnu a oltáře"), která se stala okamžitě centrem kritiky liberálního měšťanstva. Katoličtí duchovní začali být vnímáni jako opora císařského absolutismu.³⁵

Rakousko - ústavní monarchie. V roce 1861 se Rakousko díky *únorové* ústavě č.

34 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 314.

35 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 115.

20/1861 ř. z. proměnilo v ústavní monarchii. Na centrální úrovni došlo ke zřízení dvoukomorové říšské rady a v jednotlivých provinciích mocnářství pak vznikly jednokomorové zemské sněmy.

V dubnu 1861 vydal císař František Josef I. **protestantský patent** č. 41/1861 ř. z., kterým došlo k zrovnoprávnění evangelíků s katolíky, proklamovanou již v roce 1848.

Po porážce ve válce s Pruskem došlo k rekonstrukci samých základů habsburské monarchie. Dosavadní unitární stát se rozdělil na dvě části - **Předlitavsko (Rakousko) a Zalitavsko (Uhersko)**. Každá z těchto částí měla vlastní právní systém, což se později ukázalo problematické při zakládání Církve československé, jak bude dále podrobněji rozvedeno. Zásadním průlomem bylo přijetí "základních zákonů státních", *prosincové* ústavy v roce 1867. Podle zákona č.142/1867 ř. z., o všeobecných právech státních občanů, platila rozsáhlá **náboženská svoboda**; "Úplná svoboda víry a svědomí každému jest pojištěna. Požívání práv občanských a politických nezávisí na vyznání víry; však povinností občanským nemůže býti vyznání náboženské na újmu."³⁶..."Každá církev a společnost náboženská zákonem uznaná má právo, náboženství společně a veřejně provozovati, své záležitosti vnitřní o své moci pořádati a spravovati, ústavy, fundace a fondy ku potřebám náboženství, vyučování a dobročinnosti ustanovené držeti a jich užívati: jest však, jako každá společnost, poddána obecným zákonům státním."³⁷

Z *březnové* ústavy z roku 1849 převzala *prosincová* ústava z roku 1867 kategorizaci církví a náboženských společností na:

a) zákonem uznané - církev katolická ritu římského, řeckého a armenského, církev evangelická augšburského vyznání, církev evangelická helvétského vyznání, církev pravoslavná, církev arménská, židovská náboženská obec a náboženská společnost lipovanská a mennonitská - měly právo na společné a veřejné provozování náboženství, a na určitou samosprávu,

b) zákonem neuznané - měly pouze právo na soukromý výkon víry, pokud nebyl v rozporu se zákonem nebo mravy.³⁸

V první polovině roku 1868 schválily obě komory předlitavské říšské rady soubor tří právních norem - *první květnové zákony* - kterými byl výrazně modifikován vztah mezi státem a církvemi:

36 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesionálněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 21.

37 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesionálněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 21.

38 VALEŠ, Václav. *Konfesionální právo – průvodce studiím*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 117.

a) zákon č. 47/1868 ř. z., začal platit pro katolické věřící obecný občanský zákoník z roku 1811 a příslušná agenda byla předána státním soudům;

b) zákon č. 48/1868 ř. z., vyňal školství z kompetence katolické církve a svěřil ji výhradně do pravomoci státních orgánů;

c) zákon č. 49/1868 ř. z., - *interkofesijní zákon* - upravil právní vztahy občanů státu, které se týkaly jejich náboženského vyznání a jeho výkonu:

- děti následovaly ve víře rodiče, u smíšených manželství - synové otce a dcery matku,

- přestoupení z jedné církve do druhé mohla učinit osoba, která dovršila 14. rok věku, a to oznámením státnímu orgánu, který to dal na vědomí opuštěné církvi,

- úkony duchovní správy nesměl duchovní ani laik provádět vůči členům jiné církve, pokud tento o to výslovně nepožádal,

- stanovil ochranu svátečního a nedělního klidu v době bohoslužeb.³⁹

Z uvedeného je zřejmé, že *květnové zákony* - derogovaly, zejména v oblastech manželství a školství to nejpodstatnější, co přinesl **Konkordát** - z roku 1855 mezi Rakouskem a Svatým stolcem. Následovalo tedy logické vyústění vzniklé situace a to jednostrané vypovězení konkordátu císařem v roce 1870.⁴⁰ Výpověď konkordátu byla zdůvodněna tím, že druhá strana se stala "jinou" a to vzhledem k vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti ve slavnostně vyhlášených závěrech v otázkách víry a mravů Prvním vatikánským ekumenickým koncilem.⁴¹

V roce 1874 následovala druhá série *květnových zákonů*. Předlitavský parlament přijal novou sérii církevně-politických právních předpisů, čímž jednoznačně přispěl k rozvoji paritního postavení náboženských vyznání ve státě:

a) Zákon č. 50/1874 ř. z., o vnějších poměrech katolické církve; tento zákon se stal na dlouhé období *kodexem konfesního práva* ve vztahu ke katolické církvi. V českých zemích platil až do roku 1949. Předmětem právní úpravy tohoto zákona byly především vnější podmínky *obsazování církevních úřadů a beneficií, výkonu církevní moci, patronátního a majetkového práva*.⁴² Zákon uznává *autonomii kanonického práva* ve vnitřních věcech církve, avšak ve vnějších záležitostech platí především státní zákony, zatímco církevní legislativa má platnost pouze v rámci těchto zákonů. Církevní majetek

39 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 118.

40 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesionálněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 23.

41 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 320.

42 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 321.

požívá ochrany, přičemž spory o něj patří do pravomoci státních soudů.

b) Zákon č. 51/1874 ř. z., o příspěvcích do náboženského fondu, upravil povinnost katolických duchovních odvádět část svých příjmů z obročí (majetek spojený s určitým postem v církevní správě) do zemských náboženských fondů - určených na stavby a opravy kostelů katolické církve a na doplňování příjmů chudých kněží.⁴³

c) **Zákon č. 68/1874 ř. z.**, jenž se týče zákonného uznání společností náboženských⁴⁴; jde o první zákon tohoto druhu platný na našem území, takže všechny církve, které již byly uznané před vstupem tohoto zákona v účinnost, nabyly svého oficiálního statutu dřívějším zvláštním právním či administrativním aktem nebo *via facti*, nikoli jednotnou aplikací obecně formulovaného právního předpisu.⁴⁵ Zákon č. 68/1874 ř. z. se nezajímal o počet členů církve nebo náboženské společnosti, žádající o státní uznání. Zákonodárci stačilo, aby byla zřízena alespoň jedna náboženská obec: "S přivolením obojí sněmovny rady říšské vidí se mi naříditi takto: §1. Vyznavači víry, kteráž nebyla posud zákonem uznána, uznání budou za společnost náboženskou pod těmito výminkami:

1. Že jejich učení o víře, jejich služby Boží, jejich zřízení a zvolené jméno neobsahují ničeho proti zákonu nebo co do mravnosti závadného;

2. že se zřídí jistotně alespoň jedna obec náboženská podle tohoto zákona zřízená a že bude mít stálost.⁴⁶

Při splnění zákonem stanovených předpokladů měla o státní uznání se ucházející církve či náboženská společnost nárok na to, aby jí bylo vyhověno. Tímto zákonem dosáhla svoboda náboženského vyznání v rakouském státě svého vrcholu.⁴⁷

Tento zákon o uznání církví a náboženských společností platil na našem území dlouhých 75 let bez nutnosti změn. Byl zrušen až v roce 1949 zákonem č. 208 Sb.,⁴⁸ o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Pro Církev československou - její vznik a budoucí existenci je tento zákon významný a důležitý v tom, že první republika jej převzala beze změn do svého

43 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 121.

44 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 322.

45 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 23.

46 PŘIBYL, Stanislav. *Konfesněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, s. 23.

47 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 322.

48 **Sb.** - Sbírka zákonů republiky Československé, ve které se na základě zákona č. 214/1948 Sb. platně vyhlášovaly zákony a nařízení.

právního systému tzv. **recepční norma** - zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.⁴⁹ - viz dále, a tudíž získala Církev československá státního uznání na základě tohoto zákona.

Kongruové zákony z roku 1885 a 1898; Tyto zákony řešily otázku nedostatků základních životních potřeb katolických duchovních zejména v menších venkovských farnostech. Prozatimní kongruový zákon č. 47/1885 ř. z. dělil katolické duchovenstvo na dvě skupiny:

- a) samostatné duchovní správce,
- b) kněze pomocné.

Toto dělení mělo vliv především na výši vyplacené kongruy. Zda vůbec a v jaké výši měla být kongrua vyplacena rozhodoval zemský úřad na základě finančního přiznání. Většinu zásadních ustanovení převzal druhý kongruový zákon č. 177/1898 ř. z., kdy kromě duchovenstva katolického byla kongrua přiznána také kněžím církve pravoslavné.⁵⁰

1.5. Konfesní právo v českých zemích od roku 1918 do roku 1924

1.5.1. Recepční norma 1918

Československé právo za první republiky (1918-1938) uvolnilo náboženská společenství ze státního poručnictví. Z počátku došlo k mnoha projevům protikatolického afektu, který byl v českém prostředí důsledkem do jisté míry domnělého, ale i skutečného sepětí dosavadních místních představitelů katolické církve s padlým mocnářstvím. Přesto nakonec byly v republice předpoklady pro svobodu náboženských společenství mnohem příznivější než v poměrech tzv. austrokatolicismu.

Díky *recepční normě* - zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. zůstala právní úprava církevních záležitostí prakticky zachována, avšak nebyla uplatňována některá ustanovení rakouských předpisů příliš svazujících církev.⁵¹

11/1918 Sb. z. a n.

ZÁKON

Národního výboru československého

ze dne 28. října 1918

o zřízení samostatného státu československého

49 **Sb. z. a n.** - Sbírka zákonů a nařízení, ve které se dle zákona č. 1/1918 Sb. z. a n. platně vyhlášovaly zákony a nařízení Československé republiky.

50 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 121.

51 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 326.

(Veřejně vyhlášen dne 28. října 1918)

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Čl.1

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

Čl.2

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Čl.3

Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.

Čl.4

Zákon tento nabývá účinnosti dnešním dnem.

Čl.5

Národnímu výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.⁵²

V Čechách, na Moravě a ve Slezsku platil právní řád předlitavský (Rakousko), na Slovensku a Podkarpatské Rusi právní řád zalitavský (Uhersko). Tato difference právního řádu na území jednotného státu; Československa - vedla k řadě obtíží, nás zejména zajímá otázka vzniku a dalšího trvání Církve československé. Pro představu následuje pohled JUDr. Viléma Kloubka⁵³

52 REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ. Zákon Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého. In: *Sbírka zákonů a nařízení*. Praha, 1918, ročník 1918, číslo 11.

53 Senátní rada Nejvyššího správního soudu, profesor církevního práva a člen CČS.

Prvním zákonem republiky čsl. z 28. října 1918 (uveřejněným ve sbírce zákonů a nařízení pod č. 11.), jímž vyhlášeno bylo zřízení samostatného státu čsl., nařídil Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti v čl. 2., že dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti. To stalo se za tím účelem, aby nenastaly zmatky a aby upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu. Tímto uzákoněním dosavadního právního řádu přivoděno však bylo zároveň ono nežádoucí rozštěpení našeho státu na dvě velké oblasti právní, a to na oblast tak zvaných zemí historických (Čechy, Morava a Slezsko), kde zůstaly v platnosti právní předpisy bývalého Rakouska, a na oblast Slovenska a Podkarpatské Rusi, kde zachovány byly v platnosti předpisy bývalého království uherského, ač ústavní listinou prohlášeno bylo území čsl. republiky za jednotná a nedílný celek.

Tím neblahým dualismem právního řádu postižena byla i církev československá. Církev musila se samozřejmě hned v prvních dnech své existence domáhati toho, aby byla na roveň postavena církvím ostatním, aby ji byla přiznána tatáž práva a totéž zvláštní postavení, jaké stát přiznává církvím jiným. Církev československá musila se domáhati toho, aby byla státem uznána. Vzhledem k rozdvojení práva musila se však domáhati zvláštního uznání na území t. zv. zemí historických a zvláštního uznání také na území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Kdežto uznání v historických zemích docíleno bylo již v roce 1920 (vyhláškou min. škol. a nár. osvěty ze dne 15. září 1920), prohlášena byla církev čsl. za církev státem uznanou na Slovensku a Podkarpatské Rusi teprve v roce 1925 (vyhláškou min. školství a národní osvěty ze dne 22. září 1925). Uznání církve československé v zemích historických spočívá na předpisech starého rakouského zákona ze dne 20. května 1874, č. 68 ř. z., na Slovensku a Podkarpatské Rusi pak na předpisech bývalého uherského zákonného čl. XLIII:1895. Církev československá musila se podrobiti těmto předpisům, a tím se stalo, že v jednotném státě československém má naše jednotná církev československá dvojí ústavu, jednu pro země historické a druhou pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi.⁵⁴

1.5.2. Série "protikatolických" právních norem

Ve vypjaté popřevratové atmosféře, kdy začala část veřejnosti i nových politických špiček obviňovat katolickou církev z těsné spolupráce se zaniklým Rakousko-Uherskem, přijalo Národní shromáždění ČSR v průběhu roku 1919 sérii několika právních norem s výrazně protikatolickým akcentem, které se určitým způsobem týkaly i jiných církví a náboženských společností, jejich věřících i morální nauky.⁵⁵

Za určitý potencionálně proticírkevní zásah lze považovat zákon č. 111/1919 Sb. z.

54 KLOUBEK, Vilém. Právní základy Církve československé. *Náboženská revue CČS*. Praha: Boleslav, 1929, 1(1), 20-22.

55 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 128.

a n., jímž bylo ustanovení § 303 trestního zákona č. 117/1852 ř. z. o urážkách náboženství doplněno o ustanovení "proti zneužívání duchovenského úřadu v politické oblasti."⁵⁶ Tento tzv. "**kazatelnicový zákon**" bývá přirovnáván k podobným předpisům Německé říše, zejména z doby kulturního boje železného kancléře Bismarcka proti katolíkům v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století.⁵⁷

Zákon č. 180/1919 Sb. z. a n., o fakultativním **pohřbívání ohněm** - umožnil do té doby nepovolené kremace, které však tehdy byly jedním z projevů nepřátelství ke katolické církvi a jejímu učení o posmrtném životě.⁵⁸

Pozemková reforma - zákon č. 215/1919 Sb. z. a n.; Církevní pozemkový fond v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ztratil při pozemkové reformě 16% svého půdního rozsahu a za odnětí půdy byla poskytována náhrada.⁵⁹

Alternativní forma **uzavření sňatku** byla rozšířena zákonem č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým se měnila některá ustanovení obecného občanského zákoníku z roku 1811 o rodinném právu:

a) byl zrušen zákaz rozvodů z důvodu příslušnosti jednoho z partnerů ke katolické církvi,

b) přestože bylo v původním návrhu tohoto zákona uvažováno také o zavedení povinného civilního sňatku, nakonec nebyl tento schválen, naopak možnost volby mezi sňatkem církevním a sňatkem civilním byla rozšířena i na Slovensko a Podkarpatskou Rus, kde církevní forma sňatku neměla od roku 1895 právní účinky.⁶⁰

1.5.3. Ústava Československé republiky 1920

Prozatímní ústava, přijatá jako zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě z 13. listopadu 1918 Národním výborem československým. Jednalo se o prozatímní, revoluční text navazující na tzv. recepční zákon z 28. října 1918. Měla pouze 21 paragrafů rozdělených do 4 oddílů a zatím neupravovala formu státu, byť stanovila, že rozsudky se vyhlášují "jménem republiky" a taktéž hovořila o "prezidentovi republiky". Na jejím základě vznikly

56 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016, s. 327.

57 Tzv. "kulturní boj kancléře Otto von Bismarcka proti katolické církvi v německých zemích vypukl po německém vítězství v prusko-francouzské válce a po založení Německého císařství v roce 1871.

58 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 129.

59 TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016, s. 328.

60 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 129.

nejvyšší státní orgány. Neuváděla dosud nic o základních či občanských právech.⁶¹

Dne 29. února 1920 přijalo národní shromáždění ústavní listinu ČSR, která mimo jiné obsahovala garanci základních náboženských práv občanů. Všem obyvatelům ČSR bylo zaručeno právo vykonávat veřejně i soukromě jakékoli vyznání, náboženství nebo víru.⁶² Bohoslužebné úkony mohly být na základě ústavy zakázány, pokud odporovaly veřejnému pořádku nebo veřejné mravnosti. Ústava také deklarovala ve svém § 124 rovnost všech konfesí před zákonem - tj. zásadní konfesněprávní princip parity: "Všechna náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna."⁶³

Naprostá rovnost konfesí před zákonem, ústavou prohlášená, vylučovala jak existenci státní církve, tak i privilegia ve prospěch jedné nebo více církví. Pokud byla taková privilegia do právního systému zavedena před účinností nové ústavy, pak jsou výslovně zrušena článkem IX. uvozovacího zákona k ústavní listině: zákony odporující ústavní listině jsou neplatné.⁶⁴

Je pozoruhodné, že prvorepubliková ústava deklarovala rovnost všech náboženských vyznání působících ve státě a nikoliv pouze těch zákonem uznaných, což ukazuje na rozšíření náboženských svobod oproti principům platným za Rakouska-Uherska.

Je důležité poznamenat, že původní návrh ústavy obsahoval článek a proklamaci odluky církve od státu: "Rozluku států od církví upraví zvláštní zákony."⁶⁵ Pro odpor křesťansky orientovaných poslanců, ale definitivní znění ústavy jakoukoli zmínku o odluce neobsahovalo.

61 REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ. Zákon o prozatímní ústavě. In: *Sbírka zákonů a nařízení*. Praha, 1918, ročník 1918, číslo 37.

62 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 130.

63 PŘIBYL, Stanislav. *Církevněprávní studie*, Chomutov: L. Marek, 2012, s. 38.

64 PŘIBYL, Stanislav. *Církevněprávní studie*, Chomutov: L. Marek, 2012, s. 38.

65 VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 130.

2. Vznik Církve československé

2.1. Náhlovského reformní program

Cestu k okamžiku vzniku Církve československé začneme o několik desetiletí dříve a to v revolučním roce 1848, který podobností své politicko-církevní atmosféry připomíná dobu po vzniku Československa v roce 1918.

Zdalo se, že s politickou svobodou, jež začala v březnu r. 1848, nadešla v Rakousku i doba pronikavé církevní reformy. Opět se zřetelně odlišily tři různé formy reformního katolicismu.⁶⁶

a) Ti, kteří se s církví v nitru již dávno rozešli. Březen 1848 jim dal podnět, aby co nejostřejšími slovy projeví svou nespokojenost. Římskokatolickou církev pokládají za něco, co je německému národu cizí a lidstvu nepřátelské, co je třeba zničit. Reforma církve musí jít tak hluboko, že **z římskokatolické církve nezbude nic**. Má se vytvořit nová německá nebo starokatolická církev, což **vede k zakládání nových církví**.

b) Dále jsou tu ti, kteří vidí v církvi přes její nedostatky i dále božské zřízení, nechtějí ji opustit a o to horlivěji usilují, aby se účastnili reformy této jejich Bohem ustanovené církve. Jsou proti nadvládě Říma a, i když nepopírají papežův primát, nemá učení vést k tomu, že je jen jeden biskup - římský a ostatní biskupové vykonávají pastýřský úřad jen z příkazu římského biskupa. Tento druhý směr rozhodně vystupuje pro **vlastní práva biskupů** proti papeži a tomu odpovídající **rozčlenění církve**. Reformisté se také vyslovují pro to, aby byli ve větší míře přibráni také **laici do správy církve**. Do této skupiny patří především Bolzano a jeho žáci, v Českých zemích hlavně František Náhlovský.

c) Třetí skupinu tvoří umírněný katolicismus a ten touží pracovat v duchu církevní reformy tím, že dosáhne v církvi mocenského postavení.

Bolzanovci se v květnu dali v Praze do práce na církevní reformě. Zdalo se, že nadešla doba, aby konečně jednou vylovili, co jim jako těžké břímě již tak dlouho leží na srdci. Církev, jak ji Bůh chtěl, musela přece nalézt správnou cestu, aby sjednotila nejen četné nespokojené katolíky, nýbrž hlavně také protestanty znovu v jedné ohradě.⁶⁷

Revoluční rok 1848 byl obzvláště příhodnou dobou, aby se katoličtí duchovní,

66 WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny - příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740 - 1848*. Praha: Jelínek, 1945, s. 331.

67 WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny - příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740 - 1848*. Praha: Jelínek, 1945, s. 341.

kterí byli právem ve své církvi nespokojeni, mohli projevit. Vůdčím duchem této obnovy byl v Čechách preses pražského lužického semináře **František S. Náhlovský**⁶⁸ (7. leden 1807-11. června 1853).

Náhlovského reformní program z r. 1848 má pro moderní české církevní dějiny dalekosáhlý význam. Řada jeho bodů vykazuje přímou myšlenkovou příbuznost s názory Bolzanovými a objevuje se pak až do konce 19. století v různých církevních reformních snahách a programech a dokonce – jak je zcela zřejmé - i v těch snahách, jejichž uskutečnění muselo vést v r. 1920 k založení samostatné Církve československé.⁶⁹

František Náhlovský svolal 18. května 1848 do Lužického semináře shromáždění duchovenstva, kde reformní program přednesl. Na shromáždění bylo celkem 35 duchovních; a právě toto shromáždění Náhlovského natrvalo proslavilo, i když se mu stalo osudným a bylo příčinou jeho další tragédie. Většina těch, kteří na reformní program Náhlovského právem upozornili, uváděla sice zběžně jeho obsah, avšak tato interpretace nebyla úplná a přesná.⁷⁰

"Česky program vydán není..."⁷¹ konstatuje ve svém článku pod názvem: *František Náhlovský a reformní program z roku 1848 na obnovu církve v Čechách – Ke 180. výročí narození F. Náhlovského*, profesor Jan Blahoslav Lášek.⁷² V tomto článku je uveden podrobnější rozbor Náhlovského reformního programu s použitím delších úryvků v češtině, které pro účely této práce budu v následujícím textu hojně citovat.

1) "Církev ... byla ústavou zbavena mnohého nepotřebného poručnictví ... Ne pouze církev jako společenství, ale i její jednotliví členové, její hodnostáři od biskupa až po

68 František Náhlovský - přívrženec Bolzana, v letech 1830-1839 působil jako kaplan v Českém Dubě v severních Čechách. Tam byl získán svými duchovními spolubratry pro Bolzana a tak když odešel rektor Lužického semináře Příhonský, jako kanovník do Budišina, prosadil za svého nástupce Náhlovského.

69 LÁŠEK, Jan Blahoslav. František Náhlovský a reformní program z roku 1848 na obnovu církve v Čechách – Ke 180. výročí narození F. Náhlovského. *Teologická revue CČSH*. Praha: Blahoslav, 1987, 20(6), 171-182, s. 172.

70 LÁŠEK, Jan Blahoslav. František Náhlovský a reformní program z roku 1848 na obnovu církve v Čechách – Ke 180. výročí narození F. Náhlovského. *Teologická revue CČSH*. Praha: Blahoslav, 1987, 20(6), 171-182, s. 174.

71 Náhlovského reformní program vyšel tiskem (dokonce ve dvou vydáních) pod názvem: *Versammlung von Geistlichen, gehalten zu Prag am 18. und 22. Mai 1848*, Prag 1848; má 32 stran.

72 LÁŠEK, Jan Blahoslav. František Náhlovský a reformní program z roku 1848 na obnovu církve v Čechách – Ke 180. výročí narození F. Náhlovského. *Teologická revue CČSH*. Praha: Blahoslav, 1987, 20(6), 171-182, s. 174.

kaplana se stali ústavou svobodnými. Osobní svoboda je každému rakouskému občanu, tím také každému duchovnímu, zajištěna."

2) "Že je před námi ... také nové uspořádání věcí v církevní oblasti, není více žádnou pochybností pro toho, kdo s určitou pozorností sleduje vývoj doby. Vzdělaná část lidského rodu vstoupila přirozeným stálým pokrokem k dokonalosti do stádia, kterému se důležitosti ve světových dějinách těžko nějaké jiné vyrovná ... Když si povšimneme změn v sociálních poměrech, neměla by se z toho poznat nutnost velké změny na církevním poli?"

3) "Náboženství jako souhrnný pojem učení, která mají za cíl dělat lidi šťastnějšími a lepšími, musí, jestliže je rozumné, mít před očima lidi jací jsou a brát starostlivý pohled na jejich potřeby. Má nejvznešenější ze všech úloh: být vychovatelem lidského rodu; muselo by ale být odstraněno jako neschopný sluha, kdyby neprokázalo, že pochopilo dobu."

4) "Především věřím, že musíme jako pořádní lidé odložit nimbus, kterým nás obklopil úřad, významnost nebo peníze, a společným, jasným hlasem vyznávat otevřené Confiteor. Musíme před Bohem a prostým lidem čestně vyznat, že jsme byli na svém působení a jednání jen skomírajícím světlem světa a jen málo ostrou solí země; že jsme často výhodné postavení a nejlepší síly využívali na zcela nedůležité věci; že jsme nezdědka sebe a své nadřízené uspokojovali povrchním, bezduchým plněním povinností a že jsme mnohou velkolepou přednost, kterou nás před všemi ostatními stavý Bůh, církev a lid tak štedře obdařili, ne vždy využívali pro blaho prostých věřících, nýbrž často k uspokojení našich rozkoší. Nečekejme, až masy získají čas a začnou nám předčítat rejstřík našich hříchů. Pak nám neodpustí ... Nedůstojné poručníkování církve a ... zvýhodňování duchovenstva starým systémem bylo vždy pro církev velkým neštěstím, ochromením její svobodné činnosti ... Absolutní monarchii nebyla neznámá konstituční struktura katolické církve. Exempla trahunt; ne tedy podporovat její činnost, nýbrž ji brzdit bylo pochopitelně v zájmu její politiky. Náboženství ... kleslo v našem systému na úroveň řeckého otroka s požadavkem, aby vychovávalo dobré a tiché děti."

5) "... další náš pohled musí být zaměřen na to, přeložit zejména vzdělaným lidem v zemi náboženství vůbec a o katolicismu zejména zdravé, tj. správné a jasné pojmy, aby si ho začali vážit a mít ho rádi. Není těžké objasnit, že katolicismus zcela odpovídá požadavkům, které musíme mít na nejdokonalejší náboženství a že mezi všemi existujícími náboženstvími má jediný schopnost být světovým náboženstvím pro všechny doby, neboť ne nějaká kniha nebo ztuhlá tradiční forma, nýbrž vždy živý hlas církve, která ve svém

zřízení má zcela originální konstituční členění, je pramenem poznání a vysvětlujícím orgánem katolických učení, zákonů a institucí; a proto katolicismus zaslouží být nazván ne stagnujícím náboženstvím, ale náboženstvím pokroku. Katolické náboženství má proto jasný důvod přivítat ústavu na poli státním s opravdovou radostí. Ústava dává také jemu opět svobodu. Budiž dán jen představeným církve nějaký čas, než se budou v překvapivé novosti věcí orientovat. Organismus katolické církve je velkolepě rozčleněný stroj, který se hýbe pomalu a teprve po určité době ... může přijít do svého plného běhu."

6) "Upřímnou, otevřenou diskusi ... potřebují jistá jednotlivá učení, zřízení a obyčeje. Budiž jasně rozlišeno, co je v nich podstatného a tudíž neměnitelného a co je v nich náhodného a tudíž jen pro určitou dobu ... Budiž ukázáno ... které omyly a zlořády v lidu jsou odstranitelné bez milosti na místě a které s určitou trpělivostí teprve později; které jsou odstranitelné pouhou úřední mocí farářů, které prostřednictvím biskupů, které na synodách, které se souhlasem papeže a které prostřednictvím obecných koncilů. ... víme přece, jak sami lidé ze vzdělaných vrstev dávají do jednoho a téhož pytle skutečnosti jako zvyk nosit vysoké boty, střih mešních rouch, žehnání obrazů, veřejné procesí, latinskou řeč při bohoslužbě, celibát duchovních, kult svatých, odpustky, zpověď, mešní oběť atd., aby byly buď vystaveny jako ostatková skříňka na oltáři nebo jako nepotřebný nástroj byly vyhozeny na smetiště."

7) "Úkolem liturgie je zjednat přístup božského k člověku pomocí smyslových prostředků. Liturgie vyžaduje ... milost vykoupení, symbolizuje vznešené zjevené pravdy, pozvedá duši z prachu k nebi. Liturgie je srdeční komorou, je centrem života církve; zasluhuje a také potřebuje naší nejpečlivější pozornosti. Naši pozornost si zasluhují její knihy, rituály jako mešní kniha, pontifikalium, farářská agenda, sbírka perikop, jakož i modlitební knihy, zejména breviář a modlitební knihy pro lid. Všechny musí být co nejpřesněji revidovány a uspůsobeny současným dobovým požadavkům, především kulturní úrovni ... Obrovská práce! ... neměla by být ponechána mimo obzor také zcela nová okolnost ... že se lidstvo usiluje sdružovat podle jazyků ... a měla by být církví respektována."

8) "Církevní vlastnictví by mělo být lépe využíváno, centralizováno a ze společného fondu by měly být kryty finanční výdaje jednotlivých náboženských institucí. Církev by neměla ani v nejnižších svých součástech – na chudých farářích – pak nouzi. S tím souvisí rozmnožení nižších i vyšších okrsků duchovní správy: a) Pod prvním rozumím zřízení nových far ... věc mluví sama za sebe. b) Pod vyššími okrsky duchovní péče

rozumím ale biskupské diecéze. Tento předmět ... je nutno velmi vážně prodiskutovat. ... Rozdělení naší vlasti do malých diecézí, které by se rozléhaly v jednom nebo více krajích, avšak měly co možná největší ohled na česká a německá místa, by byl požadavek, který zde tímto doporučuji k vážnému přemýšlení. c) Jako souvisí jednotliví věřící se svými faráři, skrze tyto se svými biskupy a skrze biskupy se svým arcibiskupem jako metropolitou, tak souvisí celý metropolitní sbor s papežem, nejvyšším biskupem. V něm jsou celé metropole ... přivedeny k jednotě, ve které on jejich poměry poznává a při svém vrchním vedení respektuje; za jakým účelem je, ale obklopen konsistoří, která se nazývá kardinálské kolegium?"

9) "... oslabený integrující hierarchický mezičlánek metropolity a jeho pravomoci buďtěž vzkříšený ... když jsem hovořil o návrhu zemského církevního představitele do papežské konsistoře v Římě, zmínil jsem se, že tento musí být navržen svobodnou volbou. Opravdu církevní a svobodná volba našich církevních představených – farářů, biskupů a metropolitů – je životní otázkou pozvednutí a vyjasnění situace katolické církve. ...Tzv. absolutně vysoká jmenování, svévolné patronátní prezentace, kdy zůstávají vždy do široka otevřené dveře simonii, přispívají v našich církevních záležitostech k vytvoření téměř zoufalé a opovržením hodné situace. Proto svobodné volby ... církevních představených a nic jiného! Nepožadujeme tím žádnou novinku; požadujeme jen, co v církvi již jednou bylo."

10) "Podobný osud mají i synody; je třeba hovořit o jejich jednacích řádech a zejména pak o účasti laiků na synodách."

11) "Škola má být ústavem, kde naše děti dostanou potřebné znalosti pro občanský život, současně i základy a uvedení k dalšímu mravnímu a intelektuálnímu vzdělání. Semináře jsou instituty, které jsou k dispozici církvi; vylila by se, jak se říká, vanička s dítětem ... kdyby měly být zrušeny. Semináře by měly projít reformou a jejich představení by měli být schopní, osvícení a zkušení mužové."⁷³

Vzhledem k zaměření diplomové práce na základní právní normu církve: tj. na Ústavu Církve československé, jako základ jejího **církevního práva**, nebudeme reformní požadavky hodnotit ze všech hledisek, ale pouze podle jednoho kritéria a tím je kritérium práva.

Náhlovského reformní program, z úhlu našeho zájmu, řeší tyto zásadní otázky:

73 LÁŠEK, Jan Blahoslav. František Náhlovský a reformní program z roku 1848 na obnovu církve v Čechách – Ke 180. výročí narození F. Náhlovského. *Teologická revue CČSH*. Praha: Blahoslav, 1987, 20(6), 171-182, s. 182.

- a) *centralizace církevního vlastnictví; s nutností zajistit hmotně i ty nejchudší fary,*
- b) *zřízení většího počtu nových farností i menších biskupství,*
- c) *zřízení funkce metropolity - dosazovaného volbou,*
- d) *svobodná volba farářů a biskupů,*
- e) *účast laiků na synodách.*

2.2. Přerovský reformní program

V posledních desetiletích 19. století dochází i v českém prostředí k novému myšlenkovému pohybu, který se realizoval hlavně v oblasti kulturní a náboženské. Hovoříme o době **české moderny**.⁷⁴ České modernistické hnutí získávalo mezi lidmi na popularitě. Nejpokrokovější proreformní modernističtí kněží založili 22. května 1902 *Zemskou jednotu katolického duchovensta*, která uznána biskubskou konzistoří i c.k. místodržitelstvím v Praze. Na III. valném sjezdu Jednoty, který se zároveň stal i jejím posledním, 31. července 1906 byl odsouhlasen program Jednoty zahrnující v sobě všechny hlavní požadavky reformního hnutí.⁷⁵ Text programu dále uvádím tak, jak byl zveřejněn v periodiku - *Nový život*.⁷⁶

Přerovský program : Katolická moderna na III. sjezdu v Přerově dne 31. července 1906, jehož účastnilo se 150 kněží a laiků, jednomyslně usnesla se vydati veřejnosti tento projev :

My katoličtí kněží a laické, shromáždění v Přerově dne 31. července 1906, věrně stojíce v kanonické oddanosti ku svým biskupům a nejvyššímu pastýři římskému papeži a stejně vřele oddání synové národa československého, prorokovavše vážně o situaci katolické církve zvláště v zemích českých usnesli jsme se prohlásiti toto :

1. Odmítáme útoky na katolickou církev, jakoby se byla přežila a jakoby ona byla příčinou nedostatků našeho národa. Naopak jsme přesvědčeni, že pravý katolicismus hlásá a podporuje ony pravdy a ctnosti, které každému národu pomáhají k rozkvětu mravnímu, kulturnímu i hmotnému. V církvi katolické vidíme skálu a baštu civilisace v příboji

74 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 22.

75 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 22.

76 Nejvýznamnější časopis Katolické moderny a hlavní tiskový orgán básníka a kněze P. Karla Dostála-Lutinova; vydávaný v letech 1896-1907.

podvrtných a protikulturních instinktů evropského lidstva. Odmítáme tudíž heslo "Pryč od Říma". Naším heslem jest : Uplatniti se v Římě, imponovat vedení církevnímu silou mravní a kulturní i hmotnou a získati jeho vlivu a autority ku prospěchu a slávě církve české.

2. Láska k církvi Kristově nečiní nás slepými k jejím časovým a místním nedostatkům. Právě proto, že ji milujeme, snažíme se o odstranění jejích vad. Přední vadou církve v zemích našich vidíme v tom, že hierarchie namnoze vládou volená a to někdy i ze živlů národu cizích a odvislá, příliš lpících na názorech a ústavech středověkých, staví se na odpor snahám po časových reformách, nedbá dostatečně ducha lidu a rozvoje vědeckých ústavů církevních. Žádáme tudíž, aby hierarchie byla volena kněžstvem, bez ohledu na středověká privilegia a aby statků církevních užívala ve prospěch církevních účelů kulturních a humánních v naší zemi, aby v kněžstvu neviděla svých věrných sluhů, nýbrž bratry pomocníky, kteří mají býti slyšeni a podporováni. Mají-li kněží míti skutečně bratrský styk se svými biskupy, žádáme, aby děkanové (vikáři) byli od biskupů jmenováni z kněží od kněžstva dekadentního navržených. Žádáme, aby i katolickým laikům poprálo se více vlivu na záležitosti církevní.

3. My kněží českoslovenští máme za zvláštní povinnost hájiti dědictví našich velebných věrozvěstů sv. Cyrilla a Metoděje. Dědictví to vidíme nejen ve víře katolické, nýbrž i v bohoslužbě národní a v církevní samostatnosti české. Žádáme tudíž o zavádění slovanského jazyka do bohoslužby a vymanění episkopátu primatiální oblasti české z područí Vídně. Prosíme o zřízení bohoslovné akademie Cyrillo-Methodějské, která by sdružila všechny kmeny slovanské na poli bohovědném.

4. Protestujeme proti zneužívání církevní moci se strany biskupů maďarských proti národním a církevním snahám kněžstva a lidu bratrského kmene slovenského a v zájmu církve žádáme P.T. episkopát moravský o intervenci.

5. V zájmu víry katolické žádáme církevní vrchnost vídeňskou, litoměřickou a jiné, aby daly českému lidu české služby Boží.

6. Vzhledem k tomu, že celibát kněžstva je čistě disciplinárním zřízením a vzhledem k tomu, že stává se mnohým kněžím kamenem úrazu, takže působnost i kněží bezúhonných ochromuje, rozervanost duševní zaviňuje, ba část kněžstva dokonce k odpadu od církve dohání, žádáme časovou úpravu tohoto čistě disciplinárního zřízení.

7. Odsuzujeme zásadu, jakoby škola patřila pouze učitelstvu. Škola v prvé řadě patří těm komu patří děti : rodičům. Jménem pak rodičů smí působiti na školu národ a

společnost náboženská a veřejnoprávní, kterýmž rodičové přináleží. Ve smyslu těchto faktorů vychovávějž dorost stav učitelský, k svému před důležitému úkolu co nejlépe vzdělaný. Svobody občanské, pokud se nepřičí tomuto úkolu učitelstva, nebudťež nijak ztenčovány. Tak jako je nám samozřejmou zásada : české dítě do české školy, tak je nám samozřejmou zásada: katolické dítě patří do katolické školy. Katolická škola pak předpokládá katolického učitele, neboť výchova musí býti jednotná. Ve vyučování náboženství na školách žádáme zachování nejčasovější metody. Zvláště důležitými jsou nám místa katechetů na středních školách : žádáme tudíž, aby na místa ta dosazováni byli lidé nejvzdělanější.

8. Katolická Moderna sympatisuje s pracujícím lidem, cítí důležitost otázky sociální, vidí v ní též otázku mravní a náboženskou, a vítá s potěšením organisace na základě křesťanském a vybízí své stoupence k účinnému spolupůsobení. Žádá se též spravedlivá úprava sociálních poměrů kněžstva, zvláště úprava kongruy, patronátů, štóly atd.

9. K politice zaujímáme stanovisko : Poněvadž v konstitučním státě politika zasahuje do všech oborů života i do náboženství, uznáváme potřebu, aby uvědomělí katolíci účastnili se veřejného života politického a hájili zájmů katolického občanstva, ať už ve straně kterékoliv, pokud nestojí na stanovisku protikřesťanském.

10. V době, kdy se všechny stavy organisují, a kdy se úspěchu dosahuje pouze organisací, žádáme také pro katolické kněžstvo svobody sdružování k hájení jeho zájmů.

11. Žádáme, aby katolický tisk byl na výši doby, aby byl v rukou lidí skutečně vzdělaných a neodvislých a dobře placených a aby už bohoslovci byli vedeni ku sledování všech časových proudů, k publicistické činnosti a by byli vychováváni ku karakterní samostatnosti. Žádáme, aby nejen klerus nižší dopisováním a řádným předplácením katolický tisk podporoval, nýbrž aby i hierarchie ze statků církevních tento apoštolát podporovala.

12. Sjezdovému výboru ukládáme, aby zřídil *sbór katolické inteligence československé*.⁷⁷

Přerovský reformní program: shrnutí "právních" požadavků:

- a) *volba církevní hierarchie kněžstvem,*
- b) *účasť laiků v záležitostech církve,*

⁷⁷ Anonym. Přerovský program. *Život* [online]. 1907, (12), 434-435 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/zivot/strom.clanek.php?clanek=23320>.

- c) omezení celibátu,
- d) spravedlivá úprava sociálních poměrů kněžstva,
- e) pro katolické kněžstvo svobodu sdružování k hájení jeho zájmů.

2.3. Obnova církve katolické v Československé republice

Profesor Spisar ve své práci *Ideový vývoj Církve československé* uvádí: "Již roku 1918, bezprostředně před převratem, nastal čilý ruch v kněžstvu, ruch národní a politický, ale i církevně reformní, a po převratu v listopadu založena *Jednota československého duchovenstva v Praze*. Není nápadné, že se zvala jednotou československého duchovenstva, a nikoli katolického? Kde se ztratilo to slovo?⁷⁸ Jednota československého duchovenstva měla svou předchůdkyni před válkou v Jednotě katolického duchovenstva, rozpuštěné se zákazem katolické moderny. Kdežto však předválečná "katolická" jednota duchovenstva českého byla spolkem čistě stavovským, a reformy církevní hlásala katolická moderna, poválečná "československá" Jednota duchovenstva dala si program reformní.⁷⁹

Důraz profesora Spisara na změnu názvu "obnovené" Jednoty považují za velmi patřičný, neboť přesné užívání termínu je vždy nutné pro správné porozumění jakékoliv informace. Fakt je, že řada autorů historických prací se vždy nedrží této nutnosti, což je vidět např. na práci Pavla Marka - *Česká reformace 20. století?*, kde používá pro *Jednotu československého duchovenstva* název *Jednota československého katolického duchovenstva*.⁸⁰ Stejně tak i David Frýdl mění název "Jednoty", doplněním slova "katolického" na *Jednotu československého katolického duchovenstva*, ve své práci *Reformní náboženské hnutí v počátcích československé republiky*.⁸¹

Návrh Jednoty čl. katolického duchovenstva na obnovu církve katolické v Republice československé z roku 1919 byl výsledkem práce skupin a odborů Jednoty, takže není nadepsána jménem žádného autora. Publikace má 68 stran a je rozdělena na devět kapitol s úvodem.⁸²

78 SPISAR, Alois. *Ideový vývoj Církve československé*, Praha: 1936, s. 53.

79 SPISAR, Alois. *Ideový vývoj Církve československé*, Praha: 1936, s. 53.

80 MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 10.

81 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 37.

82 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu*

Úvod zdůrazňuje novou situaci československého lidu, který získal svoji svobodu a vymanil se ze žaláře. Poukazuje na prastarou tradici reformních hnutí od slovanských apoštolů až k Bolzanovi a ke "staré" Jednotě katolického duchovenstva. "Celé naše hnutí je tedy v jádru hnutím etickým, niterným, je to boj proti nomismu a materialismu, boj za křesťanský světový názor."⁸³

Dále jsou v hrubých rysech načrtnuty reformní požadavky, které jsou rozvinuty v dalších kapitolách *Obnovy katolické církve*:

I. kapitola – **Patriarchát**

"Dědictví Otců – Idea cyrilo-metodějská" je trojí: 1. poklad víry, 2. slovanská liturgie, 3. samospráva církevní. Požadavek patriarchátu se sídlem v Praze pro československou republiku v sobě zahrnoval vyšší autonomii československé katolické církve, zároveň byl myšlen jako most mezi východní a západní církví. Patriarcha by byl jediným představitelem katolické církve v Československu vůči Svatému stolci a vládě. Měl by za povinnost:

- vykonávat dozor nad biskupy
- rozhodovat ve třetí instanci při kompetenčních sporech definitivně
- předkládat Sv. stolci i vládě navržené biskupy k dosazení a jmenování
- udílet dispenze, jinak vyhrazené papeži
- každé tři roky navštívit Sv. stolec

II. kapitola – **Samosráva církevní**

První část této kapitoly se věnuje vztahům vnitrostátním. Předpokládá rovnost pro všechny náboženské společnosti ve státě. Církvi má být ponecháno veškeré její jmění a je jí zaručena autonomie. Stát má zajistit podmínky pro nerušené praktikování kultu (před zneuctíváním, tupením, rušením náboženských obřadů apod.). Moc církve nebude vykonávána státem.

Následují návrhy na zřízení **farních obcí**, jakožto právnických osob, podřízených a zodpovědných diecésnímu biskupovi. Obce budou spravovány **farními radami** (předseda, jednatel, pokladník, správce budov s minimálním věkem 26 let). Členem farní rady je i kněz mocí svého úřadu. Farní rada má mít na starosti záležitosti hospodářské a nesmí zasahovat do věcí duchovních, které jsou v kompetenci faráře. Schází se zpravidla jednou

katolicismu v Čechách a na Moravě, Brno: L. Marek, 2001, s. 76.

83 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 76.

měsíčně a zprávu o své činnosti podává na valné hromadě.

Diecézní rady jako nadřízený orgán mají být dvanáctičlenné, volené na šest let (předseda – biskup, 6 laiků a 6 kněží). Je volena delegáty farních obcí příslušných vikariátů.

Ústřední rada v čele s patriarchou je centrálním orgánem, který řídí celou církev.

III. Kapitola - **Úprava otázky patronátní a obsazování beneficií**

"Dosavadní způsob obsazování beneficií je zastaralý, nespravedlivý, nedemokratický."⁸⁴ Patronátní právo se ruší. Veškerá benefícia v diecézi jsou přístupná každému knězi, který se může při jejich uvolnění přihlásit do konkursu, podle něhož rozhodne diecézní rada o beneficiátu, kterého pak biskup jmenuje. Biskupové jsou vybráni z terna zaslaného diecézní radou patriarchovi, který jmenuje biskupa a předloží jeho jmenování papeži k potvrzení. Stejná zásada platí i u arcibiskupů. Všichni skládají služební přísahu do rukou patriarchy.

Odměňování biskupů a arcibiskupů je ve výši platu ministrů, faráři přes 20 let působící jsou zařazeni v VI. hodnostní třídě, ostatní v VIII. a IX. třídě.

IV. Kapitola – **Reformní návrh na liturgii československou**

Liturgie má být v národním jazyce (dle biblické praxe a cyrilo-metodějské slovanské tradice). "Trvale k slávě Boží, ke cti svaté církve a národu, k náboženskému vzdělání a posílení ve víře od řádu slovanského, mají být konány služby Boží ve staroslověně."⁸⁵

V. kapitola – **Návrh na úpravu studia a výchovy kněží**

Je potřeba zajistit vzdělání kněžského dorostu. Dosavadní diecézní semináře pro svoji nevyhovující úroveň mají být zrušeny a nahrazeny novými "centrálními semináři" v místě sídla univerzity. Fakulty bohoslovecké mají být státními ústavy, provozovanými na státní náklady. Učitelé mají být přijímáni za stejných podmínek jako na jiných státních školách. Délka studia je určena na 10 semestrů a jeho předpokladem je ukončené střední vzdělání. Vyučovací řečí je čeština, respektive slovenština. Předpokládá se i úprava života v semináři.

84 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 78.

85 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 78.

VI. kapitola – **Zdobrovolnění celibátu**

Reformisté žádají "obnoviti svobodu, které se těšil klerus prvotní církve, a ponechati na vůli jednotlivým kněžím, chtějí-li žíti v dobrovolném panictví nebo se oženiti, dle analogické zásady, vyřčené apoštolem Pavlem."⁸⁶ Svobodní i ženatí kněží mají stejná práva i povinnosti v církvi.

VII. kapitola – **Naše stanovisko k řádům**

Je nutná revize řádů, stejně jako posunutí věčných slibů do vyššího věku. Jména klášterů ať se stane společným majetkem církve. Řády v Československu mají vytvářet své provincie, tak aby představený řádu nesídlil mimo hranice republiky.

VIII. kapitola – **Návrh na upravení praxe církevní při pohřbívání ohněm**

Pohřbívání žehem má být provázáno církevním obřadem tam, kde umírající nezamýšlel tento způsob pohřbu jako útok proti církvi a náboženství, nýbrž " z jakéhosi všeobecného, mohutně se šířícího sklonu k tomuto způsobu pohřbívání."⁸⁷

Je hanebné říkají reformisté, odpírat církevní pohřeb či svátosti těm, jejichž srdce jsou naplněna hořem. Naopak, slovo kněze nad rakví může posloužit, "...aby pravý duch Kristův ovládl srdce všech věřících."⁸⁸

IX. kapitola – **Návrh na úpravu breviáře**

Modlitby v breviáři jsou rozmluvami s Bohem, a proto musí být v mateřském jazyce. "Jenom řečí mateřskou vtělují se myšlenky bezprostředně, v řeči cizí musí vždy předcházeti, třebas i neuvědomělý, rychle pomíjející proces filologický. ...Tímto procesem už se zchlazuje žár prvotních citových hnutí a modlitba se zpovrchňuje, stává se úkonem formálním, modlitbou *retnou* nebo spíš pouze *ústní*, o níž vyjádřil se sám Božský Spasitel tak odmítavě: *Tento lid ústy mne ctí, ale srdce jeho daleko jest ode mne.*"⁸⁹

Shrnutí právně-správních požadavků uvedených v brožuře **Obnova církve**

86 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 79.

87 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 80.

88 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 81.

89 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, s. 82.

katolické v Československé republice, návrh Jednoty československého duchovenstva v Praze:

- a) *patriarchát se sídlem v Praze pro československou republiku,*
- b) *vyšší autonomii československé katolické církve,*
- c) *církevní samospráva; farní obce a farní rady, diecéze a diecézní rady, patriarchát a ústřední rada,*
- d) *ponechání veškeré její jmění církvi včetně zaručení její autonomie v rámci státu,*
- e) *ponechat na vůli jednotlivých kněží, chtějí-li žít v dobrovolném panictví nebo se oženit.*

2.4. Memorandum delegace Jednoty do Říma

Po zformulování reformních požadavků Jednoty československého duchovenstva bylo rozhodnuto o vyslání deputace do Říma a o předložení požadavků Vatikánu.⁹⁰ Předání reformních požadavků v Římě nebylo snadné. Reformní požadavky byly v Římě přepracovány do jiné verze ve formě memoranda 28. června 1919. Latinsky sepsané memorandum bylo dne 1. července 1919 předáno státnímu sekretáři kardinálu Gasparrimu v tomto znění:

Memorandum delegace do Říma pro Vatikán ze dne 28. června 1919

Svatý Otče!

Od doby Karla IV., Otce vlasti, neměl český národ možnost, aby jednal s hlavou církve sám a přímo, ale vždy jen cizí prostředníci jeho jménem mluvili v Římě a oni potom zvěstovali v Čechách vůli Říma, nemajíce na srdci ani rozkvět víry, ani prospěch národa, ale pouze politické zájmy. Následkem toho jevila se církev našemu národu ne jako nositelka sladkého učení Kristova, ale jako hlasatelka mocenských plánů Německa a později i Maďarska. Náš národ neměl žádné příčiny milovat Habsburky, ale měl všechny příčiny nenávisti, protože oni bez výjimky se dívali na český národ jako na méněcenný, ano jako na nutné zlo, které musí za každou cenu a všemi prostředky být zmenšováno a hubeno. Náš národ byl od rakouských vlád politicky utlačován, kulturně zanedbáván a hospodářsky, zvláště v posledních letech vysáván, neměl ani té útěchy, která sílila Iry a Poláky, kteří i v nejhorších dobách měli arcipastýře vlastní národnosti, kdežto náš český národ celá staletí měl biskupy, kteří nejen že česky necítili, oni špatně česky mluvili, ano, někteří se do smrti česky nenaučili.

Proto český národ k církvi ochladl, jeho inteligence se stala církvi

⁹⁰ URBAN, Rudolf. *Die Tschechoslowakische Hussitische Kirche*. Marburg - Lahr, Herder Institut 1973, s. 19.

nepřátelskou, poněvadž viděl rozdíl mezi teorií evangelia a praxí římsko-katolické církve. České duchovenstvo s bolestí pozorovalo stále se horšící poměry a s teskností hledělo do budoucnosti. Lid český povahou svojí nábožensky založený, skoro každodenně viděl, kterak právě ti, kteří se honosili být strážci víry, zanedbávali řeč a náš lid při samých bohoslužbách. Náš jazyk byl vytlačován z kostelů, českým dětem bylo náboženství vštěpováno cizí řečí. V sídle panovníků ve Vídni chtěli postavit mešitu pro mohamedány nákladem státním, ale český kostel byl postaven skoro výhradně náklady chudiny a teprve po mnohých protivenstvích a nesnázích mohl být otevřen. Není nikomu tajno, s jakým záštitám a opovržením pronásledovala Vídeň Čechy. Kdyby Rakousko trvalo ještě sto let, bylo by přežilo katolicismus v českém národě.

Bůh chtěl jinak. Český národ je svoboděn a sám se ujímá svých záležitostí. My jsme přesvědčeni, že musíme svobodu jako vzácný dar Boží si chránit a užívat ji k užitku národa, k posílení náboženství a víry. Mnohé zlo, které se u nás rozmohlo za rakouského panování, lze napravit a lze doufat v nový rozkvět víry a křesťanského života v budoucnosti nejen pro spásu duší v obvodu našeho státu, ale také mezi ostatními Slovany. Vynikající naši muži již dříve pracovali o smíření církve východní s mateřskou církví katolickou na velehradských sjezdech, nedbajíce hněvu vídeňských vlád, nyní pak náš význam mezi Slovany vzrostl, je třeba pracovat s tím větší horlivostí, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř, jakož aby slovanští národové se probudily k novému životu vlivem západní církve. K tomu dílu je našemu národu třeba opravdové pomoci Apoštolské Stolice.

1. V první řadě je třeba, aby byli jmenováni noví biskupové, zcela schopní k svému úkolu, upřímní Čechoslováci, znalí jazyka lidu, politicky bezúhonní, a naprosto vzdálení onoho rakouského katolicismu, který podporoval jen germanizaci a maďarizaci. Jmenování nových biskupů bude nutno provést způsobem, jenž by odpovídal poměrům panujícím mezi církví a republikou. Ale pro budoucnost, v níž lze očekávat bezpečně rozluky církve a státu, prosíme, aby duchovenstvo a katolický lid v republice měl právo prostřednictvím vhodných osob navrhnout pražskému primasovi nejvhodnější osoby ke správě diecése, z nichž by primas doporučil někoho Sv. Stolci ku jmenování.

2. K největšímu dobru národa i naší církve prosíme, aby arcibiskupu pražskému k titulu primase, jehož užívá, byla přidána moc vpravdě primaciální na všechny provincie republiky na způsob jurisdikce, která kdysi byla dána sv. Metodějovi, slovanskému apoštolovi. Tak jedině může být postaven most, po němž by ostatní slovanští národové přešli do církevní jednoty, neboť náš československý národ jest jediný v stejně spřátelených stycích s ostatními Slovany: Rusy, Rusíny, Bulhary, Srby, Chorvaty i Slovinci. Mimo to naše vláda hodlá co nejvíce podporovat slovanská studia na pražské universitě. Zdá se, že je nejvhodnější doba provést moudré a šlechetné úmysly Lva XIII. obsažené v encyklice Grande munus.

3. Z téhož důvodu prosíme, aby v obvodu Československé republiky při bohoslužbách a modlitbách breviáře bylo povoleno užívat českého jazyka,

neboť papež Hadrián II. schválil našim apoštolům Cyrilovi a Metodějovi užívání jazyka známého lidu. V některých památných místech jako v Nitře, na Velehradě a na Slovanech v Praze, by mohly být obnoveny bohoslužby v staroslovanském jazyku.

4. Poněvadž slovanské nesjednocené církve neznají římský celibátní zákon, žádáme, aby v naší republice byl zákon celibátní zmírněn, aby slovanské duchovenstvo, dosud nesjednocené, bylo naplněno větší důvěrou k Apoštolské Stoliči a tak získáno pro sjednocení s katolickou církví. Tím neodporujeme tomu, aby panictví jako stav vyšší a dokonalejší byl doporučován a nechceme duchovenstvo nabádat k nezdrženlivosti. Také není pochybností, že značná část duchovenstva zůstane v celibátu. Jinak však považujeme za správné, aby pokud zákon celibátní platí, byly přísně trestány přestupky bez ohledu na osoby, vždy a všude, nejen u kněží mladších a nižších, ale také u hodnostářů starších.

Tato přání a prosby předkládáme nejmoudřejšímu úsudku Svaté Stolice a její blahověli, aby je za účasti biskupů a jiných povolaných činitelů řádně rozluštila.

Urovnání církevních záležitostí, jak jsme vypsali, si přeje nynější vláda a jednala s velkou ochotou a laskavostí se zástupci duchovenstva vysílanými do Říma.

V Římě, 28. června 1919.

Jednota katolického duchovenstva československého v Praze⁹¹

Memorandum shrnutí:

- a) navrhnout pražskému primasovi nejvhodnější osoby ke správě diecése,*
- b) přidat arcibiskupu pražskému k titulu primase, jehož užívá, moc vpravdě primaciální na všechny provincie republiky,*
- c) aby při bohoslužbách a modlitbách breviáře bylo povoleno užívat českého jazyka,*
- d) aby v naší republice byl zákon celibátní zmírněn.*

Zde jasně vidíme "totální okleštění" reformních požadavků ze strany zástupců Jednoty československého duchovenstva a to ještě předtím, než byly požadavky předloženy k jednání zástupcům Říma.

⁹¹ URBAN, Rudolf. *Die Tschechoslowakische Hussitische Kirche*. Marburg - Lahr, Herder Institut 1973, s. 287.

2.5. Program Ohniska

Menšinový proud v Jednotě československého duchovenstva reprezentovala názorová skupina s názvem *Ohnisko*. Jaké taktické postupy Ohnisko prosazovalo a jakými programovými zásadami se prezentovalo? Všichni reformně orientovaní kněží v Ohnisku soustředění si uvědomovali, že nastala chvíle, v níž se bude rozhodovat o jejich budoucnosti.⁹²

Členové Ohniska zastávali platformu: "*na Řím platí pouze nátlak*."⁹³

Program Ohniska veřejnosti představil Matěj Pavlík v *Právu národa* z 1.8. 1919:

- 1) zavedení českého a slovenského jazyka do bohoslužby,
- 2) zřízení československého patriarchátu v rámci katolické církve, avšak ne pouze titulárního, nýbrž vybaveného určitými pravomocemi, takovými, jaké měl v prvních stoletích křesťanské epochy,
- 3) svobodu náboženství ve státě pro všechny obyvatele,
- 4) povznést opravdový náboženský a mravní život a prohloubit náboženskou výchovu,
- 5) zrušit nucený celibát katolických kněží a zavést princip jeho dobrovolného přijetí podle vzoru prvotní církve, chceme tím zbavit život kněží nebezpečí pohoršení a odstranit strašný stav rozpolcení v jeho duši,
- 6) rozšíření pravomoci věřícího lidu v církvi, aby neměl jen povinnosti, ale také určitá práva, jakými disponoval kdysi v prvotní církvi,
- 7) zlepšení studia a výchovy bohoslovců,
- 8) novou úpravu breviáře, aby nebyl knihou mechanické recitace, ale stal se pomůckou náboženského povznesení mysli k Bohu,
- 9) nehromadit církevní majetek v rukách některých jedinců, majetek některých bohatých klášterů musí být obrácen v dobro celku,
- 10) správu řádů a řeholí působících na území Československé republiky, pokud

92 MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 22.

93 MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 23.

slouží dobrému účelu a zasluhují si další existenci, přenést z ciziny na domácí půdu.⁹⁴

Výčet těchto reformních požadavků zdůvodňuje Pavlík nutností dosáhnout osvobození církve od absolutismu, strohé, nemístné a zbytečné centralizace.

Z výše uvedeného "Pavlíkova" programu je zřejmé, že po obsahové stránce se tento program neliší od programu: *Obnova církve katolické v Československé republice* - viz výše, včetně důrazu na provedení reformy v rámci katolické církve, a proto není nutné provádět věcně-právní shrnutí.

2.6. Založení Církve československé

Kněží Ohniska se sešli na členské schůzi 15. září 1919 a rozhodli rozpustit toto kněžské sdružení: "Události posledních týdnů jasně ukázaly, že nedosáhneme církevních reforem žádnou legální cestou, jak to očekává Ohnisko, vidouc v papeži dobrého otce a v církvi pečlivou mat', která ochotně vyhovuje prosbám a přáním svých synů..." Reformní kněží založili novou kněžskou organizaci Klub reformních kněží.⁹⁵ Předsedou klubu se stal dr. Karel Farský. Klub vytvářel organizační struktury podle stanov zpracovaných Farským. Vedle ústředí budoval pobočky v čele s důvěrníky v regionech a vybíral příspěvky.⁹⁶

Dne 27. 11. 1919 se sešla schůze důvěrníků Klubu reformních kněží, kterou můžeme směle označit za přípravu k vyhlášení samostatné církve. Schůzi předsedal dr. Karel Farský a Bohumil Zahradník Brodský. Předseda Klubu podal zprávu z činnosti Klubu a nyní je potřeba, abychom se poradili k rozhodnému kroku, ne však od katolicismu, ale od římského katolicismu. My chceme zůstat českými katolíky.⁹⁷ Dále Farský vyhlásil vydání českého misálu k Vánocům a tentýž večer začal s jeho přípravou.⁹⁸

94 MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 24.

95 KADEŘÁVEK, Václav a Zdeněk TRTÍK. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha: Blahoslav, 1982, s. 31.

96 MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 28.

97 KADEŘÁVEK, Václav a Zdeněk TRTÍK. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha: Blahoslav, 1982, s. 37.

98 MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 39.

Nyní přeskočíme, pro vznik Církve československé, jistě významné Vánoce roku 1919 a přesuneme do 1. ledna 1920, kdy v *Právu národa* vyšel článek o zamýšlené demokratizaci církve a byl v něm upřesněn program reforem:

*Nedělejte z reforem církve pouze otázku osobních a stavovských zájmů kněží. Jsou i osobní a stavovské zájmy v tom, poněvadž k náboženskému a mravnímu působení církve musí býti v první řadě zreformováni kněží, jejich život, odstraněno jejich nucené farizejství a hlavní otrava důvěry lidu k nim. Proto se zdá, jakoby reformy omezovaly se na zrušení bezženství a uvolnění disciplíny kněží. Ve skutečnosti však jde v první a hlavní řadě o celou změnu správy a zřízení církve, o demokratisaci církve, o zavedení češtiny do bohoslužby, o změnu ducha církevního. Dnes v době vítězství demokracie nemůže v církvi zůstat absolutismus. Demokratické zřízení je v církvi možné, poněvadž bylo od počátku v církvi po delší dobu. Evangelium je ducha demokratického, aniž by v ý s l o v n ě schvalovalo neb odsuzovalo nějakou formu státní; ale celým svým duchem směřuje k lidu, k poniženým, k vyděděným, k utlačovaným, k chudým a slabým. Proto také první zřízení církve bylo ducha demokratického, jak např. volby biskupů, sněmy atd. Absolutismus církevní, který dnes dostoupil vrcholu, zahnídl v církvi teprve tehdy, až církev spojila se se státem přijavším z pohanství formu imperialistickou. Dnes forma ta pochována ve státech; v církvi, myslíte, že se může udržeti? Nelze se toho domýšleti. Dříve nebo později musí padnouti také absolutismus církevní.*⁹⁹

Shrnutí "**Programu reforem**":

- a) změna správy a zřízení církve,
- b) demokratizace církve,
- c) zavedení češtiny do bohoslužby,
- d) volba biskupů,

Dne 8.1.1920 se konala schůze Klubu reformních kněží, na které došlo k **rozhodnutí o založení Církve československé**. Karel Farský schůzi řídil a za její přípravu nesl hlavní odpovědnost. Hlavním předmětem našeho zájmu je dokument nazvaný v práci profesora Spisara: *Ideový vývoj Církve československé* - "**Poznámky k zatímnímu řádu nové církve**". Pro založení a počáteční chod CČS to byla důležitá norma církevního práva, kterou se budeme zabývat níže.

Reakce na vznik nové církve byly různé, což se v době plné různých emocí dalo jistě očekávat. Ovšem některé reakce jsou i v dnešní *ekumenické* době, pro mne hodně překvapivé. Níže nabízím pohled z díla "*Fenomén Vatikán*" od Františka X. Halase, který působil ve funkci československého a českého velvyslance ve Vatikáně.

⁹⁹ URBAN, Rudolf. *Die Tschechoslowakische Hussitische Kirche*. Marburg - Lahr, Herder Institut 1973, s. 30.

Z církve tehdy vystoupilo a zůstalo bez vyznání několik set tisíc lidí. Ale mnohem vážnější problém se ukázalo být reformní hnutí části katolických duchovních, kteří chtěli podle svých představ církev **"obrodit"**, a když narazili na odpor svých představených, odhodlali se k založení **"národní církve"**. První zápas, který kněží **"novátoři"** podstoupili, byl sveden ve jménu **"demokratizace"** církve. Radikální elementy Jednoty hledaly lék, jenž by katolicismu dovolil adekvátně se vyrovnat s dobovými poměry, v modernizaci církve, v přispůsobení jeho učení i praxe *českému národnímu duchu* (nebo tomu, co za něj bylo pokládáno). Dvěma základními požadavky, které se radikálové v řadách kněžstva pokoušeli prosadit, bylo zdobrovolnění celibátu a zavedení národní řeči do liturgie.¹⁰⁰

2.7. Provolání Národu československému

Založení Církve československé se na církevní i veřejné půdě ocitlo až s mírným časovým zpožděním a to dne 11.1. 1920. Tehdy proběhla v pražském chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí slavnostní bohoslužba, v jejímž rámci E. Dlouhý-Pokorný přečetl svolání nazvané *Národu československému* a datované o den dříve.¹⁰¹ V svolání Farský vykládá nejen vznik nové církve, ale hovoří současně i o jejím prozatímním zřízení. Nebude jiného zákona pro církev a v církvi, než evangelium Ježíše Krista.¹⁰² S tímto stanoviskem Stanislava Lahodného lze jistě souhlasit jenom, pokud na činnost a život církve hledíme pouze z pohledu věrouky a Božího zákona. Při pohledu z úhlu práva lidského a světského tj. práva konfesního a práva církevního, je jasné, že bude nutné vypracovat pro církev právní řád, který bude odpovídat požadavkům práva Československého státu i požadavkům praktického života a chodu církve.

Text svolání zní:

Výzva ke vstupu do Církve československé

Národu československému!

100HALAS, František X. *Fenomén Vatikán*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 561.

Zvýraznění textu provedl autor diplomové práce.

101MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 54.

102LAHODNÝ, Stanislav. *Farský a naše dny*, Praha: Blahoslav, 1955, s. 27.

Věrní velikému odkazu svatého mučedníka kostnického "Pravdy každému přejte", po velikých bojích a vnitřních strastech, jimiž rozhárána trpí náboženská duše národa československého, uvědomili jsme si povinnost, kterou přítomné dny velikého osvobození ukládají i stavu duchovnímu.

Opět a opět usvědčuje nás vývoj veškerého života ve svobodné republice československé o pravdivosti výroků velikého našeho filosofa, že česká otázka jest stále ještě otázkou náboženskou, otázkou tolikrátě řešenou, ale pro nepřízeň poměrů nikdy nedořešenou, otázkou nejen celonárodní, nýbrž znepokojující nitro každého vážného českého člověka.

Nadešla opět po staletích doba, kdy může česká duše přikročiti k rozhodnutí odvěkého rozporu svého nitra: Být nábožensky svobodnou a zbožnou po svém svědomí, nebo sloužiti Bohu podle zákonů neuznávané světovlády cizí, která stotožňuje náboženství se svou panstvíčtivostí a sebe s Bohem.

Proto, aby konečně osvobozen byl duševní a náboženský život náš, a tím, aby opět bylo očištěno i mravní, rodinné a sociální žití českého člověka na podkladě dosavadní křesťanské kultury, jak vyvinula se u nás svérázně zásluhou apoštolů soluňských Cyrilla a Methoděje, Mistra Jana Husa a Českých bratří, přikročilo duchovenstvo československé, sdružené v „Klubu reformního kněžstva“, na svém sjezdu 8. ledna 1920 ku zřízení samostatné církve československé.

Církev československá,

založená svým jménem "církev", t. j. "sbor Páně", na základě evangelia Kristova, přejímá prozatím až do ustanovení vlastního zákona dosavadní náboženský řád církve římsko-katolické, obnovený v duchu demokracie.

V důsledku toho přijato, že stěžejní zásadou církve československé jest svoboda svědomí a náboženského přesvědčení jednoho každého tak, aby se nikomu nesmělo z jeho dobrého přesvědčení nic bráti ani vnucovati. Neboť chceme, aby konečně přítrž byla učiněna náboženským bojům v národě, a žádáme si svobody svědomí a náboženského přesvědčení nejen pro sebe, nýbrž i pro každého jiného, buď si on kdokoliv.

Proto přejímá církev československá zejména i dosavadní bohoslužební řád až do podrobnější úpravy s tou jen pozměnou, že veškeré služby Boží, jichž účast jest ovšem dobrovolná, konají se výhradně jazykem mateřským.

Zatímní správu církve československé vede církevní výbor duchovních i laiků.

Úkolem církevního výboru, v jednotě s kulturními činiteli laickými v národě a za pomoci reformního duchovenstva organisovati církve československou, upravití zatímní řád výchovný a bohoslužebný, ujednati zatímní poměr církve československé ke státu a k církvi římsko-katolické a pracovati k brzkému svolání církevního sněmu.

Národe československý!

Uskutečňujíce prorocství velikého biskupa Jana Amosa Komenského, že "vláda věcí Tvých vrátí se Ti opět v ruce Tvé", skládáme v těchto velikých dnech Tvého osvobození do Tvého rozhodnutí i svobodu Tvého svědomí v přesvědčení, že nebude svobodného národa československého, nebude svobodné republiky československé, nebude-li svobodného svědomí jednotlivcova před Bohem.

Nyní jest na každém jednotlivci, aby odhlášením z církve římské a přihlášením do církve československé dokázal, že jest mu zájem o svobodu vlastního svědomí, o mravní povznesení národa a jeho výchovy a zdemokratisování i života náboženského zájmem opravdovým.

B. Zahradník-Brodský,

farář v Ouběnicích, nyní odbor. rada v min. školství a nár. osvěty.

ThDr. K. Farský,

profesor náboženství v Plzni.

G. Procházka,

farář v Jenšovicích u Turnova.

Ferd. Stibor,

farář v Radvanicích ve Slezsku.¹⁰³

103SPISAR, Alois. *Ideový vývoj Církve československé*, Praha: 1936, s. 329.

Provolání národu - obsahuje již základy církevního práva nově vzniklé Církve československé:

- a) církev přejímá prozatímně až do ustanovení vlastního zákona dosavadní náboženský řád církve římsko-katolické, obnovený v duchu demokracie,*
- b) církev přejímá zejména i dosavadní bohoslužební řád až do podrobnější úpravy s tou jen pozměnou, že veškeré služby Boží, jichž účast jest ovšem dobrovolná, konají se výhradně jazykem mateřským,*
- c) zatímni správu církve československé vede církevní výbor duchovních a laiků.*

3. Církevní právo Církve československé

3.1. Zatímní řád CČS

3.1.1. Poznámky k zatímnímu řádu

Poznámky k Zatímnímu řádu¹⁰⁴ Církve československé připravil Karel Farský pro schůzi členů Klubu reformních kněží 8.1. 1920. Jedná se o první dokument "právního charakteru", který vymezuje základní normy církevního práva nově založené Církve československé. Současně se jedná o zárodek hlavního a určujícího právního dokumentu celého systému církevního práva naší církve; tj. Ústavy Církve československé. Celý text této zásadní listiny uvádím ve znění, jak ji přepisuje ve své práci profesor Alois Spisar: *Ideový vývoj Církve československé z roku 1936.*

Poznámky k zatímnímu řádu nové církve. Připravil Dr. Farský pro schůzi 8. ledna 1920.

Zatímní zásadní řád nové círk.

o r g n i z a c e.

Jméno: Církev českoslov. (katol.?).

P o m ě r k d o s a v a d n í c. ř.-k a t o l i c k é.

C. čs. přijímá členstvo, duchovenstvo a zařízení c.

ř.-k., obnovené podle změněných poměrů doby a jejich požadavků.

V důsledku toho přijímá c. čs. až do přijetí zákona na valném sněmu círk. veškeren dosavadní řád s tím rozdílem, že

2. služby boží konají se výhradně česky,

I. trváme na zásadě svobody svědomí a náboženského přesvědčení jednoho každého, nechtějíce, aby

¹⁰⁴Zde "řád" ve smyslu - souhrn právních norem určité konkrétní církve, které na daném území platí a které daná církev buď sama vytvořila, nebo alespoň za své právní normy uznala.

komukoliv z jeho náb. přesv. bylo co bráno nebo vnucováno.

Zatímní org. řád.

Zatímní správu c. čs. vede církv. Výbor.

Úkolem c. výb. jest jednotně s kulturními činiteli laickými v národě a ref. duchovenstvem organizovati obnovenou církev, upravit provisorně řád výchovný a bohoslužebný, a pracovati k brzkému svolání círk. sněmu.

Složení círk. výboru.

C. výbor je 12členný, složený polovinou z laiků a polovinou z duchovních, s patřičným zřetelem k poměrnému zastoupení zemí a krajů. 6 členů duchovních zvolí dnešní sjezd, členové laici budou kooptováni. Ustaví se tím způsobem, že zvolí ze svého středu: starostu, 2 místostarosty – a kancléře.

Celá církev rozdělena je podle dosavadního způsobu na vikariáty zatím v mezích vikariátů dosavadních. Funkci vikáře převzímou faráři-důvěrníci.

Každý duchovní zůstane na místě svého působení a ve svém úřadě.¹⁰⁵

Právní shrnutí **poznámek Dr. Farského k zatímnímu řádu:**

a) Církev československá přijímá členstvo, duchovenstvo a zařízení církve římsko-

¹⁰⁵SPISAR, Alois. *Ideový vývoj Církve československé*, Praha: 1936, s. 326.

katolické,

b) Církev československá přijímá až do přijetí zákona na valném sněmu církve veškeren dosavadní řád církve římsko-katolické,

c) nikomu nesmí být bráno nic z jeho náboženského přesvědčení nebo mu vnucováno,

d) zatímni správu Církve československé vede církevní výbor,

e) volený církevní výbor je 12členný, složený polovinou z laiků a polovinou z duchovních,

f) církev je rozdělena dle dosavadního způsobu na vikariáty v mezích vikariátů dosavadních.

"První právní dokument" Církve československé kritizuje ve své práci *Česká reformace 20. století*, Pavel Marek: "Formálně postrádá jasnou strukturu a systém, neurčitostí stilizace problematizuje interpretaci."¹⁰⁶ Tento názor je ovšem toliko převzetím dobového stanoviska Josefa Šusty, v té době ministra školství, který hojně založení nové církve kritizoval.

K shora uvedenému je nutné zaujmout následující stanovisko. Předně Pavel Marek ve své práci označuje **poznámky k zatímnímu řádu** z 8.1.1920 mylně jako **zatímni řád CČS**, ač tento byl přijat ve své základní podobě až 29.1. 1920 na schůzi církevního Výboru. Za další napadat neúplnost a nepřesnost poznámek k zatímnímu řádu je totéž jako napadat **recepční zákon**, který vydal nově vzniklý Československý stát, aby zajistil v nové republice klid a právní pořádek za použití právních norem zaniklého Rakouska Uherska.

Řešení, které zvolil Dr. Farský bylo jediné možné a správné vzhledem k nastalé situaci; náhlého založení nové církevní organizace. Bez takovéto přechodové normy by nebyl žádný další vývoj a chod církve možný.

3.1.2. Schůze církevního výboru CČS

A) "Na schůzi Výboru dne 22.1.1920 bylo usneseno vypracovat žádost k vládě Československé republiky o u z n á n í c í r k v e č e s k o s l o v e n s k é. Tato schůze ve skutečnosti dala základ k organizaci církve. Dr. Stejskal navrhl zásady práce organizační; jeho zásady a směrnice byly vzaty jako pracovní podklad pro příští práce

¹⁰⁶MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 54.

výboru."¹⁰⁷

B) Za týden; tedy dne 29.1.1920, se konalo, pod předsednictvím Dr. Farského, další zasedání *Výboru*. V rukopise zápisu ze zasedání *Výboru*, který je uložen v Ústředním archívu a muzeu Církve československé husitské Praha čteme následující:

Předseda dr. Farský zahajuje v 5 hod. 15. min. schůzi. ... Schůze je důvěrná. ... Čteny stanovy naší církve. Zní: Zatímní řád církve českoslov.:

1. Stoupenci křesťanského názoru náboženského, stojící na zásadě svobody svědomí a náboženského přesvědčení každého jednotlivce a usilující o zvroutnění náboženského života v duchu bratrské lásky tvoří církev československou. Ideovým základem církve čs. jest tudíž evangelium Kristovo. Směrodatnými vykladateli evangelia po apoštolích zůstávají v církvi čs. slovanští apoštolové Cyrill a Methoděj, Mistr Jan Hus a Čeští bratři ve smyslu nynějších potřeb ducha.
2. S ohledem na stoletou tradici, vytvořenou v národě československém příslušenstvím k církvi římsko-katolické, jejíž jest vývojovou pokračovatelkou a dědičkou, přijímá církev čs. zatím náboženský řád církve římsko-katolické s patřičnými obměnami.
3. Jest tudíž československá církev všeobecnou čili katolickou v čistém slova smyslu. Bohoslužebnou řečí jest řeč mateřská.
4. Příslušníci církve čs. v hranicích farních osad církve římsko-katolické tvoří náboženskou obec. Menší obce mohou se sdružovati.
5. Každá náboženská obec volí prostou většinou hlasů ve valném shromáždění radu na dobu tří let. Rada se skládá z obcí do 5 000 příslušníků z 8, do 20 000 z 12, přes 20 000 ze 24 starších bez rozdílu pohlaví. Podmínkou volitelnosti jest dosažení 26 let, a mravní i občanská zachovalost. Duchovní správce jest členem rady a jejím předsedou, již mocí svého úřadu. Počet duchovních v radě nesmí přesahovati polovinu. Zmenší-li se počet starších, jest přikročiti do měsíce k doplňovací volbě.
6. Rada starších spravuje jmění obce náboženské a pečuje o záležitosti náboženské.
7. Odstupující rada svolá nejdéle po skončeném období valné shromáždění obce k nové volbě.
8. Radu svolává starosta nejméně dva dny před schůzí s udáním denního

107PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 78.

pořádku. Žádá-li o to nejméně 1/3 starších, jest starosta povinen svolati radu do týdne. Pravidelné schůze konají se jednou měsíčně.

9. K platnému usnášení rady je potřebí přítomnosti 2/3 starších. V případě neschopnosti usnášení koná se mimořádná schůze do týdne, která se usnáší za každého počtu přítomných.

10. Schůze rozhoduje se prostou většinou hlasů; při rovnosti rozhoduje předseda.

11. Rada volí prostou většinou ze svého středu místopředsedu a pokladníka. Místopředseda budiž pokud možno laik.

12. Valného shromáždění obce mají právo se účastnit všichni plnoletí příslušníci. Valné shromáždění svolává rada jednou za rok způsobem v místě obvyklým neb v neděli při hlavní bohoslužbě nejméně týden napřed s udáním denního pořádku.

13. Shromáždění rozhoduje prostou většinou hlasů; v případě rovnosti rozhoduje předseda zvolený shromážděním před začátkem jednání na návrh rady.

14. Valnému shromáždění obce přísluší:

a) volba duchovního správce a pomocných duchovních, volba starších rady a delegátů do církv. sněmu;

b) schvalování rozpočtu a úpravu příjmů duchovních;

c) správa církv. jmění a povolování výdajů nad 1000 K;

d) prodej a koupě nemovitostí;

e) zmocnění rady starších k vedení právních sporů.

15. Potřebná vydání nábož. obce nehrazená z veřejných fondů, hradí se z výnosu jejího jmění a případné nábož. daně.

16. Vrchní správu církve čs. vede vrchní rada starších, skládající se z 12 členů a 6 náhradníků nejméně polovinou z duchovních. Biskup je členem vrchní rady již mocí svého úřadu.

17. Vrchní radu volí prostou většinou hlasů na dobu tří let sněm delegátů jednotlivých nábož. obcí, které vysílají delegáty v poměru počtu starších po 1, 2 až 3.

18. Vrchní rada ustanoví se tímto způsobem, že volí ze svého středu starostu, místostarostu a kancléře prostou většinou hlasů.

19. Podmínkou volitelnosti do vrchní rady jest dasažený věk 30ti roků a mravní občanská zachovalost bez ohledu na pohlaví. Změní-li se počet starších, jest přikročiti do měsíce k doplňovací volbě.

20. Odstupující vrchní rada svolá nejdéle do měsíce po skončení období tříletém sněm delegátů k nové volbě.

21. Vrchní radu svolává starosta nejméně 14 dnů před schůzí s uvedením denního pořádku. Žádá-li o to nejméně 1/3 starších, je starosta povinen vrchní radu svolati do 14 dnů. Pravidelné schůze konají se každý druhý měsíc.

22. K platnému usnášení vrchní rady je potřeba přítomnosti 2/3 starších. V případě neschopnosti usnášení se koná mimořádná schůze do měsíce, kteráž se usnáší za každého počtu přítomných.

23. Vrchní rada rozhoduje prostou většinou hlasů.

24. Sněm delegátů svolává vrchní rada jednou za rok.

25. Sněm usnáší se prostou většinou hlasů; v případě rovnosti rozhoduje předseda sněmu zvolený ad hoc sněmem k návrhu rady.

26. Návrhy k projednání sněmu musí být podány písemně vrchní radě nejméně 14 dní předem.

27. Vrchní radě přísluší: 1) péče o záležitosti náboženské, 2) dozor nad činností rad starších, 3) správa c. jmění a právo rozhodovati o dispozici s církv. jměním obcí.

28. Sněmu zůstává vyhrazeno právo:

a) volby biskupa - příp. patriarchy;

b) stanovití základní pravidla pro vnitřní život nábož. společnosti, bohoslužby a správy církve;

c) konečné rozhodování sporných záležitostí;

d) úpravy poměrů nábož. společnosti ke státu;

e) případná organizace nábož. společností v hranicích zemských nebo župních.

29. Biskupovi - patriarchovi přísluší výkonná moc a vrchní dozor nad nábož. životem.

30. Uprázdní-li se úřad biskupa, pověří vrchní rada některého duchovního vedením, nejdéle však na dobu jednoho roku.

31. Vrchní činovníci skládají slib do rukou rady.

32. Stanoviti zákon církve čs. definitivně, vyhrazuje se sněmu. Zatímní správu vede círk. výbor.

V Praze, dne 24. ledna 1920¹⁰⁸

V citovaném zápise dále čteme: "O každém bodu zvlášť bylo hlasováno. ... Stanovy celé byly shromážděnými schváleny. ... Dr. Farský čte vypracovanou žádost o uznání církve. Podá se s přílohou stavov."¹⁰⁹

Žádost o státní uznání Církve československé byla podána na Ministerstvo školství a národní osvěty a je uložena v archivním fondu Ministerstva školství pod číslem jednacím 7386/1920, zn. 47 VI a; součástí této složky je i Zatímní řád čs. církve pod číslem 8328.¹¹⁰

"Zatímní řád církve československé se stal páteří příští ideové i organizační práce a z valné části základem první Ústavy církve československé."¹¹¹

C) Dne 4. 3. 1920 byl zvolen nový *Výbor*, který měl 12 řádných členů a 10 členů čestných, z nichž byl zvolen čestným předsedou Zahradník-Brodský, a výkonným předsedou Dr. Farský. Náboženské obce, ač dosud nebyly schváleny stanovy, ba ani církev nebyla státem uznaná, začaly *via facti* úřadovat, dovolávajíc se ústavy československé republiky. Nebylo jiné možnosti, neboť v celé řadě případů přistoupila k čsl. církvi celá obec i se svým farářem a týž zůstal ve své faře, vedl dále matriky, oddával, křtil a pohřbíval, jako předtím v církvi římské.¹¹² Praktický vývoj církve čsl. v jejím spontánním historickém růstu fakticky započal od tvorby nových, v počátcích církve do velké míry autonomních, náboženských obcí, v nichž rozhodující vliv na řízení obce měli laikové. Ještě Dr. K. Statečný ve věroučném referátu sněmovním r. 1924 mluví o principu

108ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, zápis schůzí církevního výboru ČČS, f. A I-I či 1/Ia.

109ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, zápis schůzí církevního výboru ČČS, f. A I-I či 1/Ia.

110KAŇÁK, Bohdan. ThDr. Karel Farský a státní schválení Církve československé (husitské). In: BUTTA, Tomáš a Jiří VANÍČEK. *Sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2017, s. 40-48.

111PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 78.

112PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 81.

"laicisace církve" jako o novém projádření vlády ideje demokratismu proti ideji hierarchického absolutismu.¹¹³

S církví "laicisovanou" a s církví vybudovanou na autonomních celcích - náboženských obcích - se prostě setkáváme v ČČS jako s faktem. Ptáme-li se, odkud vyplynulo a co způsobilo, že se církev čsl. zformovala právě do těchto tvarů konkrétního života, postrádáme určité odpovědi. Nechybíme však, budeme-li ji hledat v obecné, kulturně-politické náladě a situaci českého národa na přelomu jeho národní revoluce. Zdá se, že tvary vnějšího života církve čsl. určily spíše problémy a zápasy soudobé společnosti, zápasy politické, než motivy plynoucí z evangelia Kristova.¹¹⁴

D) Církevní *Výbor* dne 9.8. 1920 svým usnesením pověřil bratra Stibora dozorem nad duchovní správou na Moravě a ve Slezku. Z té doby se datuje počátek biskupské funkce v naší církvi. V uvedených zemích se rozrostla velmi silně síť našich náboženských obcí, které byly spravovány kněžstvem, jež si vytvořilo samostatný odbor a jeho předsedou byl zvolen R. Stejskal.¹¹⁵

3.1.3. Pracovní sjezd ČČS

V létě roku 1920 proběhl v Praze "*Pracovní sjezd duchovenstva a laiků církve československé*" a to ve dnech 9. a 10. června.¹¹⁶ Z ručně psaného protokolu se dovídáme, že předsedou sjezdu byl zvolen G. Procházka, místopředsedou Otakar Malý a zapisovatelem bratr Šlapák.

Na rokování sjezdu se probíraly následující záležitosti:

- 1) svoboda tisku,
- 2) parlamentarizmus,
- 3) hlasovací právo,
- 4) svoboda shromažďování,

113RUTRLE, Otto. *Živá obec; několik aktuálních podnětů pro život náboženských obcí církve československé*, Praha: Ústřední rada ČČS, 1951, s. 9.

114RUTRLE, Otto. *Živá obec; několik aktuálních podnětů pro život náboženských obcí církve československé*, Praha: Ústřední rada ČČS, 1951, s. 10.

115PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 82.

116ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *Protokol pracovního sjezdu církve č.s.l. dne 9. a 10. června 1920*, f. A I.-II. č. 2/Ia.

- 5) svoboda svědomí,
- 6) laici v církevní správě,
- 7) celibát,
- 8) právní postavení CČS ve státě,
- 9) věci organizační,
- 10) věci pedagogické,
- 11) věci liturgické,
- 12) věci právnické,
- 13) věci disciplíny,
- 14) věci charitativní.

Právní postavení CČS ve státě; "... měli bychom vládu postavit před rozhodnutí. A proto také dnes aneb zítra musíme vládu upozornit na sebe, že zde jsme. Budeme žádat vládu, aby se konečně přistoupilo v Národním shromáždění k projednání toho, zda jsme zde právoplatně, či ne. Toho žádá také palčivá otázka zabírání far, obrocí, kostelů! Musí vyjít dnes aneb zítra od nás velká proklamace do všech novin a prostřednictvím ČTK do (velké) celého světa. Tato proklamace budiž osobně podána předsednictvům stran, minist. radě, presidentovi. Musíme upozornit Nár. shromáždění a veřejnost. Zkrátka: musí nastat právní pořádek mezi církví čsl. a římsko-katolickou."¹¹⁷

Věci organizační; "Bratr Šlapák čte zprávu ústředního výboru. Kromě ústředního výboru byl zřízen výbor pro duchovní záležitosti. Výbor liturgický, výbor organizační, výbor tiskový.

Důležité usnesení ze schůze dne 26.III. 1920. Odsouhlasen návrh br. Hetteše. Za žádných okolností nebudeme vyjednávat s Římem, i kdyby nám činili sebe větší koncese.

U jednotlivých farních obcích mají se zřizovat spolky a odbory: spolek paní a dívek, kroužek dramatický, osvětový. Výtěžek je pro účely církevní."¹¹⁸

Věci právnické; "Oskar Malý: Jsou sňatky námi uzavřené platny? Jeden právník u nás tvrdí opak. Farský: K tomu dlužno odpovědět: církev není státně uznána a tudíž je vše neplatné. Jedná se ovšem jen o sňatky. Ale stát odmítá nám uznání s ohledů politických."¹¹⁹

117ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *Protokol pracovního sjezdu církve č.s.l. dne 9. a 10. června 1920*, f. A I.-II. č. 2/Ia.

118ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *Protokol pracovního sjezdu církve č.s.l. dne 9. a 10. června 1920*, f. A I.-II. č. 2/Ia.

119ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *Protokol*

Za panující nevšímavosti příslušných zodpovědných orgánů státních nezbude jinak, nežli že občanstvo samo se zorganizuje a donutí státní orgány, aby konaly svou povinnost, ať je ministr toho onoho odboru třeba příslušník papežský. Státní orgány musí si býti vědomy, že mají sloužiti státu ČSR, nikoliv státu papežskému. Papežský ministr ve vládě je popřením suverenity československého státu.¹²⁰

Pro ilustraci faktu, že státní orgány o existenci CČS věděli a že s představiteli církve o otázkách státního uznání jednali, uvádím přepis dopisu Ministerstva školství a národní osvětu adresovaný Dr. Farskému: č. 1403

Ministerstvo školství a národní osvěty

Panu Dru F a r s k é m u , odbor VIII.

Vážený pane doktore,

pan ministr mi uložil požádati Vás za laskavé sdělení těchto

věcí:

1./ Organizace čsl. církve,

2./ Počet příslušníků.

a/ farářů, b/ .kaplanů, c/ katechetů, d/ /farních obcí?/

3./ Náklad správní a osobní.

4./ Počet přihlášených věřících, počet farností resp. farních obcí,
kostelů a pod.

5./ Jak jsou obstarávány křty, matriky, oddavky, zda církevní i ob-
čanské nebo jen církevní.

6./ Jak si představuje čsl. církev poměr ke státu.

7./ Jak myslí čsl. církev vyřízení sporné věci s církví katolickou?

S veškerou úctou z uložení ministrova: J. Kepl¹²¹

pracovního sjezdu církve č.s.l. dne 9. a 10. června 1920, f. A I.-II. č. 2/Ia.

120FARSKÝ, Karel. *Stát a církev - poměr státu českého k církvi římské od prvopočátku až do roku 1924*, Praha: Blahoslav, 1924, s. 322.

121ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *Dopis*

3.1.4. Státní uznání CČS

Jak je patrné ze zápisu z pracovního sjezdu, státní uznání Církve československé bylo pro její další vývoj a život naprostou nutností. Jako náboženská společnost státem uznaná vstoupila církev čsl. v život 14. září 1920, kdy o 11. hodině dopolední ministr školství Habrman podepsal státní uznání církve československé.¹²² Jeden den před rezignací druhé vlády V. Tusara předložil Habrman radě ministrů žádost Církve československé o státní uznání během posledních minut schůze a souhlas obdržel, aniž by se tím někteří členové rady ministrů vůbec zabývali.¹²³

Státní uznání Církve československé uvádím ve znění uvedeném v Úředním věstníku církve československé z ledna 1921.¹²⁴

Vyhláška ministra školství a národní osvěty ze dne 15. září 1920 o uznání církve československé. (Uveřejněno dne 30. září 1920 ve CXI. částce Sbírky zák. a nař. státu Čsl. pod čís. 542.)

Vláda republiky československé prohlásila dne 15. září 1920 ve smyslu § 2. zákona ze dne 20. května 1874 č. 68 říš. zák. církev Československou za církev státem uznanou.

Ministr školství a národní osvěty:

Habrman v. r.¹²⁵

Státní uznání bylo pro církev důležité zejména proto, že jakýkoli úkon ze strany duchovních církve, jako křest či svatba, doposud postrádal právní platnost. Můžeme si představit jaký zmatek mohl již brzy nastat, pokud by se na občany oddané duchovním neuznané církve nahlíželo jako na svobodné a na jejich děti jako nelegitimní. Tento stav byl napraven až později, dodatečným stvrzením úředních úkonů provedených ze strany

Ministerstva školství a národní osvěty Dr. Farskému, f. Sign. A I-1 č.i. 1/IB 2.).

122PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 86.

123URBAN, Rudolf. *Die Tschechoslowakische Hussitische Kirche*. Marburg - Lahr, Herder Institut 1973, s. 58.

124Vzhledem k usnesení 1. valného sjezdu o vydání "Úředního Věstníku" schválila Ústřední Rada Starších návrh konsistoře, by "Úřední Věstník", závazný pro všechny duchovní správy a náboženské obce CČS, vycházel jednou za měsíc.

125ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha. *Úřední věstník Církve československé*. Praha: Ústřední rada starších Církve československé, 1921, 1(1).

duchovních Církve československé.¹²⁶

Existence státního uznání ovšem neznamenal ani zdaleka konec chaosu v administrativě. Naopak nastupuje církev křížovou cestu za schválení náboženských obcí, které děje se podle zákona z roku 1874 a bylo různými poťouchlostmi některých úředníků, reprezentujících v republice starou byrokracii rakouskou a hovících římským přáním, úmysleně mařeno a zdržováno.¹²⁷

Dále se ukázalo, že státní správa pokládá statut církve československé za neúplný a požadovala dokonalejší zpracování.¹²⁸

3.2. Zatímní statut CČS

Právníci z církve začali pracovat na statutu církve, který by mohl být státem schválen. Návrh nově upraveného statutu Církve československé byl předložen ke schválení I. valnému sjezdu Církve československé. Zde je na místě upozornit na skutečnost, že všichni členové církve, zakladatelé, obce i její členové byli přesvědčeni o rychlejším právním zakotvení církve ve státě a tím i o konání řádného církevního sněmu. Toto konstatování dokládám citací z dobového "letáku" farní obce Církve československé z konce roku 1920: "**Církevní sněm.** Ve dnech 8. a 9. ledna 1921 konati se bude v Praze ve dvoraně hotelu u 'Zlaté Husy' církevní sněm, ve kterém rokováno a rozhodováno bude o člancích náboženských, dále o jednotné, potřebám vyhovující organizace církevní. Ku sněmu tomuto sejdou se bratři a sestry jako delegáti z celé naší republiky."¹²⁹ V zápisu I. valného sjezdu delegátů náboženských obcí Církve československé konaného v sobotu a v neděli dne 8. a 9. ledna 1921 v Praze čteme:

Předseda: Žádám referenta br. Šlapáka, aby ujal se slova k 1. bodu pořadu.

Br. Šlapák počíná čísti Statuty církve československé tak, jak otištěny byly v

126URBAN, Rudolf. *Die Tschechoslowakische Hussitische Kirche*. Marburg - Lahr, Herder Institut 1973, s. 58.

127PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 86.

128KADERÁVEK, Václav a Zdeněk TRTÍK. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha: Blahoslav, 1982, s. 54.

129Anonym. *Farní obec církve českosl. na Král. Vinohradech svým příslušníkům*. Praha: Universal, 1920, archiv náboženské obce CČSH Mnichovice, f. I B/65.

čísle 2. letošního roč. "Českého Zápasu". Schvalovány článek za článkem. Na návrh del. Žídka pověřena vzhledem k pokročilé době, jejich projednáním organizační komise, která podá referát v plenární schůzi druhého dne.¹³⁰

Statut církve československé.¹³¹

§ 1. Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista podle výkladu 7 prvních všeob. sněmů církevních a nicejského vyznání víry a řídící se tradicemi slov. Apoštolů Cyrilla a Methoděje a Mistra Jana Husa, tvoří církev československou.

§ 2. Církev čsl. jest všeobecnou čili katolickou v čistém slova smyslu. Bohoslužebnou řečí jest řeč mateřská. Příslušnost k církvi čsl. se získává podle platných zákonů republiky Československé.

§ 3. Příslušníci církve čsl., bydlící v určitém obvodu, tvoří náboženskou obec. Ke zřízení každé náboženské obce jest potřebí schválení podle §§ 4. a 5. interkonfesijního zákona. K žádosti za zřízení jest připojiti průkaz o splnění podmínek v § 5. a 6. tohoto zákona vyznačených.

§ 4. Náboženská obec volí prostou většinou hlasů ve valném shromáždění, jehož se mohou zúčastniti všichni plnoletí příslušníci z jejího obvodu bez rozdílu pohlaví, radu starších a jejího předsedu (představenstvo) na dobu tří let. Volba představenstva oznámí se příslušné okresní politické správě.

§ 5. Rada starších se skládá v náboženských obcích s úhrnným počtem příslušníků až do 5.000 z devíti starších a tří náhradníků, do 20.000 z patnácti starších a pěti náhradníků a při úhrnném počtu příslušníků přes 20 tisíc z osmnácti starších a šesti náhradníků bez rozdílu pohlaví.

§ 6. Voleni mohou býti alespoň 26letí, mravně i občansky zachovalí příslušníci církve čsl. a státní občané republiky Československé. - Duchovní správce (farář) jest členem rady starších již mocí svého úřadu. Shromáždění náboženské obce volí zbývající počet členů rady starších. Počet duchovních v radě starších nesmí přesahovati třetiny.

§ 7. Zmenší-li se počet starších, nastupují náhradníci. Členství v radě starších zaniká :

a) smrtí,

b) odchodem z obvodu náboženské obce,

130ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *VALNÝ SJEZD Církve československé, konaný v sobotu a v neděli, dne 8. a 9. ledna v Praze 1921*, Praha: Tiskařské družstvo v Jičíně, 1921, f. Fond - sněmy CČS, karton 1.

131Statut označuje určitý typ základního právního předpisu či dokumentu některých typů organizací, či územních jednotek. Svoji formou může statut připomínat ústavu.

- c) resignací,
- d) vystoupení z církve čsl.,
- e) ztrátou občanských práv.

§ 8. Rada starších zastupuje náboženskou obec na venek, zejména vůči nadřízeným orgánům církve čsl., ostatním náboženským obcím, státním a samosprávným úřadům, spravuje jmění náboženské obce, pečuje o záležitosti náboženské v obvodu své náboženské obce, tedy zejména o pořádek při bohoslužbách a o činnost lidumilnou, ustanovuje varhaníka, kostelníka, po případě i jiné nižší církevní zaměstnance, vede statistiku příslušníků a provádí usnesení valného shromáždění obce.

§ 9. V měsíci prosinci každého roku předloží rada starších valnému shromáždění obce rozpočet na příští rok. V rozpočtu budiž pamatováno v první řadě na úhradu nákladů na bohoslužebné potřeby, na služební požitky duchovního správce, popřípadě pomocného duchovního a plat učitele náboženství.

§ 10. Každý rok odstupuje třetina starších a doplňuje se novou volbou na tři léta. Pro první dvě léta určí se vystupující losem, ale mohou býti znovu voleni.

§ 11. V radě starších rozhoduje se většinou hlasů. - Předseda hlasuje jen při rovnosti hlasů. Jeho hlas pak rozhodne.

§ 12. Rada starších volí prostou většinou ze svého středu náměstka předsedova, pokladníka, tajemníka, který obstarává agendu rady starších a sepisuje o jednání rady starších protokol, a hospodáře, jenž má na starosti dozor nad bohoslužebnými budovami a opatrování kostelních potřeb. Kde je toho zapotřebí, může býti zvolen z rady starších místo hospodáře nejvýše čtyřčlenný kostelní výbor.

§ 13. Radu starších svolává předseda; je-li zaneprázdněn, jeho náměstek a nemůže-li ani ten, tedy tajemník, nejméně týden napřed s udáním denního pořádku. Žádá-li o to nejméně třetina starších, jest předseda povinen svolati radu starších k mimořádné schůzi do týdne. - Pravidelné schůze se konají jednou měsíčně.

§ 14. Aby se rada starších platně usnášela, jest potřeba přítomnosti dvou třetin úhrného počtu starších. Nesejde-li se potřebný počet starších, koná se mimořádná schůze o hodinu později, která se usnáší za každého počtu členů přítomných.

§ 15. Valné shromáždění náboženské obce se svolává radou starších nejméně jednou za rok způsobem v místě obvyklým, nebo v neděli při hlavní bohoslužbě alespoň týden napřed s udáním denního pořádku.

§ 16. Shromáždění rozhoduje prostou většinou hlasů ; při rovnosti rozhoduje

předseda, zvolený shromážděním na návrh rady starších před začátkem jednání, který hlasuje jen v tomto případě.

§ 17. Valnému shromáždění obce přísluší:

a) voliti radu starších a jejího předsedu, *duchovního správce, jež však ustanovuje pak na základě této volby ústřední výbor.* - Duchovní správce musí mít alespoň absolvováno osm gymnasijských tříd a býti mravně a občansky zachovalý. Pomocné duchovní za stejných podmínek, učitele náboženství, dva přehlížitele účtů a delegáty-laiky do církevního sněmu a to při úhrném počtu příslušníků obce až do 1.000 jednoho a za každý další, byť i jen započatý tisíc, po jednom delegátu-laiku. Kněží církve čsl., ustanovení ústředním výborem, mají právo delegáta do církevního sněmu již mocí svého úřadu. Přehlížitelé účtů se volí každý rok znovu, delegáti do církevního sněmu pro každé jeho zasedání sněmu ;

b) schvalovati rozpočet a upravovati příjmy duchovních, učitelů i jiných zaměstnanců obce náboženské ;

c) schvalovati výsledek hospodaření předchozího roku podle zprávy obou přehlížitelů účtů ;

d) povolovati výdaje přes 1.000 K. Menší povoluje rada starších ;

e) kupovati a prodávati nemovitosti ;

f) stanoviti výši náboženského příspěvku jednotlivých příslušníků a způsob jeho vybírání. Tento příspěvek však nesmí býti menší než minimální příspěvek, stanovený církevním sněmem. (§ 43.)

§ 18. Potřebná vydání náboženské obce, nehrazená z veřejných fondů, hradí se z jejího jmění a z náboženských příspěvků.

§19. Náboženská obec se rozejde, usnese-li se na tom valné shromáždění za přítomnosti alespoň 75 proc. Všech příslušníků obce. Rada starších jest pověřiti likvidační jmění obce.

§ 20. Čisté jmění ze zrušené obce po úhradě všech závazků případně obci, do jejíhož obvodu budou příslušníci ze zrušené obce zařazeni.

§ 21. Diecése církve čsl. je spravována ústředním výborem, skládajícím se z třiceti členů a deseti náhradníků, nejvýše však třetinou z duchovních. Biskup jest členem ústředního výboru již mocí svého úřadu.

§ 22. Ústřední výbor se volí prostou většinou hlasů na tři léta církevním sněmem. - Voleni mohou býti alespoň třicetiletí, mravně i občansky zachovalí příslušníci církve čsl. a státní občané republiky Československé bez rozdílu pohlaví. Zvolený ústřední výbor musí býti potvrzen ministerstvem školství a národní osvěty. Zmenší-li se počet členů, nastoupí náhradníci. - Členství v

ústředním výboru zaniká stejným způsobem jako v radě starších. (§ 7.)

§ 23. Ústřední výbor ustaví se tím způsobem, že volí prostou většinou hlasů ze svého středu předsedu, jeho náměstka, pokladníka a tajemníka, který obstarává agendu ústředního výboru.

§ 24. Předseda svolává ústřední výbor nejméně týden před schůzí s udáním denního pořádku. Žádá-li o to nejméně třetina členů, je předseda povinen svolati výbor do 14 dní. Pravidelné schůze konají se každý měsíc.

§ 25. Aby se ústřední výbor platně usnášel, je potřeba přítomnosti alespoň dvou třetin úhrnného počtu členů. Nesejde-li se potřebný počet členů, koná se mimořádná schůze o hodinu později, která se usnází za každého počtu přítomných.

§ 26. Ústřední výbor rozhoduje prostou většinou hlasů. Předseda hlasuje jen při rovnosti hlasů. Jeho hlas pak rozhodne.

§ 27. Ústřednímu výboru přísluší :

- a) pečovati o záležitosti náboženské ;
- b) dozírat nad činností jednotlivých náboženských obcí ;
- c) ustanovuje duchovní na základě volby jednotlivých náboženských obcí; při tom jest šetřiti § 11. interkonfesního zákona ;
- d) spravovati ústřední jmění církve čsl. Pokud jde o činnost přikázanou biskupské radě, (§ 28.) funguje ústřední výbor jako orgán nadřízený.

§ 28. Biskupská rada jest orgán podřízený ústřednímu výboru a skládá se z devíti přisedících a čtyř náhradníků, jež zvolí ústřední výbor tajným hlasováním na tři léta. Nejvýše polovina přisedících mohou býti duchovní. Přisedící a jejich náhradníci nemusejí být členy ústředního výboru, musejí však býti nejméně třicetiletí, příslušníci církve čsl. a mravně i občansky zachovalí státní občané republiky Československé. Ústřed. výbor ohlásí volbu biskupské rady příslušné zemské politické správě.

§ 29. Biskupská rada volí ze svého středu náměstka předsedova, kancléře, jenž obstarává agendu biskupské rady a po referentu pro tyto záležitosti :

- a) duchovní správu,
- b) náboženskou výuku,
- c) finální.

Těmito úkoly jest také vymezen obor působnosti biskupské rady.

§ 30. Jeden přisedící jest koreferentem pro záležitosti týkající se duchovní správy, z ostatních dvou přisedících jeden koreferentem při referátu náboženské výuky, druhý při referátu finančním.

§ 31. Zmenší-li se počet přisedících, nastupují náhradníci. Členství v biskupské radě zaniká stejným způsobem jako v radě starších. (§ 7.)

§ 32. Biskupská rada zasedá každý týden. O jejím jednání sepisuje kancléř protokol, jež potvrzuje předseda.

§ 33. Kancléř biskupské rady referuje na pravidelných schůzích ústředního výboru o jednání biskupské rady. Odepře-li ústřední výbor některému usnesení biskupské rady své schválení, stává se toto usnesení neúčinným.

§ 34. V případě, že budou zřízena církevním sněmem další biskupství, po případě metropole (patriarchát), jest zároveň vymeziti pro každou diecési přesný obvod a zříditi pro ni ústřední výbor a biskupskou radu, pro něž platí rovněž předpisy §§ 21.-33. s tou pouze obměnou, že zaniká v takovém případě i členství dosavadního ústředního výboru a biskupské rady, po případě dosavadních ústředních výborů a biskupských rad pro všechny členy a přisedící i náhradníky a je nutno pro ně provésti ve smyslu §§ 22. a 28. novou volbu pro další tříleté období. Při tom jest šetřiti § 4. interkonfesijního zákona.

§ 35. Všechny ústřední výbory tvoří dohromady synod jakožto nejvyšší správní orgán církve čsl. ve věcech společným všem diecésím.

§ 36. Předsedou synod jest nejstarší biskup, popřípadě metropolita (patriarcha), jenž musí svolati synod, kdykoliv o to požádá některý ústřední výbor, nejméně však jednou za tři léta.

§ 37. Jednotlivé ústřední výbory zúčastní se synodu třemi zmocněnými, z jeho středu zvolenými zástupci, z nichž má každý jeden hlas.

§ 38. Synod zvolí ze svého středu místopředsedu a synodálního kancléře, jenž sepíše o jednání protokol.

§ 39. Synod se usnáší prostou většinou hlasů. Předseda hlasuje jen při rovnosti. Jeho hlas pak rozhoduje. Usnesení synodální jsou závazná pro všechny diecése až do příštího církevního sněmu, který o nich rozhodne s konečnou platností.

§ 40. Církevní sněm svolává nejméně jednou za tři léta předseda ústředního výboru jeho jménem, po případě, je-li biskupství několik, předseda synodu, jeho jménem alespoň dva měsíce napřed. Jednotlivé obce náboženské musejí svolavatelstvu ohlásiti počet a jména delegátů a vydati jim pro účast na sněmu plnou moc.

§ 41. Sněm usnáší se prostou většinou hlasů. Předsedá ten, kdo zvolen na počátku jednání sněmovního za předsedu na návrh ústředního výboru, po

případě synodu. Až do jeho zvolení předsedá nejstarší delegát. Sněm zvolí ze svého středu dále místopředsedu a kancléře, jenž sepíše o sněmovním jednání protokol. Biskupové jsou členy sněmovního předsednictva již mocí svého úřadu.

§ 42. Odůvodněné návrhy pro jednání sněmu musejí býti podány svolavatelstvu písemně nejpozději 14 dní předem.

§ 43. Sněmu je vyhrazeno právo :

1. voliti ve smyslu § 11. interkonf. zák. biskupa, po př. metropolitu (patriarchu);
2. stanoviti základní pravidla pro vnitřní život náboženský, bohoslužby a správu církve;
3. organisovati církve v hranicích státních a župních;
4. určovati minimální příspěvky náboženské;
5. rozhodovati o sporných záležitostech s konečnou platností;
6. zúčastniti se se svými delegáty všeobecného sněmu křesťanských církví.

§ 44. Biskupovi, (metropolitovi, patriarchovi), přísluší výkonná moc a vrchní dozor nad náboženským životem, bez újmy práv ústředního výboru jeho diecése.

§ 45. Uprázdni-li se úřad biskupa, pověří ústředí výbor některého duchovního vedením, nejdéle však na dobu jednoho roku, do kteréžto lhůty musí býti zvolen nástupce.

Statut tento, z usnesení valného sjezdu, doporučuje se jako jednotný statut C. ČS. všem náboženským obcím k přijetí na místo stanov a předložení zemské správě politické, zároveň se statistickými daty, ohraničením a rozpočtem.¹³²

Zatímní řád církve byl velmi podobný reformnímu textu *Obnova církve katolické v Československé republice*, vydaném o dva roky dříve. Upravuje pravomoci rady starších, shromáždění náboženské obce, diecézní rady a ústředního výboru církve.¹³³

132ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, valný sjezd *Církve československé, konaný v sobotu a v neděli, dne 8. a 9. ledna v Praze 1921*, Praha: Tiskařské družstvo v Jičíně, 1921, s. 20., f. Fond - sněmy ČČS, karton 1.

133URBAN, Rudolf. *Die Tschechoslowakische Hussitische Kirche*. Marburg - Lahr, Herder Institut 1973, s. 52.

3.3. Zatímní ústava CČS

Na II. valném sjezdu delegátů náboženských obcí Církve československé, který se sešel v Praze ve dnech 29.-31. srpna 1921, byla potvrzena rozhodnutí ústředního církevního výboru.

Významným činem sjezdu se stalo schválení zatímní Ústavy Církve československé. Jako její úvodní článek (preambule) byl převzat 1. článek dosavadního statutu doplněný slovy "vše v duchu nynějšího stavu lidské kultury."¹³⁴ Dodatek do ústavy dostal br. Farský a zachránil tak spojitost Ústavy (a církve) s Ideovými směrnicemi z I. valného sjezdu.¹³⁵

K tomuto konstatování Bohdana Kaňáka musím doplnit, že:

A) §1 dosavadního zatímního statutu zněl: "*Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista podle výkladu 7 prvních všeob. Sněmů církevních a nicejského vyznání víry a řídící se tradicemi slov. Apoštolů Cyrilla a Methoděje a Mistra Jana Husa, tvoří církev československou.*"¹³⁶;

B) 1. článek zatímní ústavy schválený II. valným sjezdem delegátů CČS měl následující znění: "*Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista podle podání sedmi prvních obecných sněmů církevních a Nicejsko-Caríhradského vyznání víry a řídící se tradicemi hnutí husitského, vše v duchu nynějšího stavu lidské kultury, tvoří církev československou.*"¹³⁷

C) Čl. 1. zatímní ústavy, schválené státem dne 15.10. 1921 a uložené v ÚAMCČSH Praha, zní: "*Církev československou tvoří křesťané, kteří usilují naplniti současné snažení mravní i poznání vědecké duchem Kristovým, jak se zachoval v Písmu a v podání starokřesťanském i jak dochován jest národu československému hnutím husitským a českobratrským.*"¹³⁸

134KAŇÁK, Bohdan., ČERVENÝ, Vladimír. *Zápas o ideovou orientaci (1920-1924)*, sborník 90 let Církve československé husitské, Praha: Blahoslav, 2010, 408s. IBSN 978-80-7000-047-2, str. 35.

135SPISAR, Alois. *Ideový vývoj Církve československé*, Praha: 1936, 438s., str. 168.

136ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, valný sjezd Církve československé, konaný v sobotu a v neděli, dne 8. a 9. ledna v Praze 1921, Praha: Tiskařské družstvo v Jičíně, 1921, s. 13., f. Fond - sněmy CČS, karton 1.

137Úřední věstník Církve československé, Praha: vydává Ústřední rada starších Církve československé, 1. ročník, číslo 8., 1921 - Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, s. 22.

138ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, f. Fond - sněmy CČS, karton 1.

Rozpor je jistě zapříčiněn tím, že žádost o schválení ústavy byla podána před konáním sjezdu. Zatímni Ústava je svým obsahem dokument církve presbyterní. Všichni představitelé církve včetně biskupů, patriarchy i laických funkcionářů byli totiž podle této ústavy voleni, patriarcha dokonce přímou volbou.¹³⁹ Dále bylo na sjezdu schváleno užívat místo názvu Ústřední církevní výbor nový název: **Ústřední rada**.¹⁴⁰

Z důvodu nízkého počtu státně schválených náboženských obcí nemohl být II. valný sjezd svolán jako I. řádný sněm církve. Ústava CČS zůstává i nadále **ústavou zatímni**, neboť definitivní znění nemohlo být přijato z důvodu administrativních překážek a nadále trval stav právního provizoria.

V roce 1921 došlo ke schválení Ústavy Církve československé a to výnosem Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 15./10. 1921. pod číslem jednacím 87.471. v následujícím znění:

ÚSTAVA

CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ¹⁴¹

Díl I.

USTANOVENÍ VŠEOBECNÁ.

Čl. 1.

Církev československou tvoří křesťané, kteří usilují naplniti současné snažení mravní i poznání vědecké duchem Kristovým, jak se zachoval v Písmu a v podání starokřesťanském i jak dochován jest národu československému hnutím husitským a českobratrským.

Čl. 2.

Duchovní pravomoc církve československé, vztahuje se na příslušníky její bydlící na území československého státu i mimo hranice tohoto státu.

Duchovní správu uvnitř státu československého vykonávají biskupové a

139KAŇÁK, Bohdan., ČERVENÝ, Vladimír. *Zápas o ideovou orientaci (1920-1924)*, sborník 90 let Církve československé husitské, Praha: Blahoslav, 2010, 408s. IBSN 978-80-7000-047-2, str. 36.

140PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 101.

141ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, f. Fond - sněmy CČS, karton 1.

patriarcha prostřednictvím duchovních správců, ustanovených v jednotlivých náboženských obcích.

Duchovní správu příslušníků, bydlících mimo hranice československého státu, vykonává patriarcha, který pro ně zřídí zvláštní duchovní správu.

1. Základní správní jednotka církve československé jest náboženská obec, zvaná:

Náboženská obec církve československé v

2. Souhrn náboženských obcí na určitém, zeměpisně ohraničeném území, spojených jednou správou, tvoří diecési.

3. Veškeré diecése tvoří součásti celé československé církve (patriarchátu).

Čl. 3.

Správními orgány jsou:

- a) v náboženské obci valná hromada a rada starších;
- b) v diecési diecésní shromáždění a diecésní rada;
- c) v celé církvi (patriarchátu) církevní sněm a ústřední rada.

Čl. 4.

Duchovní správu (pravomoc) vykonávají;

- a) v náboženské obci farář s pomocnými duchovními správci;
- b) v diecési biskup;
- c) v celé církvi (patriarchátu) patriarcha.

U S T A N O V E N Í Z V L Á Š T N Í.

D í l II.

Náboženská obec

Čl. 5.

Náboženskou obec tvoří příslušníci československé církve, bydlící v určitém územním obvodu přesně ohraničeného, spojeni jednou správou.

Vyznavači učení církve československé, mající řádné bydliště v území, v němž tato církev jest státně uznána, ale mimo obvod kterékoliv náboženské

obce této církve (v diaspoře), náležející k náboženské obci tomuto bydlišti nejbližší.

Každý příslušník je povinnen hlásiti se u rady starších, jež vede o všech příslušnících seznam, obsahující jejich nationale.

Čl. 6.

Ke zřízení každé náboženské obce, k stanovení jejího obvodu, jakož i ke každé pozdější změně v ohraničení jest zapotřebí schválení diecézní rady, jakož i schválení státního.

Čl. 7.

Obvod a rozsah náboženské obce stanoví diecézní rada.

Duchovní správu náboženské obce vede příslušný farář pod dozorem biskupovým. Záležitosti správní obstarává *valná hromada a rada starších*.

Čl. 8.

V a l n á h r o m a d a n á b o ž s k é o b c e .

1. Valná hromada jest shromáždění příslušníků náboženské obce, usnášející se o záležitostech náboženské obce. Jest nejvyšší správní orgán náboženské obce ve všech věcech, jež netýkají se duchovní správy a o kterých nepřísluší rozhodovati diecésnímu shromáždění ani církevnímu sněmu.

2. Valné hromady mohou se účastniti, v ní hlasovati a návrhy i dotazy činiti:

a) veškerí plnoletí příslušníci náboženské obce, muži i ženy, kteří požívají plně občanských práv a zaplatili veškerou dosud splatnou daň církevní;

b) farář a ostatní duchovní správcové a učitelé náboženství v náboženské obci mocí svého úřadu.

3. Valnou hromadu svolává rada starších náboženské obce podle potřeby, nejméně však jednou za dva roky. Svolání děje se nejpozději osm dní předem způsobem v místě obvyklým a mimo to vyhláškou v předchozí neděli při hlavních bohoslužbách.

4. Ve všech otázkách rozhoduje prostá většina přítomných; při rovnosti hlasů rozhoduje předseda, jenž jinak nehlasuje.

5. Valná hromada usnází se platně za jakéhokoliv počtu přítomných, přesahuje-li jen počet přítomných počet členů rady starších. Nesejde-li se ani tento počet, koná se valná hromada o hodinu později za jakéhokoliv počtu přítomných.

6. Valné hromadě přísluší:

- a) voliti předsedu, místopředsedu a dva zapisovatele;
- b) voliti radu starších na dobu 6 let;
- c) voliti biskupa, patriarchu a delegáty za náboženskou obec pro příští diecéšní shromáždění a pro církevní sněm;
- d) voliti faráře a stálé pomocné duchovní správce;
- e) upravovati platy učitelů náboženství a ostatních zaměstnanců náboženské obce (varhaníka, kostelníka atd.);
- f) voliti dva přehližitele účtů pro následující období;
- g) schvalovati rozpočet náboženské obce;
- h) rozhodovati o koupi a prodeji nemovitostí za schválení diecéšní rady;
- i) schvalovati výsledek hospodaření náboženské obce za minulé období podle zprávy přehližitelů účtů;
- j) stanoviti a na příslušníky náboženské obce rozvrhovati církevní daň, diecéšním shromážděním předepsanou.

Čl. 9.

R a d a s t a r š í c h.

1. Rada starších náboženské obce jest výkonným orgánem valné hromady náboženské obce a obstarává také běžnou správu náboženské obce, vyjma správu duchovní. Sestává z faráře a 6, nejvíce 18 členů náboženské obce, valnou hromadou zvolených, kteří svůj úřad jakožto čestný vykonávají bezplatně.

2. Do farní rady starších volí se v náboženských obcích do 2000 příslušníků 6, do 4000 příslušníků 9, do 8000 příslušníků 12, do 15.000 příslušníků 18 členů. Volba starších děje se volebními lístky, jež účastníci valné hromady odevzdají tříčlenné volební komisi, k tomu valnou hromadou zvolené.

3. Nebyl-li do rady starších z příslušníků obce, v některé přifařené politické obci nebo osadě bydlících, nikdo zvolen, bude jim dáno zastoupení v radě starších tím, že tato rada kooptuje po jednom příslušníku náboženské obce, z takové přifařené politické obce nebo osady k účasti na svých schůzích s poradním hlasem.

Náhradníci se nevolí, nýbrž rada starších za ubylého člena povolá jednoduchým usnesením na uprázdněné místo některého člena náboženské

obce, jenž jest pak plnoprávným členem rady až do nejbližší valné hromady.

4. Členství v radě starších trvá 6 let. Avšak v prvním šestiletí vyloučí se po prvních dvouletích po jedné třetině členů rady losem a vykoná se za ně nová volba.

Napotom každé dva roky vystupuje třetina podle trvání v úřadě. Vystupující jsou opět volitelní.

5. Rada starších volí ze svého středu předsedu, jeho náměstka, po případě i druhého náměstka, tajemníka, pokladníka, účetního a jiné činovníky, jejichž potřebu uzná.

6. Volení mohou býti alespoň šestadvacetiletí, mravně i občansky zachovalí příslušníci náboženské obce, mající zdejší státní občanství.

7. Zvolení rady starších jest oznámiti zemské správě politické prostřednictvím okresní politické správy.

Čl. 10.

1. Schůze rady starších svolává předseda nebo s jeho souhlasem tajemník nejméně tři dny předem způsobem v místě obvyklým.

Navrhuje-li to třetina členů, jest předseda povinen schůzi svolati do týdne.

2. Pravidelné schůze rady starších konají se jednou za týden..

3. K platnému usnášení jest třeba přítomnosti dvou třetin členů. Není-li schůze schopna usnášeti se, koná se o půl hodiny později schůze druhá, jež se usnáší za přítomnosti nadpoloviční většiny členů. Není-li ani tato schopna usnášeti se, koná se o další půl hodiny později schůze třetí, která se usnáší za jakohokoliv počtu přítomných.

4. Ve všech otázkách rozhoduje prostá většina hlasů přítomných. Při rovnosti hlasů rozhoduje předsedající, jenž jinak nehlasuje.

5. Schůzi řídí předseda, po případě první nebo druhý jeho náměstek; nemohou-li ani tito, pak věkem nejstarší člen rady.

Čl. 11.

1. Radě starších přísluší:

- a) stanovit rozpočet;
- b) zkoumati účty pokladníkovy a udělovati mu absolutorium;
- c) spravovati jmění náboženské obce a vésti právní spory jménem jejím;

- d) ustanovovati církevní zřízení, vyjímajíc duchovní učitele náboženství;
- e) pečovati po dohodě s duchovní správou o vyučování náboženství;
- f) pečovati o pořádek při bohoslužbách;
- g) pečovati o místnosti bohoslužebné a kancelářské a o byty pro duchovní;
- h) míti péči o církevní chudinství;
- i) svolávati valnou hromadu náboženské obce;
- j) dopisovati si s jinými náboženskými obcemi, s biskupem a s úřady světskými i církevními v záležitostech, jež se netýkají duchovní správy.

Čl. 12.

1. Členství v radě starších zaniká:

- a) smrtí;
- b) vystěhováním z obvodu náboženské obce;
- c) vzdáním se;
- d) vystoupením s církve;
- e) ztrátou občanských práv;
- f) neodůvodněnou nepřítomností ve třech schůzích po sobě následujících.

Čl. 13.

1. Duchovní správu v náboženské obci vykonává farář a podle potřeby jeho jménem stálí pomocní duchovní správcové náboženskou obcí zvolení, diecéšní radou potvrzení a biskupem dosazení. Jim ku pomoci mohou býti přiděleni diecéšní radou na žádost farářovu, podporovanou radou starších, zatímní pomocní správcové duchovní.

2. Nikdo nesmí býti jmenován farářem nebo pomocným duchovním správcem a nikomu nesmí býti svěřováno vyučování náboženství, kdo mimo požadavky, stanovené předpisy církevními, nemá vlastností, předepsané zákony státními. **Při ustanovování duchovních jest vyhověti podmínkám §§10 a 11 zákona ze dne 20. května 1874, č. 68 ř .z.**

3. Biskup nesmí posvětit nikoho na kněze, kdo nemá vlastností, žádaných předpisy církevními k důstojnosti duchovního stavu a předepsaných zákony

státními pro dosažení úřadu duchovního, a kdo nesložil zkoušek bohosloveckých.

Čl. 14.

1. Předpokladem pro přípuštění k bohosloveckým zkouškám jest absolvování střední školy a nejméně tři léta akademického studia bohosloveckého s prospěchem konaného.

2. V případech mimořádných může udělit diecéšní rada dispens ode dvou let akademického studia bohosloveckého, projeví-li kandidát dostatečné znalosti bohovědné, nabyté soukromým studiem.

3. Bohoslovecká zkouška koná se před komisí tří teologů a jednoho znalce církevního práva za předsednictví biskupa nebo zástupce jím jmenovaného.

4. Členy komise jmenuje případ od případu biskup ze zkušebních komisařů, volených diecéšní radou.

5. Pro vyučování náboženství na školách obecných, měšťanských i středních požaduje se konání odborné zkoušky před zvláštní komisí, která je jmenována diecéšní radou.

Čl. 15.

1. Faráři a stálí pomocní duchovní správcové voleni jsou obcemi, potvrzováni diecéšní radou a dosazováni biskupem. Domnívá-li se obec, že potvrzení odepřeno bylo bezdůvodně, má právo odvolati se k diecéšnímu shromáždění.

2. Ustanovování jsou na doživotí a mohou býti zbaveni úřadu proti své vůli z důvodu zákonitých nebo na základě disciplinárního nálezu diecéšní radou.

Čl. 16.

1. Na žádost faráře, podporovanou od rady starších, mohou v náboženské obci ustanoveni býti stálí pomocní duchovní, jejichž úřední název jest : pomocný duchovní správce; na ně se vztahují ustanovení čl. 44. a 45.

2. Pomocní duchovní správcové, kteří byli k návrhu faráře, podporovanému radou starších, v obci zatím ustanoveni diecéšní radou, mohou jí kdykoliv býti odvoláni. Prohlásí-li to valná hromada za potřebné nebo navrhuje-li to z důležitých příčin rada starších, musí býti odvoláni.

Čl. 17.

1. Povinností faráře jest:

a) pečovati o duchovní a náboženský život v náboženské obci, konati

bohoslužby, kázati a přisluhovati svátostmi;

b) dbáti o řádné vyučování náboženství;

c) péči míti o řádné vedení úředních zápisů, nařízených státními zákony a nadřízenými úřady církevními, spravovati úřední archiv.

2. Farář jest zástupcem náboženské obce v záležitostech duchovní správy před nadřízenými úřady církevními a před úřady veřejnými a jest odpovědný za řádné vedení duchovní správy i zápisů státem nařízených, leda by diecéšní rada učinila opatření jiné. Bez jeho vědomí a svolení není nikdo v obvodu jeho náboženské obce oprávněn jakékoliv úkony církevní vykonávati ani činiti zápisy matriční.

Čl. 18.

1. Farářům, pomocným duchovním správcům a učitelům náboženství přísluší za veškeré úkony spojené s jejich úřadem pevný plat, který ve srozumění s radou starších náboženské obce stanoví diecéšní rada a jež hraditi jest veškerým příslušníkům, kteří jsou povinni církevní daní.

2. Služební platy poukazují se měsíčně předem diecéšní pokladnou přímo jednotlivým poživatelům. Za tímto účelem musí veškeré náboženské obce diecési odváděti stanovenou jimi církevní daň pokladně diecéšní buď najednou za celý rok nebo v pravidelných splátkách měsíčních.

3. Pokud učitelé náboženství placeni budou z veřejných prostředků, nepřísluší jim plat z diecéšní pokladny, ačli nekonají funkcí jiných.

4. Každá náboženská obec jest povinna nésti náklad též na pensijní pojištění svých duchovních. Pro pensijní pojištění duchovních platí předpisy státní, při čemž zůstává vyhrazeno náboženským obcím tvořiti nadleřovací fondy.

Čl. 19.

Každá náboženská obec má právo zřizovati ve svém obvodu obce filiální. Zřízení jich nemůže odmítnouti, jestliže tvořící se filiální obec se zaváže hraditi si svoje potřeby z vlastních prostředků a dojde-li k dohodě mezi obcí mateřskou a obcí filiální ve příčině příspěvku, který jest filiální obec zavázána mateřské obci na úhradu jejich vydání. Dohody se dosáhne souhlasným usnesením valných hromad obou obcí. Dohoda potřebuje schválení diecéšní rady.

Zřízením filiální obce nesmí býti existence mateřské obce ohrožena.

Duchovní správy filiálních obcí slovou: *duchovní správa filiální náboženské obce církve československé v*

Čl. 20.

Na obce filiální, k jichž zřízení jest třeba schválení diecéšní rady a schválení státního vztahují se ustanovení o řádných obcích se změnami a dodatky, obsaženými v člancích následujících.

Čl. 21.

Filiální obce, které nemají svého duchovního správce, budou ve věcech duchovní správy spravovány obcí mateřskou nebo duchovní správou nejbližší filiální obce téže obce mateřské. Takové filiální obce budou přispívat k sustentanci duchovního správce, pokud tento plat musí býti hrazen zcela nebo částečně příspěvky členů náboženské obce, podle počtu svých členů; to platí i o příspěvku na pojištění starobní a pensijní.

Rovněž jest filiálním obcím přispívat na vydání cestovní a vydržování duchovního správce při bohoslužbách a funkcích církevních ve vlastním obvodu.

Čl. 22.

Duchovní, ustanovení v duchovní správě filiální obce, jsou pomocnými duchovními správci obce mateřské a jsou podřízeni faráři této obce; ten jest spoluodpověden za řádné vedení úřadu a matrik. Jsou voleni dotyčnou filiální obcí, potvrzováni diecéšní radou a dosazováni biskupem. Vlastnost faráře mateřské obce jakožto řádného duchovního správce pro celou náboženskou obec je nedotčena ustanovením duchovního v obci filiální; zůstává odpověden i co se týče filiální obce za řádné vedení různých záležitostí duchovní správy pro celý obvod. Rovněž jest ustanovením pomocného duchovního správce nedotčena působnost zákonů a nařízení stran vedení matrik a spolupůsobení faráře při uzavírání sňatků.

Pro filiální obce mohou býti zřízeny zvláštní matriky, které jsou součástí matrik náboženské obce mateřské. Výtahy z matrik dějí se jménem duchovní správy této obce mateřské.

Čl. 23.

Plat duchovního správce obce filiální má hraditi filiální obec sama; přibrány bud'těž příspěvky oněch filiálních obcí, které jsou ještě při ní spravovány.

Čl. 24.

Filiální obce zastupují své záležitosti správní u úřadů samostatně. Oprávnění k tomuto zastupování uděluje rada starších obce mateřské tím, že svoluje k volbě filiální rady starších, zvláště valnou hromadou filiální obce. Po schválení má filiální rada starších vykonanou volbu oznámiti okresní politické správě a připojiti, které osoby jsou oprávněny zastupovati filiální obec na venek.

Příslušníci filiální obce účastní se valné hromady obce mateřské, ale mají hlasovací právo jen ve věcech, které jsou oběma obcím společny.

Čl. 25.

Filiální obce jsou povinny každoročně obci mateřské podati zprávu účetní, jakož i zprávu o svém stavu a nejdůležitějších událostech.

D í l III.

D i e c é s e.

Čl. 26.

1. Hranice diecéšní stanoví ústřední rada, vyslechnouc návrhy zúčastněných diecéšních rad a biskupů a přihlížejíc k místním poměrům okrajových náboženských obcí.

2. O případných změnách hranic, které v zájmu duchovní správy objeví se nutny, jest dohodnouti se zúčastněným diecésím a výsledek oznámiti ústřední radě. Nedohodnou-li se, rozhodne ústřední rada.

3. Zřízení diecése a změna jejich hranic podléhá schválení správy státní.

4. Každá diecése jest co do správy samostatná.

Čl. 27.

1. Diecéšní shromáždění jest správním sborem pro celou diecési ve věcech, které nejsou vyhrazeny církevnímu sněmu.

2. Diecéšnímu shromáždění přísluší zvláště:

a) voliti biskupa a ustanoviti jeho dotaci;

b) rozhodovati s konečnou platností ve všech záležitostech, vztahujících se na diecési, v nichž diecéšní rada mu vyhradila rozhodovati nebo v nichž se zájemníci rozhodnutí jeho výslovně dovolávají;

c) schvalovati rozpočet diecéšních potřeb a způsob jejich úhrady;

d) ukládati církevní daň pro celou diecési a rozvrhovati ji na všechny náboženské obce v poměru k jejich platební síle;

e) voliti diecéšní radu.

2. Při volbě diecéšní rady přihlíženo budiž k odborným znalostem kandidátů a k vzdálenosti jejich bydliště od sídla diecéšní rady.

Čl. 28.

1. Diecéšní shromáždění koná se pravidelně každých 5 let, svolává je biskup.
2. Ve srovnání s diecéšní radou může biskup svolati diecéšní shromáždění i v mezidobí, objeví-li se toho potřeba.
3. Každé diecéšní shromáždění jest oznámiti patriarchovi i ostatním biskupům.
4. Členy diecéšního shromáždění jsou:
 - a) zástupcové náboženských obcí nejméně šestadvacetiletí, které tyto obce vysílají po jednom za každých i započatých 2000 příslušníků;
 - b) všichni duchovní správcové a učitelé náboženství, působící v obvodu diecése;
 - c) biskup a členové diecéšní rady.
5. Legitimace delegátů zkouší diecéšní rada; v případech sporných rozhoduje diecéšní shromáždění.
6. Předsedou diecéšního shromáždění jest biskup, po případě správce biskupství, v jeho nepřítomnosti zástupce, volený diecéšní radou.
7. Diecéšní shromáždění zvolí si dva místopředsedy, z nichž první musí býti laik, dva zapisovatele a dva *skrutátory*.
8. Diecéšního shromáždění mohou se účastniti zástupcové ústřední rady, ostatní biskupové, členové ostatních diecéšních rad a pozvaní hosté, nepřisluší jim však právo hlasovací.

Čl. 29.

1. Pořad jednání pro diecéšní shromáždění stanoví diecéšní rada.
2. Návrhy, petice, stížnosti a žaloby, o nichž má diecéšní shromáždění rozhodovati, podati jest nejpozději dva měsíce napřed diecéšní radě, která je se svým návrhem předloží diecéšnímu shromáždění.
3. Dotazy a dodatky k předlohám mohou při jednání podány býti písemně každým členem diecéšního shromáždění, bude však o nich jednáno pouze tehdy, budou-li podporovány aspoň 10 členy.
4. Do 8 dnů před diecéšním shromážděním ustanoví pro ně diecéšní rada předlohy.
5. Důležité otázky může diecéšní rada nebo, vyskytnou-li se teprve při

diecésním shromáždění, toto shromáždění samo odkázati komisi odborníků, aby vypracovala referát, nebo jednotlivcům, aby podali své dobré zdání.

6. O všech záležitostech, předložených diecésnímu shromáždění, radí se ve společné poradě všichni členové.

7. Všechny otázky rozhodovány jsou absolutní většinou všech přítomných, oprávněných k hlasování; při rovnosti hlasů rozhoduje předsedající, jenž jinak nehlasuje.

8. Opis protokolu o jednání diecésního shromáždění zaslati jest ústřední radě.

D i e c é s n í r a d a .

Čl. 30.

1. V řízení církevního života stojí po boku biskupovi diecésní rada jakožto sbor správní, výkonný a dozorčí pro celou diecési.

2. Diecésní radu tvoří 12 členů, zvolených diecésním shromážděním, z nichž nejméně 6 musí býti laiků.

3. Členy diecésní rady volí diecésní shromáždění absolutní většinou hlasovacími lístky na 15 let. Každých 5 roků odstupuje třetina, po první dvě pětiletí určená losem, dále podle trvání v úřadě.

Odstupující členové jsou opět volitelní.

4. Za členy, jejichž členství jakýmkoli způsobem zaniklo, povolá diecésní rada nové, jejichž úřad trvá do skončení funkčního období původního člena.

5. Ustanovení diecésní rady potřebuje potvrzení ministra školství a národní osvěty.

Čl. 31.

1. Členství v diecésní radě zaniká:

a) úmrtím člena;

b) vzdáním se této funkce;

c) odstěhováním z diecéze;

d) pozbytím občanských práv;

e) neodůvodněnou nepřítomností ve třech po sobě jdoucích schůzích diecésní rady;

f) vystoupením z církve.

2. Členy diecéšní rady mohou být mužští členové církve, mající hlasovací právo v některé náboženské obci diecése, nejméně *pětatřicetiletí*, kteří aspoň pět let jsou členy církve. Pro volby, konané nejdéle r. 1925, tato podmínka pětiletého členství odpadá.

Čl. 32.

1. Ve schůzi diecéšní rady předsedá biskup; diecéšní rada zvolí si ze sebe dva místopředsedy, z nichž první musí být laik.

2. Generální vikář, není-li členem diecéšní rady, jest oprávněn účastniti se schůzí s hlasem poradním, v nepřítomnosti biskupově s plným právem hlasovacím.

3. Schůze diecéšní rady konají se nejméně jednou za 14 dnů a svolává je biskup, nebo v jeho nepřítomnosti generální vikář.

4. K platnému usnášení jest zapotřebí přítomnosti nejméně 6 členů, biskupa nebo v jeho nepřítomnosti generálního vikáře v to nečítajíc. Při rovnosti hlasů rozhoduje předsedající, jenž jinak nehlasuje.

Čl. 33.

1. Diecéšní radě přísluší řídit duchovní i hospodářský život náboženských obcí, při čemž nutno šetřiti jejich samosprávy.

Zvláště jest jejím úkolem:

a) dosazovati zatímní duchovní správce a potvrzovati volbu farářů a stálých duchovních správců; před potvrzením jest vyhověti § 11., zák. ze dne 20. května 1874, č. 68 ř.z.;

b) míti dozor nad matrikami;

c) pečovati o vyučování náboženství, vykonávati dozor nad ním, jakož i spolupůsobiti s úřady školními při ustanovování učitelů náboženství podle platných předpisů;

d) stanoviti obvody a schvalovati zřizování náboženských obcí;

e) spravovati všeobecné jmění a fondy diecése;

f) míti v patrnosti nemovitý majetek diecése i jednotlivých náboženských obcí;

g) povolovati sbírání darů a příspěvků v diecési k účelům církevním;

h) povolovati sbírky a vybírat od náboženských obcí církevní daň podle usnesení diecévního shromáždění;

i) poukazovati platy farářům, duchovním správcům, po případě učitelům náboženství;

k) zastupovati diecési před úřady veřejnými ve věcech, které se netýkají výhradně duchovní správy;

l) voliti zkušební komisaře pro zkoušky kandidátů stavu duchovního a učitelů náboženství;

m) prováděti řízení disciplinární;

n) navrhovati terno biskupských kandidátů náboženským obcím a řídití volbu biskupa. Pražské diecéšní radě přísluší v tomto případě také řídití volbu terna kandidátů pro volbu patriarchy.

2. Diecéšní rada stanoví si pro své úřadování **jednací řád** a potřebný počet referátů.

3. K správě jmění a fondů diecévních zřídí se diecéšní pokladna, likvidatura a ostatní potřebné pomocné úřady.

B i s k u p.

Čl. 34.

1. V čele duchovní správy každé diecéze jest biskup, který jest zástupcem církve na venek. Biskupem diecése pražské jest patriarcha.

2. Do pravomoci biskupovy zvláště patří:

a) míti dozor na správu a činnost jednotlivých náboženských obcí, na působení duchovních a učitelů náboženství, jakož i na církevní instituce;

b) svolávati diecévní shromáždění a jemu předsedati;

c) dosazovati faráře a duchovní správce;

d) udělovati svěcení kněžské a svátost biřmování;

e) konati bohoslužby a kázati v každé náboženské obci své diecése.

3. Pokud není biskupa, budou všechna jeho práva duchovní, vyjímajíc svěcení kněžstva, vykonávána duchovním členem diecévní rady, zvoleným od ní k tomuto úřadu. Tomuto duchovnímu přísluší název: *Správce biskupství*.

Čl. 35.

Volba biskupa děje se takto:

1. Nejdéle do jednoho měsíce po uprázdnění biskupského stolce zahájí diecéšní rada řízení, aby byl znovu obsazen.
2. Zasedá-li v této době diecéšní shromáždění, předloží mu diecéšní rada v této lhůtě návrh 3 kandidátů. Diecéšní shromáždění nejsou vázáno na toto terno, vykoná bez debaty volbu nového biskupa tajným hlasováním lístky, prostou většinou odevzdaných hlasů.
3. Nezasedá-li diecéšní shromáždění v této době, navrhne diecéšní rada ve lhůtě nahoře uvedené tři kandidáty a zašle tento nezávazný návrh všem náboženským obcím diecése, aby do lhůty stanovené vykonaly volbu. Náboženské obce oznámí výsledek volby, vykonané ve valné hromadě, diecéšní radě písemně. Zvolen jest ten kandidát, pro nějž se vysloví většina náboženských obcí.

Nedosáhl-li žádný z kandidátů nadpoloviční většiny hlasů odevzdaných, zašle diecéšní rada náboženským obcím zprávu o výsledku volby s výzvou, aby novou volbou rozhodly mezi dvěma kandidáty, kteří dosáhli největšího počtu hlasů. Zvolen jest ten z obou kandidátů, který dosáhne většiny.
4. Hned po přijetí volby zvolený vykoná před diecéšním shromážděním, po případě před diecéšní radou slib, že bude svědomitě plnit povinnosti biskupa i ustanovení této ústavy.
5. Pokud není pevné dotace, obdrží biskup od diecéšní rady plat, stanovený diecéšním shromážděním.
6. Biskup může pověřit úřadem generálního vikáře jako svého zástupce v duchovní správě některého duchovního člena diecéšní rady nebo s jejím souhlasem i jiného duchovního. Uprázdnil-li se biskupský stolec, zaniká i úřad generálního vikáře.
7. Volba biskupa potřebuje potvrzení ministra školství a národní osvěty.

Díl IV.

Sněm církevní.

Čl. 36.

1. Sněm církevní jest nejvyšším **zákonodárným sborem** církve československé a nejvyšším rozhodujícím činitelem v záležitostech, o nichž nerozhodují s konečnou platností diecéšní shromáždění.

Čl. 37.

1. Sněm církevní koná se pravidelně nejdéle jednou za 10 let a svolává jej patriarcha, který řídí jeho jednání. Avšak i v mezidobí může církevní sněm být svolán podle usnesení ústřední rady, objeví-li se toho potřeba.

2. Není-li stolec patriarchy obsazen, svolává církevní sněm ústřední rada; v tomto případě předsedá mu biskup úřadem nejstarší.

3. Sněm volí ze sebe dva místopředsedy, z nichž první musí být laik, a dva zapisovatele pro jednání plenární; mimo to pak dva skrutátory pro hlasování.

Čl. 38.

1. Sněmu přísluší:

- a) stanoviti všechna normativní ustanovení v záležitostech církve československé;
- b) rozhodovati o návrzích ústřední rady, diecésních shromáždění a diecésních rad, jež mají mít platnost pro celou církev.

2. Usnesení sněmu jsou závazná pro celou církev československou.

Čl. 39.

1. Sněmu mohou se zúčastniti a na něm hlasovati:

- a) zástupcové jednotlivých náboženských obcí nejméně šestadvacetiletí, těmito obcemi na sněm delegování, po jednom za každých započatých 2000 příslušníků;
- b) všichni faráři a duchovní správcové trvale ustanovení a učitelé náboženství z povolání;
- c) patriarcha jako předseda, biskupové a všichni členové diecésních rad.

2. Pořad jednání stanoví ústřední rada.

Návrhy, petice, stížnosti a žaloby, o nichž má sněm rozhodovati, nutno podati nejpozději tři měsíce před zahájením sněmu diecésním radám, které je ve lhůtě šestinedělí předloží se svým návrhem ústřední radě.

Každý člen sněmu může při jednání sněmovním činiti dotazy, které musí být podány písemně a podepsány aspoň 10 členy.

Sněm se usnáší dvoutřetinovou většinou hlasů přítomných a k hlasování oprávněných. Předseda nehlasuje.

Ústřední rada.

Čl. 40.

1. Ústřední radu tvoří: patriarcha, jenž jest jejím předsedou, všichni biskupové církve a laičtí místopředsedové diecésních rad.
2. Ústřední rada zvolí ze sebe dva místopředsedy, z nichž první musí býti laik, tajemníka a zapisovatele.
3. Ústřední radu svolává patriarcha podle potřeby nebo k návrhu některého člena.
4. Úkolem ústřední rady jest udržovati jednotu ve všech záležitostech věroučných, bohoslužebných a právních, hájiti celkových zájmů církve a pořádati církevní sněm.
5. Ústřední rada jest sborem správním, vykonávajícím usnesení církevního sněmu a usnášejícím se o věcech, přenesených na ni církevním sněmem.

Zvláště spadá do její působnosti:

- a) rozhodování o hranicích jednotlivých diecézí;
 - b) činiti disciplinární opatření proti biskupům;
 - c) pečovati o výchovu a vzdělávání duchovenstva;
 - d) rozhodovati o odvoláních z disciplinárních nálezů diecésní rady;
 - e) rozhodovati o zatížení a zcizení nemovitostí, které patří celé církvi, v dohodě se všemi diecésními radami;
 - f) při uprázdnění stolce patriarchy dáti vykonati volbu patriarchy.
6. Usnesení ústřední rady dějí se prostou většinou hlasů; při rovnosti hlasů rozhoduje předseda, jenž jinak nehlasuje.

Patriarcha.

Čl. 41.

1. V čele duchovní správy celé církve československé stojí patriarcha.

Čl. 42.

1. Do pravomoci patriarchovy mimo biskupská práva pražské diecése náleží:
 - a) světití zvolené biskupy;

- b) předsedati církevnímu sněmu;
- c) konati kdekoliv v patriarchátě bohoslužby, kázati a vykonávati všechny úkony bohoslužebné s vědomím místního biskupa československého;
- d) vykonávati duchovní správu vůči biskupům a jejich rodinám, pokud se týče úkonu náboženských.

2. Není-li patriarchy, vykonává jeho práva a funkce biskup, pověřený k tomu ústřední radou.

Čl. 43.

1. Volba patriarchy koná se takto:

- a) do měsíce po uprázdnění stolce patriarchálního navrhnou diecéšní rady po dvou kandidátech a návrh ten zašlou ústřední radě;
- b) ústřední rada oznámí jména všech kandidátů radě pražské;
- c) diecéšní rada pražská oznámí tato jména všem *náboženským obcím* své diecése, aby z nich do stanovené lhůty vyvolily terno a oznámily je diecéšní radě, která oznámí výsledek volby ústřední radě;
- d) ústřední rada vyrozumí všechny diecéšní rady o ternu těch kandidátů, kteří v diecéšní volbě pražské obdrželi největší počet hlasů, aby daly veškerým náboženským obcím svých diecézí vykonati volbu patriarchy z tohoto terna;
- e) náboženské obce vykonávají volbu ve valné hromadě a oznámí její výsledek své diecéšní radě; patriarchou stane se ten, pro koho se takto vyslovila prostá většina náboženských obcí;
- f) kdyby žádný z kandidátů nedosáhl této většiny, provedou všechny náboženské obce novou volbu mezi dvěma kandidáty, kteří při první volbě obdrželi největší počet hlasů.

2. Volba patriarchy potřebuje potvrzení vlády.

Díl V.

Disciplinární řízení.

Čl. 44.

1. Disciplinární řízení s duchovními a učiteli náboženství pro porušení povinností, jež jim ukládá jejich úřad a stav nebo jejich příslušnost k církvi a státu, nehledě k trestnosti takových provinění podle státních zákonů, náleží do oboru pravomoci diecéšní rady.

2. Obviněný má právo hájiti se sám nebo může žádati, aby mu byl ustanoven obhájce. Rozsudek vynáší diecéšní rada. Z rozsudku diecéšní rady může se odsouzený odvolati k ústřední radě.

Čl. 45.

1. Disciplinární tresty jsou:

- a) důtka diecéšní rady;
- b) dočasné zbavení úřadu na neurčitou dobu, vyslovené diecéšní radou a spojené se snížením platu;
- c) trvalé zbavení úřadu, vyslovené diecéšní radou, s kterým spojena jest ztráta jakýchkoli služebních aktivních platů.

2. Disciplinární trest může býti uvalen jen po provedeném řízení disciplinárním.

Čl. 46.

1. Diecéšní rada může po slyšení příslušné rady starších vysloviti duchovnímu na dobu disciplinárního řízení suspensi z úřadu bez zmenšení jeho příjmů. O odvolání z tohoto jejího nálezu rozhoduje ústřední rada. Toto odvolání nemá účinku odkladacího.

D í l VI.

D O D A T Ě Č N Á U S T A N O V E N Í .

Čl. 47.

1. Členem církve československé přestává býti, kdo způsobem, zákony předepsaným, z ní vystoupil nebo byl z ní vyloučen.

2. Vyloučení z církve může se státi k návrhu valné hromady náboženské obce diecéšní radou. Odvolací instancí s konečnou platností je ústřední rada.

3. Důvodem vyloučení může býti hrubé provinění proti:

- a) nábožensko-mravnímu životu;
- b) zájmům církve československé;
- c) národu a vlasti.

4. K platnosti vyloučení pro státní obor jest nutno splniti ještě také podmínky § 1., čl. 6., zákona ze dne 15. dubna 1920, č. 277 Sb. z. a n.

Čl. 48.

1. K úhradě veškerých potřeb církevních jsou příslušníci církve povinni přispívat každoročně podle svých majetkových poměrů, nejméně však peněžitou částkou, kterou stanoví a rozvrhuje pro jednotlivce valná hromada příslušné náboženské obce podle uložení diecévního shromáždění.

2. Poplatky za bohoslužebné úkony se nevybírají a nesmí jich žádný duchovní ani jiný zřízenec církevní požadovati.

3. Hotové výlohy při úkonech církevních (cestovné při úkonech, vykonaných na žádost příslušníků v jejich obydlí apod.) a po případě dietu nutno ovšem hraditi.

Čl. 49.

1. Náboženské obce, diecése i celá církev československá jsou právními osobami a jsou oprávněny nabývat majetku movitého i nemovitého, aby měly hmotnou možnost vydržovati církevní instituce a konati své náboženské a kulturní poslání.

2. K jakémukoliv zatížení nebo zcizení nemovitosti náboženské obce jest třeba schválení diecévní rady, k zatížení nebo zcizení nemovitostí diecévní jest třeba schválení ústřední rady, k zatížení nebo zcizení nemovitostí, které patří církvi československé jako celku, jest třeba schválení ústřední rady po předchozí dohodě se všemi diecévními radami.

Ani po schválení ústavy se poměry ve státě neuvolnily. Naopak začala křížová cesta československé církve, neboť úřady vnášely do neurovnaných poměrů mladé organizace ještě větší chaos. Při schvalování náboženských obcí se dovolávaly, že nemůže být náboženská obec schválena, neboť musí prý míti dříve diecévní radou schválený obvod. A diecévní rady nemohly nic dělati, neboť nebyly úředně ustanoveny. Úřední ustanovení mohlo se totiž státi volbou, kterou by vykonaly státně schválené obce. Za takovýchto poměrů nemohlo by prakticky ke schválení dojít nikdy.¹⁴²

3.4. Ústava CČS

Teprve v r. 1924 byla dobudována právní organizace církve československé. Byly ustaveny náboženské obce na základě Ústavy a schváleny vládou. Byla právně svolána diecévní

¹⁴²PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932, s. 109.

shromáždění, ustanoveny diecéšní rady a zvoleni biskupové i patriarcha. Tu teprve bylo možno vytvořit vrcholný církevní úřad správní, Ústřední radu, a mohl být svolán sněm celocírkevní jako nejvyšší zákonodárná instituce. Svolání sněmu bylo nutné, aby nabyla právní moci a závaznosti pro církev usnesení předcházejících sjezdů delegátů z r. 1921, aby k nim bylo zaujato stanovisko.¹⁴³

I. řádný sněm Církve československé, který upevnil její svobodně křesťanskou teologickou orientaci, zasedal poprvé ve dnech 29.-30. srpna 1924 ve smíchovském Národním domě v Praze pod předsednictvím K. Farského. Sněm jednal ve svém plenárním zasedání a ve výborech naukovém, právním, hospodářském, sociálním a výchovném.¹⁴⁴

Ve zprávě o I. řádném sněmu Církve československé čteme:

Změna I. článku ústavy.

Odevzdav předsednictví br. poslanci Práškoví dosud předsedající br. Farský vysvětluje důvody, které vedly naukový výbor k *návrhu změny I. článku Ústavy CČS*, řka: #)¹⁴⁵ "Naukový výbor dále sněmu předkládá návrh na změnu 1. článku ústavy. Dosavadní jeho znění je: "Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista podle podání sedmi prvních obecných sněmů církevních a nicejsko-cařihradského vyznání víry a řídící se tradicemi hnutí husitského, vše v duchu nynějšího stavu lidské kultury, tvoří CČS." - Tento článek byl kamenem úrazu naší činnosti a zejména velkou překážkou posudku našeho díla ve veřejnosti i u příslušníků. Proto naukový výbor zabýval se jím ve velmi obsáhlé debatě, trvající do 11 hodin, a dospěl k tomu, aby sněmu bylo navrženo znění 1. článku ústavy jak jej máte v rukou."

B r. P a t r i a r c h a: "... znění 1. článku ústavy neodpovídá podstatě církve československé. Proto jsme zde, abychom si jasně řekli, co jsme. (Výborně.) Musila-li být sdělována naše církevní ústava právě v době těchto hrozných rozporů a nejostřejší krize, jsme tentokrát zde ukáznění, abychom konečně řekli, že je po krizi ... Já mám dojem při dosavadním znění zmíněného článku, že znásilňován jsem já a se mnou 98% příslušníků církve. (Potlesk.) ... Je potřeba jej změnit. (Výborně.) ... doporučuji změnu velice snažně a prosím, aby návrh byl přijat. (Výborně, potlesk.)"

B r. p o s l a n e c P r á š e k: Přistupuji k hlasování: Naukový výbor předkládá návrh na změnu 1. článku ústavy. (Jiného návrhu není.) Kdo souhlasí? Přijato. Nikdo proti. (Potlesk, výborně.) Zní:

143SPISAR, Alois. *Ideový vývoj Církve československé*, Praha: 1936, s. 223.

144KAŇÁK, Bohdan. Budování církve (1924 -1939). In: BUTTA, Tomáš. *90 let Církve československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2010, s. 43-57. s. 44.

145Tato partie pro svoji důležitost je převzata ze stenogramu - poznámka v zápisu.

*"Církev československou tvoří křesťané, kteří usilují naplniti současně snažení mravní i poznání vědecké duchem Kristovým, jak se zachoval v Písmu a v podání starokřesťanském i jak dochován jest národu československému hnutím husitským a českobratrským."*¹⁴⁶

Pro porovnání uvádím znění prvního článku Ústavy CČS ve znění schváleném Ministerstvem školství a národní osvěty Československé republiky dne 15.10. 1921, tedy téměř o tři roky dříve! Zní:

Čl. 1.

*"Církev československou tvoří křesťané, kteří usilují naplniti současně snažení mravní i poznání vědecké duchem Kristovým, jak se zachoval v Písmu a v podání starokřesťanském i jak dochován jest národu československému hnutím husitským a českobratrským."*¹⁴⁷

Následně ve zprávě o I. řádném sněmu čteme: Další referent br. poslanec P r á š e k promlouvá o *právním stavu věcí v poměru CČS a státu* a žádá sněm, aby i odbor právní prohlásil se za permanentní, poněvadž je tolik důležitých a naléhavých otázek, které nutno propracovati a řešiti, že je naprosto nemožno to zmoci za jednu či dvě schůze. Práví zejména:

"Prohlašuji stále a vždy, doma i vně o naší církvi, že byla jest a bude útvarem nepolitickým, naopak, že znamená soustředění a utišení příslušníků všech stran, aby dnešní nízký boj stranický umenšil se našim bratrským jednáním. (Potlesk.) ... Nedovedeme si představit právní pořádek ve státě, kde by měla jedna církev výsady proti církvím ostatním. Není třeba než ujasnění právního stavu, a úpravu zákonů ze starého Rakouska."

Sněm přijímá jednomyslně resoluci referentem navrženou, která zní:

"CČS dosud řídí se ústavou, vzatou na vědomost min. škol. a nár. osvěty výnosem ze dne 15. října 1921 č. 87.471.¹⁴⁸ Protože ústava tato vykazuje mnohé nedostatky, jest nutno ústavu tuto přepracovati. Z těchto důvodů usnesl se právní výbor doporučiti sněmu, aby právní výbor prohlášen byl permanentním a aby ve svých schůzích, přihlížejce k došlým podnětům, dosavadní ústavu přepracoval."¹⁴⁹

146ÚAMCČSH Praha - Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, zpráva o *I.řádném sněmu Církve československé konaném ve dnech dne 29. a 30. srpna 1924 v Praze-Smíchově*, f. Fond - sněmy CČS, karton 1.

147ÚAMCČSH Praha - Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, f. Fond - sněmy CČS, karton 1.

148ÚAMCČSH Praha - Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, f. Fond - sněmy CČS, karton 1.

149ÚAMCČSH Praha - Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, zpráva o *I.řádném sněmu Církve československé konaném ve dnech dne 29. a 30. srpna 1924 v Praze-Smíchově*, f. Fond -

Vidíme, jak bratr Prášek prosadil do přijaté rezoluce konstatování, že Ústava CČS vykazuje nedostatky a je nutno ji přepracovat. Naše cesta za "První" Ústavou Církve československé zde, však končí. Cíl práce byl naplněn, neboť jak čteme shora I. řádný sněm Církve československé v roce 1924, řádně a v souladu s konfesním i církevním právem naší "První" ústavu schválil.

Závěr

V úvodu jsem uvedl následující cíle diplomové práce:

a) **cíl vedlejší:** *"Přinést základní přehled konfesního práva, včetně jeho stručného vývoje a dále úvod do církevního práva Církve československé husitské, a to zhuštěnou a srozumitelnou formou."*

b) **cíl hlavní:** *"V období od vzniku CČS roku 1920 - do I. řádného sněmu roku 1924, vyhledat prameny a prameny, které se v běhu času postupně slily v základní a nejvyšší právní normu naší církve, kterou je první Ústava Církve československé. Všechny vyhledané prameny představit pokud možno v plném a původním znění, od reformního programu Františka Náhlavského z roku 1848 k textu Ústavy CČS schváleného na I. řádném sněmu Církve československé."*

A) Ve své práci jsme podal základní přehled dvou právních odvětví, která se bezprostředně dotýkají života a činnosti církve či náboženské společnosti a to:

- **práva konfesního**, jehož tvůrcem je suverénní stát a které určuje právní "hranice" pro působení církví a náboženských společností a jejich členů na území státu,

- **práva církevního**, jehož tvůrcem je konkrétní církev či náboženská společnost a které upravuje právní pravidla uvnitř církve samotné a to v souladu s právem konfesním.

Látku v této části diplomové práce jsem čerpal především z díla uznávaných odborníků na konfesní a církevní právo v České republice, kterými jsou jmenovitě profesor **Jiří Rajmund Tretera**; český právník, katolický kněz a člen dominikánského řádu, který působí jako profesor na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, předseda Společnosti pro církevní právo a jeho kolega - spoluautor vědeckých prací docent **Záboj Horák**; český právník a vysokoškolský učitel, který se odborně věnuje hlavně konfesnímu právu, církevnímu právu, římskému právu a právním dějinám, místopředseda Společnosti pro církevní právo. Dalšími citovanými autory jsou doktor **Václav Valeš**, který působí na Právnické fakultě Západočeské Univerzity v Plzni, katedra právních dějin a docent **Stanislav Příbyl**; český katolický kněz a řeholník, vysokoškolský pedagog a teolog, odborník na církevní právo, který působí ve funkci Generálního sekretáře České biskupské konference.

Pro získání podrobnějšího přehledu a hlubších znalostí daného tématu doporučuji prostudovat práce výše uvedených odborníků a to zejména:

- **Konfesní právo** od autorské dvojice Jiří Tretera a Záboj Horák z roku 2015,
- **Církevní právo** od autorské dvojice Jiří Tretera a Záboj Horák z roku 2016;

v podrobnostech viz přehled literatury.

B) V této druhé části diplomové práce jsem čerpal podklady především z historických a věroučných prací týkajících se vzniku a vývoje Církve československé a to jak z řad autorů naší církve, tak i autorů stojících mimo CČS. Dalším významným zdrojem informací jsou archivní prameny: Ústředního archivu a muzea Církve československé husitské v Praze.

Získané prameny jsou v práci vedeny v časové ose od roku 1848 a rozděleny okamžikem založení Církve československé na dvě skupiny. Do skupiny první patří prameny, které sloužily jako inspirace či přímý zdroj tvorby vlastního církevního práva CČS a do druhé skupiny patří prameny, které již samy tvoří církevní právo CČS a které se musely podřídit a přizpůsobit požadavkům konfesního práva Československé republiky.

Prameny od roku 1848 do roku 1920 jsou tyto:

- Náhlovského reformní program z roku 1848
- Přerovský reformní program z roku 1906
- Návrh Jednoty čsl. katolického duchovenstva na obnovu církve katolické v Republice československé z roku 1919
- Memorandum delegace do Říma z roku 1919
- Program Ohniska z roku 1919
- Program reformy v *Právu národa* z roku 1920

Prameny od roku 1920 do roku 1924 jsou tyto:

- Poznámky k zatímnímu řádu z roku 1920
- Provolání Národu československému z roku 1920
- Zatímní řád Církve československé z roku 1920
- Zatímní statut Církve československé z roku 1921
- Zatímní ústava Církve československé z roku 1921
- Ústava Církve československé z roku 1924

Všechny uvedené prameny jsou doplněny "vedlejšími" prameny, které dokreslují historickou, sociální a politickou situaci před vznikem a po vzniku Církve československé. Pro všechny, v práci citované inspirativní zdroje i přímé předchůdce ústavy, jsou dle mého názoru společným jmenovatelem dále uvedené principy, jež tvoří fundament "První" Ústavy Církve československé.

Těmito hlavními principy jsou:

- a) Liturgie v českém jazyce,
- b) demokratizace církve,
- c) laicizace církve,
- d) právní subjektivita náboženských obcí.

Zajímavé a potřebné bude v další práci analyzovat následný vývoj ústavy CČSH k dnešní podobě včetně vlivu tohoto základního právního dokumentu na život církve v průběhu jejího vývoje a růstu.

Použitá literatura

Anonym. *Farní obec církve českosl. na Král. Vinohradech svým příslušníkům*. Praha: Universal, 1920, archiv náboženské obce CČSH Mnichovice, f. I B/65.

Anonym. Přerovský program. *Život* [online]. 1907, (12), 434-435 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/zivot/strom.clanek.php?clanek=23320>.

FARSKÝ, Karel. *Stát a církev - poměr státu českého k církvi římské od prvopočátku až do roku 1924*, Praha: Blahoslav, 1924.

FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky – Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno: L. Marek, 2001, ISBN 80-86263-15-0.

HALAS, František X. *Fenomén Vatikán*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, ISBN 978-80-7325-313-4.

KADERÁVEK, Václav a Zdeněk TRTÍK. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha: Blahoslav, 1982.

KANÁK, Bohdan a Vladimír ČERVENÝ. Zápas o ideovou orientaci (1920-1924). In: BUTTA, Tomáš. *90 let Církve československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2010, s. 31-42. ISBN 978-80-7000-047-2.

KANÁK, Bohdan. Budování církve (1924 -1939). In: BUTTA, Tomáš. *90 let Církve československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2010, s. 43-57. ISBN 978-80-7000-047-2.

KANÁK, Bohdan. ThDr. Karel Farský a státní schválení Církve československé (husitské). In: BUTTA, Tomáš a Jiří VANÍČEK. *Sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2017, s. 40-48. ISBN 978-80-7000-135-6.

KLOUBEK, Vilém. Právní základy Církve československé. *Náboženská revue CČS*. Praha: Boleslav, 1929, **1**(1), 20-22.

LAHODNÝ, Stanislav. *Farský a naše dny*. Praha: Blahoslav, 1955.

LÁŠEK, Jan Blahoslav. František Náhlovský a reformní program z roku 1848 na obnovu církve v Čechách – Ke 180. výročí narození F. Náhlovského. *Teologická revue CČSH*. Praha: Blahoslav, 1987, **20**(6), 171-182.

MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století? - K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4830-5.

PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik Československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Blahoslav, 1932.

PŘIBYL, Stanislav. *Konfesněprávní studie*, Brno: L. Marek, 2007, ISBN 978-80-86263-95-3.

PŘIBYL, Stanislav. *Církevněprávní studie*, Chomutov: L. Marek, 2012, ISBN 978-80-87127-44-5.

RUTRLE, Otto. *Živá obec; několik aktuálních podnětů pro život náboženských obcí církve československé*, Praha: Ústřední rada CČS, 1951.

SPISAR, Alois. *Ideový vývoj Církve československé*, Praha: 1936.

REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ. Zákon Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého. In: *Sbírka zákonů a nařízení*. Praha, 1918, ročník 1918, číslo 11.

TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, ISBN 978-80-7502-118-2.

TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997, IBSN 80-902045-2-X.

TRETERA, Jiří Rajmund. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1993.

TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016, IBSN 978-80-7502-192-2.

URBAN, Rudolf. *Die Tschechoslowakische Hussitische Kirche*. Marburg - Lahr, Herder Institut 1973.

ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *Protokol pracovního sjezdu církve č.s.l. dne 9. a 10. června 1920*, f. A I.-II. č. 2/Ia.

ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha, *valný sjezd Církve československé, konaný v sobotu a v neděli, dne 8. a 9. ledna v Praze 1921*, Praha: Tiskařské družstvo v Jičíně, 192, Fond - sněmy ČČS, f. karton 1.

ÚAMCČSH Praha – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha. *Úřední věstník Církve československé*. Praha: Ústřední rada starších Církve československé, 1921, 1(1).

VALEŠ, Václav. *Konfesní právo – průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, IBSN 978-80-7380-135-9.

WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny - příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740 - 1848*. Praha: Jelínek, 1945.

Abstrakt

Diplomová práce je rozdělena do dvou základních okruhů, ve kterých pojednává ve stručném přehledu o vzniku a vývoji konfesního a církevního práva obecně a o vývoji vzájemného vztahu konfesního a církevního práva na území českých zemí od příchodu věrozvěstů Cyrila a Metoděje do vzniku Církve československé. Dále předkládá v časovém přehledu prameny "První" *Ústavy Církve československé*. Tyto prameny jsou rozděleny **na časové období před vznikem Církve československé**, počínaje *Reformním programem Františka Náhlavského* z roku 1848 k němuž dále patří: *Přerovský reformní program* z roku 1906, *Návrh Jednoty čsl. katolického duchovenstva na obnovu církve katolické v Republice československé* z roku 1919, *Memorandum delegace do Říma* z roku 1919, *Program Ohniska* z roku 1919, *Program reformy v Právu národa* z roku 1920; **a na časové období po vzniku Církve československé**, počínaje *Poznámkami doktora Karla Farského k zatímnímu řádu Církve československé* ze dne 8.1. 1920 k němuž dále patří: *Provolání Národu československému* z roku 1920, *Zatímní řád Církve československé* z roku 1920, *Zatímní statut Církve československé* z roku 1921, *Zatímní ústava Církve československé* z roku 1921. Výsledkem práce vývoji právního systému Církve československé je text "První" *Ústavy Církve československé* na I. řádném sněmu ČČS v roce 1924.

Všechny uvedené prameny jsou doplněny vedlejšími prameny, které dokreslují historickou, sociální a politickou situaci před vznikem a po vzniku Církve československé. Pro všechny, v práci citované inspirativní zdroje i přímé předchůdce ústavy, jsou dle mého názoru společným jmenovatelem dále uvedené principy, jež tvoří fundament "První" *Ústavy Církve československé*. Hlavní principy jsou: a) Liturgie v českém jazyce, b) demokratizace církve, c) laicizace církve, d) právní subjektivita náboženských obcí.

Abstract

The diploma thesis is divided into two basic topics, in which it deals in a brief outline with the origin and development of confessional and ecclesiastical law in general and with development and mutual relation between confessional and ecclesiastical law in the territory of Czech lands since the arrival of the Cyril and Methodius until the establishment of the Czechoslovak Church. Further on it presents the timeline of sources of the "First" Constitution of the Czechoslovak Church (*Ústava Církve československé*). These sources are divided into **the periods before and after the establishment of the**

Czechoslovak Church. The first period started with the *Reform Program of František Náhlavský (Reformní program Františka Náhlavského)* of 1848 followed by *The Přerov Reform Program (Přerovský reformní program)* of 1906, *The Proposition of the Union of the Czech Catholic Clergy on the Renewal of the Catholic Church in the Czechoslovak Republic (Návrh Jednoty čsl. katolického duchovenstva na obnovu církve katolické v Republice československé)* of 1919, *Memorandum of the Delegation to Rome (Memorandum delegace do Říma)* of 1919, *Program of Platform Focus (Program Ohniska)* of 1919 and *Program of Reforms (Program reform)* in the *Right of the Nation of 1920*. **The second period after the establishment of the Czechoslovak Church** started with *Notes of Dr. Karel Farský on the Provisional Order of the Czechoslovak Church (Poznámkami doktora Karla Farského k zatímnímu řádu Církve československé)* of 8.1. 1920 followed by *The Proclamation to Czechoslovak Nation (Provolání Národu československému)* of 1920, *The Provisional Order of the Czechoslovak Church (Zatímní řád Církve československé)* of 1920, *The Provisional Status of Czechoslovak Church (Zatímní statut Církve československé)* of 1921 and *The Provisional Constitution of the Czechoslovak Church (Zatímní ústava Církve československé)* of 1921. The result of the work on the establishment of the legal system of the Czechoslovak Church is the text of the "First" *Constitution of the Czechoslovak Church* accepted at the First Ordinary Assembly of the Czechoslovak Church in 1924.

All the mentioned sources are supplemented by secondary sources that illustrate the historical, social and political situation before and after the establishment of the Czechoslovak Church. In my opinion, all sources of inspiration and direct predecessors of the Constitution quoted in the thesis, have a common denominator, which are the principles representing the basis of the "First" *Constitution of the Czechoslovak Church*: a) liturgy in the Czech language, b) democratization of the Church, c) laicization of the Church and d) the legal subjectivity of the religious communities (parishes).